

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત વડી અદાલતમાં અમદાવાદ ખાતે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૭૩૯૩/૨૦૨૧

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૫૭૪૫/૨૦૨૦

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૫૬૯૩/૨૦૨૦

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૮૦૫૨/૨૦૨૧

સાથે

આર/નાગરિક અરજી નં. ૧૪૨૨/૨૦૧૯ માં

આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૪૮૩/૨૦૨૩

સાથે

આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૪૮૩/૨૦૨૩ માં

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૩૭૯૩/૨૦૧૫

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૭૪૩૪/૨૦૨૧

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૭૩૯૪/૨૦૨૧

સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૭૩૯૯/૨૦૨૧
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૭૪૦૪/૨૦૨૧
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૯૬૮૨/૨૦૨૧
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૭૩૯૭/૨૦૨૧
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૩૬૮૬/૨૦૧૪
સાથે
નાગરિક અરજી (વચગાળાની રાહત રદ કરવા માટે) નં. ૧/૨૦૧૮ માં
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૩૬૮૬/૨૦૧૪
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૩૬૮૭/૨૦૧૪
સાથે
નાગરિક અરજી (વચગાળાની રાહત રદ કરવા માટે) નં. ૧/૨૦૧૮ માં
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૩૬૮૭/૨૦૧૪
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૪૦૧૮/૨૦૧૪
સાથે
નાગરિક અરજી (વચગાળાની રાહત રદ કરવા માટે) નં. ૧/૨૦૧૮ માં
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૪૦૧૮/૨૦૧૪
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૨૩૭૧/૨૦૨૦
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૨૭૫૬/૨૦૨૦
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૨૪૨૩/૨૦૧૫
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૨૭૦૨/૨૦૧૫
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૨૭૦૩/૨૦૧૫
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૨૭૦૪/૨૦૧૫
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૨૭૦૫/૨૦૧૫
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૨૭૦૬/૨૦૧૫
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૨૭૦૭/૨૦૧૫
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૨૭૦૮/૨૦૧૫
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૩૩૫૪/૨૦૧૮
સાથે

નાગરિક અરજી (નિર્દેશ માટે) ક્રમાંક ૧/૨૦૨૦ માં
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૩૩૫૪/૨૦૧૮
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૪૬૪૬/૨૦૧૭
સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૪૬૪૭/૨૦૧૭

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૪૬૪૮/૨૦૧૭

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૪૬૪૯/૨૦૧૭

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૪૬૫૦/૨૦૧૭

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૪૬૫૩/૨૦૧૭

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૪૬૫૪/૨૦૧૭

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૪૬૫૫/૨૦૧૭

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૫૧૨૬/૨૦૨૦

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૪૬૫૪/૨૦૨૦

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૪૭૧૮/૨૦૨૦

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૭૬૧૨/૨૦૧૭

સાથે નાગરિક અરજી (વારસદારોને પક્ષકાર તરીકે લાવવા માટે) ક્રમાંક
૧/૨૦૨૩ માં

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૭૬૧૨/૨૦૧૭

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૮૯૧૭/૨૦૨૧

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૨૫૨૦૪/૨૦૨૨

સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૨૬૨૩૦/૨૦૨૨
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૨૫૪૪/૨૦૨૧
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૦૩૧૨/૨૦૨૧
સાથે આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૨૯૬૩/૨૦૨૧
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૨૭૩૯/૨૦૨૧
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૨૫૩૬/૨૦૨૧
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૨૭૧૬/૨૦૨૧
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૬૮૩૨/૨૦૨૧
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૫૭૮૩/૨૦૨૧
સાથે
આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૫૭૯૧/૨૦૨૧

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી સુનિતા અગ્રવાલ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી અનિરુદ્ધ પી. માયી

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	
૨	પત્રકારોને રીફર કરવામાં આવે કે નહીં?	
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	

દિનેશ રમણલાલ ત્રિવેદી

વિરુદ્ધ

કાલુપુર કમર્શિયલ કો-ઓપરેટિવ બેંક

ઉપસ્થિતિ :

શ્રી વિશ્વાસ કે. શાહ, સુશ્રી ભાવના વી. શાહ, શ્રી મસૂમ કે. શાહ અને સુશ્રી નેહા એમ. શાહ અરજદારો માટે

શ્રી અસિત બી. જોશી અરજદારો માટે

શ્રી ચતીન ઓઝા, પરિષ્ક વકીલ શ્રી આદિત્ય ગુપ્તા સાથે અરજદારો માટે

શ્રી આનંદ બી. ગોગિયા અરજદારો માટે

શ્રી યશ નાણાવટી, નાણાવટી એડવોકેટ્સ તરફથી એલ.પી.એ. નં. ૧૪૮૩/૨૦૨૩ માં સી.એ. નં. ૧૪૨૨/૨૦૧૯ માં અરજદાર/અપીલકર્તા માટે સામાવાળા-રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા તરફથી શ્રી અમર એન. ભટ્ટ(૧૬૦), સામાવાળા કાલુપુર કોમર્શિયલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિ. તરફથી નાણાવટી એસોસિએટ્સ(૧૩૭૫) માટે શ્રી કુણાલ નાણાવટી સાથે શ્રી કૌસ્તુભ શ્રીવાસ્તવ શ્રી આર.એસ. સંજણવાળા, વરિષ્ઠ વકીલ, સાથે શ્રી આદિત આર. સંજણવાળા, સામાવાળા અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ તરફથી.

સામાવાળા રાજકોટ નાગરિક સહકારી બેન્ક લિ. માટે એમ.આર. જે.આર. શાહ.

સામાવાળાસામાવાળા આબિટ્રેટર, શ્રી રાજકોટ નાગરિક સહકારી બેન્ક લિ. માટે એમ.આર. પ્રેમલ રાણ્હ તરફથી એમ.આર. જૈમિન પંડ્યા.

શ્રી પાર્થ ભટ્ટ, શ્રી જે.બી. દસ્તૂર, શ્રી માતાફેર પાંડે તેમની સંબંધિત અરજીઓમાં ખાનગી સામાવાળાઓ માટે

શ્રી દેવાંગ વ્યાસ, એડીશનલ સોલિસિટર જનરલ સાથે શ્રી અંકિત શાહ સામાવાળા – કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર, મલ્ટી-સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ માટે

સુશ્રી કૃષ્ણા જી. રાવલ, અને શ્રી શુશિલ શુક્લા સામાવાળા ભારત સંઘ માટે

શ્રી કમલ ત્રિવેદી, એડવોકેટ જનરલ સાથે શ્રી વિનય બૈરાગરા અને શ્રી કૃતિક પરીખ, એ.જી.પી.ઓ., સામાવાળા રાજ્ય માટે

=====

કોરમ: માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી સુનીતા અગ્રવાલ

અને

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ અનિરુદ્ધ પી. માયી

તારીખ : ૨૨/૧૨/૨૦૨૩

સામાન્ય સીએવી ચુકાદો

(દ્વારા : માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી સુનીતા અગ્રવાલ)

૧. ઉપર ઉલ્લેખિત રિટ અરજીઓનો સમૂહ ભિન્ન સમૂહના વ્યક્તિઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવ્યો છે; જેમાં તેઓ એવા ઋણ બાકીદારો પણ સામેલ છે, જેઓને ભૂતપૂર્વ સહકારી બેંકો દ્વારા અપાયેલ ઋણ બાકી છે અને જેમની વિરુદ્ધ વસૂલાત માટેની કાર્યવાહી આરંભવામાં આવી હતી. રિટ અરજીઓમાં મૂળભૂત પડકાર સ્થાનિક સહકારી બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથે થયેલ સંમિલન/વિલીનીકરણ; બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક દ્વારા લવાદ વાદની જાળવણીયોગ્યતા; તેમજ બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાની રચના, વ્યવસ્થાપન અથવા વ્યવસાયને સ્પર્શતા કોઈપણ વિવાદના સંદર્ભ માટે જોગવાઈ કરતી બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ (સંક્ષેપમાં ‘એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨’) ની કલમ ૮૪ ની માન્યતા અંગે છે, જેમ કે તેમાં જોગવાઈ

કરવામાં આવી છે. અરજદારોનો બીજો સમૂહ બેંકના કર્મચારીઓ તથા ભૂતપૂર્વ નિર્દેશકોનો છે, જેઓની વિરુદ્ધ તેમના સત્તાવાર પદે કાર્ય કરતી વખતે નાણાકીય ગેરવહીવટ, અનિયમિતતાઓ વગેરેના આક્ષેપોના આધારે કાર્યવાહી આરંભવામાં આવી હતી અને એફઆઈઆર નોંધવામાં આવી હતી. તેઓ સ્થાનિક સહકારી બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થા સાથે થયેલ વિલીનીકરણ તથા અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ ની માન્યતાના મુદ્દાઓ ઉઠાવવા માટે જોડાયા છે. આ રિટ અરજીઓ જાળવી રાખવા બાબતે તેમની લોકસ સ્ટેન્ડીનો પ્રશ્ન આ ચુકાદાના યોગ્ય તબક્કે વિચારવામાં આવશે.

(૧) વિશેષ સિવિલ અરજી ક્રમાંક ૭૩૯૩, ૭૩૯૪, ૭૩૯૭, ૭૩૯૯, ૭૪૦૪, ૭૪૩૪, ૮૦૫૨ અને ૯૬૮૨/૨૦૨૧ ની :

૨. આ રિટ અરજીઓના આ સમૂહમાં અરજદારો સામાવાળા નં.૬ બેંકના ભૂતપૂર્વ ઉપ મહાપ્રબંધકો છે, એટલે કે ઉધના સિટિઝન્સ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ (સંક્ષેપમાં ‘ઉધના કોઓપરેટિવ બેંક’), અને જેના નામે ઋણ મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું એવી ભાગીદારી પેઢી સાથે સંકળાયેલા છે. ઉપ મહાપ્રબંધકની પત્ની ઋણગ્રાહી પેઢીમાં ભાગીદાર તરીકે જોડાઈ છે. ઉપ મહાપ્રબંધક રહેલા અરજદારે દાવો કર્યો છે કે મધ્યસ્થી પ્રકરણના કારણશીર્ષક મુજબ તેમજ મહાદેવ એસોસિયેટ્સ નામની એક ભાગીદારી પેઢીના માલિક તરીકે પણ તેણે વ્યક્તિગત હેસિયતમાં રિટ અરજીમાં જોડાયો છે (રિટ અરજીનો અનુચ્છેદ ૨.૧ સંદર્ભે).

આઠેય અરજીઓમાં બધા અરજદારો એ જ વ્યક્તિઓનો સમૂહ છે, ફક્ત પક્ષકારોની યાદીમાં ભિન્ન ક્રમમાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે. અરજદાર સામેના આક્ષેપો મુખ્યત્વે નાણાકીય ગેરવહેચાટ, અનિયમિતતાઓ વગેરેના છે, જ્યારે તે ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકમાં ઉપ મહાપ્રબંધક તરીકે કાર્યરત હતો. રિટ અરજીમાં કરવામાં આવેલા નિવેદન મુજબ, ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકનું તા. ૦૩.૧૨.૨૦૧૩ ના વિલીનીકરણ આદેશથી કાલુપુર કોઓપરેટિવ બેંક, જે બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળી છે, તેમાં વિલીનીકરણ કરવામાં આવ્યું હતું. એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળ મધ્યસ્થી દાવો નં. ૩૪/૨૦૧૬ અરજદાર તથા અન્ય સામાવાળાઓ સામે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. અરજદાર તથા ભૂતપૂર્વ ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકના અન્ય અધિકારીઓ સામેના આક્ષેપો એ છે કે તેમણે બેંકના ઋણગ્રાહકો સાથે તથા પરસ્પર સાંઠગાંઠ કરીને કેટલીક ખાતાઓમાં તેમની સત્તા બહાર બિનહિફાજતી ઋણો મંજૂર કરીને બેંક (ઉધના કોઓપરેટિવ બેંક) સાથે છેતરપિંડી આચરી હતી. રિટ અરજીમાં જણાવાયું છે કે અહીંના અરજદાર, એટલે કે શ્રી દિનેશ રમણલાલ ત્રિવેદીએ તા. ૩૧.૦૮.૨૦૦૯ ના રોજ ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકના ઉપ મહાપ્રબંધકના પદ પરથી રાજીનામું આપ્યું હતું અને તે રાજીનામું તા. ૦૭.૦૯.૨૦૦૯ ના રોજ યોજાયેલી બોર્ડની બેઠકમાં મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું. વર્ષ ૨૦૦૯-૧૦ દરમિયાન, ભૂતપૂર્વ ઉધના કોઓપરેટિવ બેંક દ્વારા ભાગીદારી પેઢીને રૂપિયા ૭.૦૩ લાખ જેટલું ગૃહઋણ મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું. વર્ષ ૨૦૧૨માં, ભૂતપૂર્વ ઉધના કોઓપરેટિવ બેંક સાથે છેતરપિંડી અને ગેરવહેચાટના આક્ષેપસર

અરજદાર, એટલે કે શ્રી દિનેશ રમણલાલ ત્રિવેદી સામે સી.આર. નં. ૧-૧૭/૨૦૧૨ દર્શાવતી પ્રથમ માહિતી અહેવાલ નોંધવામાં આવી હતી. બીજી પ્રથમ માહિતી અહેવાલ, સી.આર. નં. ૫૮/૨૦૧૨, ઋણ ખાતાઓ સંબંધે નોંધવામાં આવી હતી, જેમાં અરજદારે પૂર્વજામીનનો આદેશ મેળવ્યો હતો. અરજદાર સામે આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું છે અને વિચારણા બાકી છે. વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૭૩૯૩/૨૦૨૧ ના અનુચ્છેદ ૨.૨૩ માં કરાયેલ દાવો એવો છે કે બેંક નિષ્ફળ જવામાં અરજદારની કોઈ ભૂમિકા નહોતી અને તે ઉચ્ચ અધિકારીઓનું કૃત્ય હતું, અને તેથી તેને રૂપિયા ૨૫,૦૦,૦૦૦/- જમા કરાવવા પર જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો.

૩. સામાવાળા મલ્ટી-સ્ટેટ સહકારી બેંક દ્વારા ઉક્ત અરજદાર તથા અન્ય સામાવાળાઓ વિરુદ્ધ રૂપિયા ૩,૩૭,૧૩,૦૯૩.૦૫ પૈસાની વસૂલાત માટે લવાઈ કેસ નં. ૩૪/૨૦૧૬ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે. આ રિટ અરજીમાં પડકાર લવાઈ કાર્યવાહીને એ આધારે કરવામાં આવ્યો છે કે અરજદાર એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૩(ટી) મુજબ અધિકારી હોવા છતાં, ખાસ કરીને તેણે ૩૧.૦૮.૨૦૦૯ ના રોજ રાજીનામું આપેલ હોય ત્યારે, તેને છેતરપિંડી માટે જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં. સામાવાળા મલ્ટી-સ્ટેટ સહકારી બેંક દ્વારા ડિસેમ્બર, ૨૦૧૬ માં દાખલ કરાયેલ લવાઈ દાવો ચલાવાપાત્ર નથી. લવાઈકર્તાની સ્વતંત્રતા અને નિષ્પક્ષતા શંકાસ્પદ છે.

રાજીનામું આપ્યા છતાં, અરજદાર ભૂતપૂર્વ સ્થાનિક સહકારી બેંક, એટલે કે ઉધના બેંકનો સભ્ય તરીકે યથાવત્ છે અને તેની સભ્યતા નં. ૨૨૫૭ છે. અરજદારની ઋણગ્રાહકો તથા અન્ય પદાધિકારીઓ સાથે સાંઠગાંઠ હોવાના આક્ષેપો ટકાઉ નથી. વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૭૩૯૩/૨૦૨૧ માં માંગવામાં આવેલ પ્રાર્થનાઓ નીચે મુજબ છે :-

“એ. અર્બન કો-ઓપરેટિવ બેંકો (યુસીબીઝ) ના વિલીનીકરણ / એકીકરણ માટેના રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાના તા. ૨.૨.૨૦૦૫ ના માર્ગદર્શિકોને ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અને/અથવા રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા અધિનિયમ, ૧૯૩૪ અને/અથવા કંપની અધિનિયમ, ૧૯૫૬ અને/અથવા ગુજરાત રાજ્ય સહકારી બેંક અધિનિયમ, ૧૯૬૧ અને/અથવા બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ના અતિરેક સત્તાવાળા હોવાનું જાહેર કરવામાં આવે તેવી કૃપા કરશો.

બી. સહકારી મંડળીઓના રજિસ્ટ્રાર દ્વારા ઉધના સિટિઝન સહકારી બેંકનું કાલુપુર કમર્શિયલ સહકારી બેંકમાં વિલીનીકરણ મંજૂર કરતાં તા. ૩.૧૨.૧૩ના પસાર કરાયેલા આદેશને રદ કરવા મહેરબાની કરશો:

સી. કૃપા કરીને ગુજરાત સહકારી સોસાયટીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૭(૧)(એએ) ને ભારતના બંધારણના વિરોધી હોવાનું જાહેર કરશો.

ડી. સામાવાળા ક્રમાંક ૧૦, કૃષિ મંત્રાલય, નવી દિલ્હી દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૨૪મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૩ની જાહેરનામું ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અને/અથવા બહુ રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ (અધિનિયમ ક્રમાંક ૩૯ નો ૨૦૦૨) ના પરિધિબાહ્ય હોવાનું જાહેર કરવા કૃપા થાય.

ઈ. કેન્દ્રિય રજિસ્ટ્રાર દ્વારા તા. ૧૧.૦૯.૨૦૧૩ ના રોજ જારી કરાયેલ અનાપત્તિ પ્રમાણપત્ર રદ કરવા તથા બાજુએ મૂકવા કૃપા થાય;

એફ. રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા જારી કરાયેલ તથા તેના ૨૦.૧૨.૨૦૧૨ અને ૧૩.૦૬.૨૦૧૩ તારીખના અવધિવિસ્તાર સંબંધિત નો ઓબ્જેક્શન પ્રમાણપત્રને રદ કરવા વિનંતી કરવામાં આવે;

જી. મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૪, ૮૪ અને ૮૫(૧)(એ) ને ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અતિરેકી ગણાવી જાહેર કરવામાં આવે તેવી કૃપા કરશો;

એચ. વિનંતી છે કે આર્બિટ્રેશન એન્ડ કન્સિલિયેશન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૨(૪) ને ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અતિરેક સત્તાવાળી અને તેથી અમાન્ય જાહેર કરવામાં આવે;

આઈ. સામાવાળા મધ્યસ્થ સમક્ષ દાખલ કરાયેલ આર્બિટ્રેશન કેસ નં. ૩૪ ઓફ ૨૦૧૬ ને રદ કરવામાં આવે એવી કૃપા કરશો;

જે. સામાવાળા મધ્યસ્થ દ્વારા મધ્યસ્થતા કેસ ક્રમાંક ૩૪/૨૦૧૬ માં તા. ૨૨.૦૧.૨૦૨૧ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ આદેશને રદ કરવામાં આવે તેવી કૃપા કરશો;

કે. કૃપા કરી સામાવાળાઓ દ્વારા શીખેલ મધ્યસ્થ નિયુક્તાધિકારી (અથવા તેમના પદના ઉત્તરાધિકારી) ની નિયુક્તિ રદ કરવામાં આવે.

એલ. આ અરજીની સ્વીકાર્યતા બાકી હોય તે દરમિયાન, તેની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ સમયે, સામાવાળા કાળુપુર કોમર્શિયલ કો-ઓપરેટિવ બેંક અને સામાવાળા રાજ્ય રજિસ્ટ્રાર (કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઓ) ને માનનીય લવાદની નિમણૂકની પ્રક્રિયાની નકલો અદાલતના રેકૉર્ડ પર રજૂ કરવા જણાવવા કૃપા થાય;

એમ. આ અરજીની સ્વીકૃતિ બાકી હોય, તેની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ સુધી, મધ્યસ્થી કેસ ક્રમાંક ૩૪/૨૦૧૬ ની આગળની કાર્યવાહી સ્થગિત રાખવામાં આવે;

એન. આ અરજીની પ્રવેશ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી હોય તે દરમિયાન, સામાવાળા મધ્યસ્થ દ્વારા મધ્યસ્થતા કેસ ક્રમાંક

૩૪ ના ૨૦૧૬ માં તા. ૨૨.૦૧.૨૦૨૧ના રોજ પસાર કરાયેલ
આદેશના અમલીકરણને સ્થગિત કરવામાં આવે;

ઓ. આ અરજીના ખર્ચાઓ મંજૂર કરવામાં આવે.”

૪. રિટ અરજીની સામગ્રીમાંથી નોંધાયેલ ઉપરોક્ત કેસની પૃષ્ઠભૂમિમાં, અમારો પ્રાથમિક દૃષ્ટિકોણ એવો છે કે ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ (સંક્ષેપમાં ‘જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧’) હેઠળ નોંધાયેલ ભૂતપૂર્વ સહકારી મંડળીના કર્મચારીને સ્થાનિક સહકારી બેંકના બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથેના વિલીનીકરણને પડકારવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં, ખાસ કરીને ત્યારે જ્યારે તેના પોતાના જ કથન મુજબ તેણે વર્ષ ૨૦૦૯માં ઉધના બેંકની નોકરીમાંથી રાજીનામું આપી દીધું હતું. વર્ષ ૨૦૧૨માં નોંધાયેલી પ્રથમ માહિતી અહેવાલ તેની સામે, ભૂતપૂર્વ ઉધના બેંકમાં નોકરી દરમિયાન તેના દ્વારા કરવામાં આવેલ છેતરપિંડી અને ઉચાપતના કૃત્યો સંબંધિત છે. વર્તમાન મામલામાં, ભૂતપૂર્વ ઉધના બેંકનું કલુપુર સહકારી બેંક નામની બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળી સાથે વિલીનીકરણ વર્ષ ૨૦૧૨માં, તારીખ ૦૩.૧૨.૨૦૧૩ના વિલીનીકરણ આદેશ દ્વારા થયું હતું. વર્તમાન રિટ અરજી જાળવી રાખવા અંગે અરજદારોના અધિકારસ્થાન વિષે અમારી ગંભીર અનામત નોંધવામાં આવે છે.

(૨) વિશેષ દીવાની અરજીઓ નં.૧૨૭૦૨, ૧૨૭૦૩, ૧૨૭૦૪, ૧૨૭૦૫, ૧૨૭૦૬, ૧૨૭૦૭ અને ૧૨૭૦૮/૨૦૧૫ ની :

૫. ઉપર નોંધાયેલ રિટ અરજીઓના સમૂહમાં, અરજદારો તૃતીય પક્ષકારો છે, જે ન તો ધિરાણગ્રાહકો છે કે ન જામીનદારો છે અને સામાવાળા બેંક, એટલે કે ગુજરાત ઈન્ડસ્ટ્રીયલ કોઓપરેટિવ બેંક,ના સભ્યો પણ નથી. તેઓ એવા વ્યક્તિઓ છે જેઓએ સામાવાળા ધિરાણગ્રાહકોની ગીર્વે રાખવામાં આવેલી મિલ્કતો ખરીદી હતી. તેઓ આ આધારે સામાવાળા બેંક અને તેના ધિરાણગ્રાહકો તથા જામીનદારો વચ્ચે પ્રલંબિત લવાદી કાર્યવાહીમાંથી પોતાને જોડવામાં આવ્યા હોવાનો પડકાર કરવા માગે છે કે તૃતીય પક્ષકારોને જોડવાની કોઈ જોગવાઈ નથી. સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૨૭૦૨ ઓફ ૨૦૧૫ માં અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી પ્રાર્થનાઓ નીચે મુજબ છે :-

“(એ) સામાવાળા નં. ૧૦ કૃષિ મંત્રાલય, નવી દિલ્હી દ્વારા તા. ૨૪મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૩ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલ જાહેરનામું ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અને/અથવા બહુરાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ (અધિનિયમ નં. ૩૯ ઓફ ૨૦૦૨) ના પરિધિબાહ્ય હોવાનું જાહેર કરવાની કૃપા કરવામાં આવે.

(બી) મલ્ટી સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૪ ને ભારતના સંવિધાન, ૧૯૫૦ ના વિરુદ્ધ અને તેથી અસંવિધાનિક હોવાનું જાહેર કરવાની કૃપા કરશો.

(સી) મલ્ટી સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ ને ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના વિરુદ્ધ અને તેથી અસંવિધાનિક જાહેર કરવા કૃપા કરશો.

(ડી) સામાવાળા મધ્યસ્થ દ્વારા મધ્યસ્થતા કેસ ક્રમાંક ૪ નું ૨૦૧૦ માં તા. ૧૪.૦૩.૨૦૧૫ના રોજ પારિત કરવામાં આવેલ પડકારાયેલ આદેશ રદ કરવા કૃપા થાય.

(ઈ) અરજદારો સંબંધે સામાવાળા લવાદ સમક્ષ બાકી રહેલી લવાદી કાર્યવાહી, એટલે કે લવાદ કેસ ક્રમાંક ૪ of ૨૦૧૦, રદ કરવા કૃપા કરશો.

(એફ) આ અરજિની પ્રવેશ પૂર્વે, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી રહેલી અવધિ દરમિયાન, સામાવાળા ક્રમાંક ૧ દ્વારા મધ્યસ્થી કેસ ક્રમાંક ૪/૨૦૧૦ માં તા. ૧૪.૦૩.૨૦૧૫ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશના અમલીકરણ અને અમલવારી પર સ્થગિતી આપવામાં આવે.

(જી) આ અરજીની સ્વીકાર્યતા, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી હોય તે દરમિયાન, સામાવાળા મધ્યસ્થ સમક્ષ બાકી રહેલ મધ્યસ્થતા કેસ ક્રમાંક ૪ ઓફ ૨૦૧૦ની આગળની કાર્યવાહી પર સ્થગિતી આપવામાં આવે.

(એચ) આ અરજીના ખર્ચા મંજૂર કરવામાં આવે. ”

(૩) વિશેષ દીવાની અરજી ક્રમાંક ૧૭૬૧૨ વર્ષ ૨૦૧૭ :

૬. અત્રેના અરજદારો (સંખ્યા ત્રણ) જણાવે છે કે તેઓ સામાવાળા બેંક, એટલે કે ગુજરાત ઈન્ડસ્ટ્રીયલ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના ન તો ઋણગ્રાહકો છે કે ન તો જામીનદારો છે, જેનું પ્રારંભિક નોંધણીકરણ ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ કરવામાં આવ્યું હતું અને ત્યારબાદ વર્ષ ૨૦૦૩ માં તેનું નોંધણીકરણ મલ્ટી-સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળ કરવામાં આવ્યું હતું. તેથી, સામાવાળા બેંક એક મલ્ટી-સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટી છે, જે લિક્વિડેશનમાં ગઈ હતી. મલ્ટી-સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. અરજદારો વિરુદ્ધના આક્ષેપો એ છે કે અરજદાર ક્રમાંક ૧ કંપનીએ વર્ષ ૨૦૦૦ માં રૂપિયા ૧૦,૦૦,૦૦૦/- ની રકમ માટે સામાવાળા બેંક પાસેથી આર્થિક સહાય મેળવી હતી અને અરજદાર ક્રમાંક ૨ અને ૩, અરજદાર ક્રમાંક ૧ કંપનીના અન્ય ડિરેક્ટરો સાથે મળી, ઉક્ત ઋણના જામીનદારો છે. રિટ અરજીમાં માગવામાં આવેલ રાહતો નીચે મુજબ છે:-

“(એ) સામાવાળા ક્રમાંક ૧૦ કૃષિ મંત્રાલય, નવી દિલ્હી દ્વારા તા. ૨૪મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૩ના રોજ જારી કરવામાં આવેલી સૂચનાને ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અને/અથવા બહુ-રાજ્ય સહકારી

મંડળીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ (અધિનિયમ ક્રમાંક ૩૯ ઓફ ૨૦૦૨)ના અતિરેકરૂપ હોવાનું જાહેર કરવામાં આવે તેવી કૃપા કરશો.

(બી) મલ્ટી સ્ટેટ સહકારી સોસાયટીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૪ ને ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અતિરેકી અને તેથી બંધારણવિરુદ્ધ તરીકે જાહેર કરવા કૃપા થાય.

(સી) ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ની વિરુદ્ધ હોવાનું જાહેર કરીને મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ ને બંધારણવિરોધી જાહેર કરવા કૃપા થાય.

(ડી) વર્ષ ૨૦૧૫ના લવાઈ કેસ ક્રમાંક ૩ માં સામાવાળા લવાઈકર્તા દ્વારા તા. ૨૦.૦૨.૨૦૧૭ના રોજ પસાર કરાયેલ આદેશ રદ કરવામાં આવે તેવી કૃપા કરશો.

(ઈ) સામાવાળા મધ્યસ્થ સમક્ષ બાકી રહેલી મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી, અર્થાત્ અરબિટ્રેશન કેસ નં. ૩ ઓફ ૨૦૧૫, અરજદારો સંબંધે રદ કરવા કૃપા થાય.”

૭. કૃષિ મંત્રાલય, કૃષિ અને સહકાર વિભાગ, ભારત સરકાર દ્વારા તારીખ ૨૪.૦૨.૨૦૦૩ની સૂચનાને પડકારવામાં આવ્યો છે, જેમાં બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની કલમ ૮૪ હેઠળ, સંબંધિત અધિકારક્ષેત્રમાં

આવેલ સોસાયટીઓ બાબતે, રાજ્યના સહકારી સોસાયટીઓના રજિસ્ટ્રારને લવાદ તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે. રિટ અરજીમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની કલમ ૮૪ હેઠળની કાર્યવાહી અરજદારો વિરુદ્ધ ચૌદ વર્ષના વિલંબ પછી આરંભવામાં આવી હતી અને તે લવાદ કેસ નં. ૩/૨૦૧૫ તરીકે નોંધાઈ હતી. તારીખ ૨૨.૧૨.૨૦૧૫ની નોટિસ અરજદારોને પ્રાપ્ત થઈ હતી, તેઓ ઉક્ત કાર્યવાહીમાં હાજર રહ્યા હતા અને પોતાનો જવાબ દાખલ કર્યો હતો. લવાદ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૦.૦૨.૨૦૧૭ના આદેશથી અરજદારોને ગીર્વે રાખવામાં આવેલી મિલકતનું વેચાણ કરવા, હસ્તાંતરણ કરવા અથવા તેના ઉપર તૃતીય પક્ષના હિતનું સર્જન કરવા પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યા હતા. ઉપરોક્ત મુજબ લવાદ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૦.૦૨.૨૦૧૭ના વચગાળાના આદેશથી વ્યથિત થઈ, વર્ષ ૨૦૧૭માં રિટ અરજી દાખલ કરીને એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની કલમ ૮૪ની વૈધતા પડકારવામાં આવી છે.

(૪) વિશેષ સિવિલ અરજી નં. ૪૬૪૬, ૪૬૪૭, ૪૬૪૮, ૪૬૪૯ અને ૪૬૫૦/૨૦૧૭ તથા ૪૬૫૩, ૪૬૫૪ અને ૪૬૫૫/૨૦૧૭ :

૮. રિટ અરજીઓના આ સમૂહમાં અરજદારો ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકના ભૂતપૂર્વ નિર્દેશકો છે, જેઓને ખોટા/કલ્પિત ખાતાઓ ખોલવાના અને ૨૦૦૨-

૨૦૦૪ના ગાળામાં ગંભીર છેતરપિંડી કર્યાના આક્ષેપોના આધારે લવાદી કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર તરીકે સામેલ કરવામાં આવ્યા છે, અને તેઓ આ આધાર પર લવાદી કાર્યવાહી પડકારવા માંગે છે કે તે મર્યાદા કાયદા હેઠળ અવરોધિત છે તથા એ પણ કે લવાદી અરજી કલુપુર કોમર્શિયલ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ (એક બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક)ના મુખ્ય કાનૂની અધિકારી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં ઉધના કોઓપરેટિવ બેંક (એક સ્થાનિક સહકારી બેંક)નું વિલીનીકરણ કરવામાં આવ્યું છે, આ આધારે કે કલુપુર બેંક ઉધના બેંકના મુદ્દાઓ સાથે સંબંધિત પક્ષકાર નથી. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં.૪૬૪૬ ઓફ ૨૦૧૭માં માંગવામાં આવેલી રાહતો મૂળભૂત રીતે નીચે મુજબ નોંધવામાં આવે છે :-

“અ. કૃપા કરી ભારતના રિઝર્વ બેંક દ્વારા શહેરી સહકારી બેંકો (યુસિબીઝ) ના વિલીનીકરણ / એકીકરણ માટે તા. ૨.૨.૨૦૦૫ ની માર્ગદર્શિકાઓને ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અને/અથવા રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અધિનિયમ, ૧૯૩૪ અને/અથવા કંપની અધિનિયમ, ૧૯૫૬ અને/અથવા ગુજરાત રાજ્ય સહકારી બેંક અધિનિયમ, ૧૯૬૧ અને/અથવા બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ના પરિધિબાહ્ય હોવાનું જાહેર કરવા વિનંતી છે.
બ. કૃપા કરી સહકારી સંસ્થાઓના રજિસ્ટ્રાર દ્વારા ઉધના સિટિઝન કો-ઓપરેટિવ બેંકનું કાલુપુર કોમર્શિયલ સહકારી બેંકમાં વિલીનીકરણ મંજૂર કરતી તા. ૩.૧૨.૧૩ ની આદેશને રદ કરવા વિનંતી છે.

સી. ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની ધારા ૧૭(૧)(અઅ) ભારતના સંવિધાન વિરુદ્ધ હોવાથી તેને અતિઅધિકારિત જાહેર કરવાની કૃપા કરશો.

ડી. સામાવાળા નં. ૧૦ કૃષિ મંત્રાલય, નવી દિલ્હી દ્વારા તા. ૨૪મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૩ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલ અધિસૂચનાને ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અને/અથવા બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ (અધિનિયમ નં. ૩૯ ઓફ ૨૦૦૨)ના પરિધિબાહ્ય હોવાનું જાહેર કરવામાં આવે તેવી કૃપા કરશો.

ઈ. ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ વિરુદ્ધ હોવાના કારણે મલ્ટિ સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૪ અને ૮૪ ને બંધારણવિરોધી જાહેર કરવા કૃપા કરવામાં આવે.

એફ. સામાવાળા મધ્યસ્થ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલ મધ્યસ્થતા કેસ ક્રમાંક ૨૦૧૬ નો ૩૨ ૨૬ કરવામાં આવે તેવી કૃપા થાય. (એફએ). સામાવાળા ક્રમાંક ૨ (મધ્યસ્થ) ની તારીખ ૧૨.૬.૧૪ ની નિમણૂક તથા તેના સાથેની તારીખ ૧૮.૬.૧૫ અને ૧.૬.૧૬ ની મુદતવૃદ્ધિ ૨૬ કરવામાં આવે તેવી કૃપા થાય

જી. આ અરજીના પ્રવેશ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી હોવા દરમિયાન, મધ્યસ્થતા કેસ નં. ૩૨/૨૦૧૬ ની આગળની કાર્યવાહી પર સ્થગન આપશો.

એચ. આ અરજીના ખર્ચા એનાયત કરવામાં આવે.

આઈ. અરજીના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં જે ન્યાયસંગત, યોગ્ય, ઉપયુક્ત અને સમતાસંગત હોય તેવી વધુ અને અન્ય રાહત, આદેશ અથવા દિશાનિર્દેશ.”

(૫) વિશેષ સિવિલ અરજી નં. ૧૪૭૧૮ અને ૧૪૬૫૪/૨૦૨૦ :

૯. અરજદારો ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકના ઋણાલેનારાઓ અને જામીનદારો છે, જેનું કાલુપુર કોઓપરેટિવ બેંકમાં વિલીનીકરણ કરવામાં આવ્યું છે. તેઓ મૂળતઃ એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળ એકતરફી રીતે મધ્યસ્થની નિમણૂક કરીને. વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૪૭૧૮ ઓફ ૨૦૨૦ માં માગવામાં આવેલ રાહતો નીચે મુજબ છે :-

એ. કૃપા કરીને ભારતના રિઝર્વ બેંકની શહેરી સહકારી બેંકો (યુસીબીઝ) ના વિલીનીકરણ/ એકીકરણ માટેની તા. ૨.૨.૨૦૦૫ ની માર્ગદર્શિકાઓને ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અને/અથવા

ભારતીય રિઝર્વ બેંક અધિનિયમ, ૧૯૩૪ અને/અથવા કંપની અધિનિયમ, ૧૯૫૬ અને/અથવા ગુજરાત રાજ્ય સહકારી બેંક અધિનિયમ, ૧૯૬૧ અને/અથવા બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ના અતિરેક અધિકારવાળી તરીકે જાહેર કરવામાં આવે.

બી. સહકારી મંડળીઓના રજિસ્ટ્રાર દ્વારા ઉધના સિટિઝન સહકારી બેંકનું કાલુપુર કોમર્શિયલ સહકારી બેંકમાં વિલીનીકરણ મંજૂર કરતાં તા. ૩.૧૨.૧૩ના પસાર કરાયેલ આદેશને રદ કરવા વિનંતી છે.

સી. ભારતના બંધારણના વિરુદ્ધ હોવાથી ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૭(૧)(અઅ) ને બંધારણવિરોધી જાહેર કરવા કૃપા થાય.

ડી. કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર દ્વારા આપવામાં આવેલ તા. ૧૧.૦૮.૧૩ની કોઈ વાંધો નથી એવી મંજૂરી રદ કરવા વિનંતી છે.

ઈ. રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા આપવામાં આવેલ તા. ૨૦.૧૨.૧૨, ૧૩.૦૬.૧૩ અને ૫.૧૨.૧૩ ના કોઈ વાંધો નથી પ્રમાણપત્રને રદ કરવા કૃપા થાય.

એફ. કૃપા કરીને સામાવાળા ક્રમાંક ૧૦, કૃષિ મંત્રાલય, નવી દિલ્હી દ્વારા તા. ૨૪મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૩ના રોજ જાહેર કરાયેલ અધિસૂચનાને ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અને/અથવા બહુ-રાજ્ય

સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ (અધિનિયમ ક્રમાંક ૩૯ ઓફ ૨૦૦૨) ના વિરુદ્ધ અધિકારક્ષેત્ર બહારનું હોવાનું જાહેર કરવામાં આવે.

જી. મલ્ટી સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૪, ૮૪ અને ૮૫ ને ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના ઉલ્લંઘનરૂપ જાહેર કરવાની કૃપા કરવામાં આવે.

એચ. સામાવાળા મધ્યસ્થ સમક્ષ દાખલ કરાયેલ મધ્યસ્થતા કેસ નં. ૦૭/૨૦૨૦ રદ કરવા કૃપા કરશો.

આઈ. આ અરજીના સ્પીકાર, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી હોય ત્યાં સુધી, લવાઈ કેસ ક્રમાંક ૦૭/૨૦૨૦ ની વધુ કાર્યવાહી પર સ્થગિતી મૂકવામાં આવે.

જે. આ અરજીના ખર્ચાઓ મંજૂર કરવામાં આવે.

કે. અરજીફરિયાદના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં જે ન્યાયસંગત, યોગ્ય, ઉચિત અને સમતાસંગત હોય તેવી વધુ અને અન્ય રાહત, આદેશ અથવા દિશાનિર્દેશ.”

(૬) વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૮૯૧૭/૨૦૨૧ :

૧૦. આ અરજી અરજદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જેઓના વિરુદ્ધ એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળ મધ્યસ્થ દ્વારા અંતિમ અવોર્ડ આપવામાં આવ્યો છે. મધ્યસ્થતા અધિનિયમની કલમ ૩૪ હેઠળ તેમની અરજી નામંજૂર થયા પછી, મધ્યસ્થતા અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૩૭ હેઠળ તેમની દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલ આ અદાલત સમક્ષ લંબિત છે. રિટ અરજીમાં માગવામાં આવેલ રાહતો આ મુજબ છે :-

“એ. ભારતના બંધારણ ૧૯૫૦ના વિરુદ્ધ બહુ રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની કલમ ૪ અને ૮૪ને અતિશક્તિમર્યાદિત જાહેર કરવા કૃપા કરવામાં આવે અને પરિણામે લવાદ કેસ ક્રમાંક ૨૦૧૪ના ૬પમાં વિદ્વાન એકમાત્ર લવાદી દ્વારા તા. ૨૦.૦૨.૨૦૧૬નો અપાયેલ ચુકાદો તથા સિવિલ મિસ. અરજી ક્રમાંક ૨૦૧૬ની ૧૬૦માં સુરતના વિદ્વાન ૬ઠ્ઠા વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા તા. ૧૯.૦૧.૨૦૧૮નો આદેશ, માનનીય વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશ, સુરત સમક્ષ પ્રારંભિત અમલ અરજી ક્રમાંક ૨૦૨૧ની ૩૧૧૨ તથા બહુ રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની કલમ ૮૪ હેઠળ હાથ ધરાયેલ અન્ય તમામ કાર્યવાહી રદ કરવામાં આવે;

બી. ઉધના સિટિઝન કોઓપરેટિવ બેંકનું કાલુપુર કોમર્શિયલ કોઓપરેટિવ બેંકમાં વિલીનીકરણ મંજૂર કરતો સહકારી મંડળીઓના રજિસ્ટ્રાર દ્વારા તા. ૩.૧૨.૧૩ના રોજ પસાર કરાયેલ આદેશ રદ કરવા મહેરબાની કરશો.

સી. ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૭(૧)(એએ) ને ભારતના બંધારણથી પર હોવાનું જાહેર કરવા કૃપા કરશો.

ડી. સામાવાળા ક્રમાંક ૧૦, કૃષિ મંત્રાલય, ન્યૂ દિલ્હી દ્વારા તા. ૨૪મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૩ના રોજ જારી કરાયેલ જાહેરનામું ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અને/અથવા બહુ રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ (અધિનિયમ ક્રમાંક ૩૯ નું ૨૦૦૨)ના અતિરેકરૂપ હોવાનું જાહેર કરવાની કૃપા કરશો.

ઈ. આ અરજીની સ્વીકાર્યતા, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી રહેલ હોય ત્યાં સુધી, માનનીય વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશ, સુરત દ્વારા એક્ઝિક્યુશન અરજી નં. ૨૦૨૧ ની ૩૧૧૨ માં તા. ૧૪.૧૦.૨૦૨૧ ની નોટિસ મારફતે આરંભાયેલ તા. ૨૦.૦૨.૨૦૧૬ ના લવાઈ અધિનિર્ણયની અમલવારીની કાર્યવાહી સ્થગિત રાખવા;

એફ. આ અરજીના ખર્ચ મંજૂર કરવામાં આવે.

જી. અરજીના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં જે ન્યાયસંગત, યોગ્ય, ઉચિત અને સમતાસંગત હોય તેવી વધુ તથા અન્ય રાહત, આદેશ અથવા દિશાનિર્દેશ."

૧૧. દલીલ એવી છે કે રિટ અરજીમાં પડકાર કાયદાની માન્યતા સુધી મર્યાદિત છે. અરજદારોનો કેસ એવો છે કે ઋણ એમ/એસ. તેજસ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ નામની એક સંસ્થાએ લીધેલું હતું, જેને સામાવાળા નં. ૫ તરીકે પક્ષકાર બનાવવામાં આવી છે, અને અરજદારોના હિતમાં પૂર્વવર્તી વ્યક્તિ, એટલે કે સ્વર્ગસ્થ રત્નમાલાબેન, અથવા અરજદારોનો સામાવાળા નં. ૫ સાથે કોઈ સંબંધ અથવા અનુસંધાન નથી. અરજદારો, સ્વર્ગસ્થ રત્નમાલાબેનના કાનૂની વારસદારો હોવાને કારણે, ઉધના સહકારી બેંકના હોદ્દેદારો સાથેની મિલીભગતથી કરાયેલી ફૂટીકરણની આક્ષેપોના આધારે, કથિત ગીરો મુકનાર અને જામીનદાર તરીકે ગેરકાયદેસર રીતે જોડવામાં આવ્યા હતા. દલીલ એવી છે કે મધ્યસ્થે અરજદારોને સાંભળ્યા વિના અંતિમ પંચાટ આપ્યો હતો.

(૭) વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૨૩૭૧, ૧૨૭૫૬ અને ૧૫૧૨૬/૨૦૨૦ :

૧૨. આ સમૂહ રિટ અરજીઓ વેપાર વિકાસ કોઓપરેટિવ બેન્ક લિમિટેડનું અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કોઓપરેટિવ બેન્ક લિમિટેડ સાથે તા. ૨૪.૦૨.૨૦૧૧ના રોજ થયેલ વિલીનીકરણને પડકારતા તથા શહેરી સહકારી બેન્કોના વિલીનીકરણ/એકત્રીકરણ બાબતના આર.બી.આઈ.ના તા. ૦૨.૦૨.૨૦૦૫ના માર્ગદર્શનોને ભારતના બંધારણ અને ગુજરાત રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ તેમજ મલ્ટી-સ્ટેટ સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ,

૨૦૦૨ના અતિરેક સત્તાવાળા જાહેર કરવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે. અત્રેના અરજદારો પૂર્વવર્તી વેપાર વિકાસ કોઓપરેટિવ બેન્ક લિમિટેડના ગેરંટીદારો અને ગીરો આપનારાઓ છે. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૨૭૫૬ ઓફ ૨૦૨૦માં અરજદાર નં. ૧ વર્ષ ૧૯૮૬થી ૨૦૦૨ સુધી વેપાર વિકાસ કોઓપરેટિવ બેન્ક લિમિટેડના નિયામક હતા. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૨૩૭૧ ઓફ ૨૦૨૦માં માંગવામાં આવેલ રાહતો નીચે મુજબ છે :-

“(એ) ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અને/અથવા ભારતીય રિઝર્વ બેંક અધિનિયમ, ૧૯૩૪ અને/અથવા કંપની અધિનિયમ, ૧૯૫૬ અને/અથવા ગુજરાત રાજ્ય સહકારી બેંક અધિનિયમ, ૧૯૬૧ અને/અથવા બહુ રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની જોગવાઈઓના પરિધિ બહાર હોવાનું જાહેર કરવા માટે, શહેરી સહકારી બેંકો (યુ.સી.બી.સ.) ના વિલીનીકરણ/એકીકરણ માટેની ભારતીય રિઝર્વ બેંકની તારીખ ૨.૨ ૨૦૦૫ ની માર્ગદર્શિકાઓ જાહેર કરવાની કૃપા કરશો.

(બી) વેપાર વિકાસ સહકારી બેન્ક લિમિટેડને અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કોઓપરેટિવ બેન્ક લિમિટેડ સાથે વિલીનીકરણ કરવાની મંજૂરી આપતો સહકારી મંડળીઓના રજિસ્ટ્રાર દ્વારા તા. ૨૪.૧૨.૧૧ના રોજ પસાર કરાયેલ આદેશ રદ કરવામાં આવે તેવી કૃપા થાય.

(સી) લદ. બોર્ડ ઓફ નોમિનીઝ, વડોદરા સમક્ષ બાકી રહેલ સમરી લવાદ કેસ ક્રમાંક ૨૩૮ ઓફ ૨૦૦૧ [(નવેસરથી પુનઃક્રમિત) સમરી લવાદ કેસ ક્રમાંક ૪૫૫ ઓફ ૨૦૧૮] ને રદ કરવામાં આવે તેવી કૃપા કરવામાં આવે;

(ડી) સમરી લવાદ કેસ નં. ૨૩૮ ઓફ ૨૦૦૧ [(નવેસરથી પુનઃક્રમાંકિત) સમરી લવાદ કેસ નં. ૪૫૫ ઓફ ૨૦૧૮] માં, વડોદરાના લર્નેડ બોર્ડ ઓફ નોમિનીઝ દ્વારા તા. ૧૨.૦૯.૨૦૧૨ ના રોજ પસાર કરાયેલ આદેશ રદ કરવા વિનંતી કરવામાં આવે;

(ઈ) આ અરજીની દાખલા સ્વીકારણી, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી રહેલા દરમિયાન, લ. બોર્ડ ઓફ નોમિનીઝ, વડોદરા સમક્ષ બાકી રહેલા સમરી લવાદ કેસ નં. ૨૦૦૧ નો ૨૩૮ [(નવનિર્ધારિત ક્રમાંક મુજબ) સમરી લવાદ કેસ નં. ૨૦૧૮ નો ૪૫૫] ની આગળની કાર્યવાહી પર સ્થગિત આદેશ આપવામાં આવે,

(એફ) આ અરજીની સ્વીકૃતિ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી રહેલા દરમિયાન, સામાવાળાને બોર્ડ ઓફ નોમિનીઝ સમક્ષ બાકી રહેલી કાર્યવાહી, એટલે કે સમરી લવાદ કેસ નં. ૨૩૮ ઓફ ૨૦૦૧ સમરી લવાદ કેસ નં. ૪૫૫ ઓફ ૨૦૧૮, અંગે યથાવત સ્થિતિ જાળવી રાખવા માટે નિર્દેશ આપવાની કૃપા કરશો;

(જી) આ અરજીનો ખર્ચ.

(એચ) કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં માનનીય અદાલતને જે અન્ય કોઈ રાહત, આદેશ અથવા દિશાનિર્દેશ ન્યાયસંગત, યોગ્ય, વાજબી અને સમતાસંગત જણાય તે.”

(૮) વિશેષ દીવાની અરજી ક્રમાંક ૩૬૮૬, ૩૬૮૭ અને ૪૦૧૮/૨૦૧૪ :

૧૩. આ રિટ અરજીઓ એ જ સમૂહના વ્યક્તિઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જેઓ અરજદાર તરીકે પક્ષકારોની યાદીમાં અલગ અલગ ક્રમમાં જોડાયેલા છે. અરજદારો ઉધના સહકારી બેંકના ઋણગ્રાહકો છે, જેઓના વિરુદ્ધ ઉક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૩(૨) હેઠળ તા. ૦૮.૧૨.૨૦૧૮ની નોટિસ જારી કરીને સારફેઈસી અધિનિયમ હેઠળની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. વર્ષ ૨૦૧૪-૧૫માં દાખલ કરાયેલી રિટ અરજીઓમાં પ્રારંભિક પડકાર સારફેઈસી અધિનિયમ હેઠળ શરૂ કરાયેલી કાર્યવાહી સામે હતો. તા. ૧૫.૧૨.૨૦૧૩ના ઉધના કો-ઓપરેટિવ બેંકના કાલુપુર કો-ઓપરેટિવ બેંક સાથેના વિલીનીકરણને રદ કરવા અને આર.બી.આઈ.ની તા. ૦૨.૦૨.૨૦૦૫ની માર્ગદર્શિકાઓને ભારતના બંધારણ તથા આર.બી.આઈ. અધિનિયમ, ૧૯૩૪ની જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ અને અસંવિધાનિક જાહેર કરવા વગેરે જેવી રાહત માંગવામાં આવી હતી. વર્ષ ૨૦૧૮માં મંજૂર કરાયેલા સુધારા દ્વારા વિલીનીકરણને પડકારવા માટે વિવિધ પ્રાર્થનાઓ ઉમેરવામાં આવી હતી, જેમાં ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ,

૧૯૬૧ની કલમ ૧૭(૧)(અઅ)ને ભારતના બંધારણના વિરુદ્ધ અને અસંવિધાનિક જાહેર કરવાની તથા વિલીનીકરણ માટે મંજૂરી આપતા આર.બી.આઈ. દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોને ગેરકાયદેસર અને કાનૂનમાં અસ્થિર જાહેર કરવાની પ્રાર્થના પણ સમાવેશ પામે છે. (૯) સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૪૨૨ ઓફ ૨૦૧૯ ઇન આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૪૮૩ ઓફ ૨૦૨૩ :

૧૪. મૂળ અપીલકર્તાઓ/ અરજદારો વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૩૭૯૩ ઓફ ૨૦૧૫ માં મૂળ અરજદારો છે, જેમાં તેમણે વિવિધ આધારોએ ઉધના કો-ઓપરેટિવ બેંકનું કાલુપુર કો-ઓપરેટિવ બેંક સાથે થયેલ વિલીનીકરણને પડકાર્યું હતું. ઉપરોક્ત અરજીમાંના ત્રણ અરજદારો/ વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૩૭૯૩ ઓફ ૨૦૧૫ માંના મૂળ અરજદારો એ જ છે જેમ કે વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૫૬૯૩ ઓફ ૨૦૨૦ અને વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૫૭૪૫ ઓફ ૨૦૨૦ માં છે, તેઓ દિનેશ રમેશભાઈ ત્રિવેદી, રમીલાબેન દિનેશભાઈ ત્રિવેદી અને રાજ સિલ્ક મિલ્સ છે. મૂળ રિટ અરજી નં. ૧૩૭૯૩ ઓફ ૨૦૧૫ માં માગવામાં આવેલી રાહતો અહીં નીચે નોંધવા યોગ્ય છે :

“(એ) આપના લોર્ડશીપ્સ કૃપા કરીને આર.બી.આઈ. દ્વારા ઉધના સિટીઝન કોઓપરેટિવ બેંકને કાલુપુર કોમર્શિયલ કોઓપરેટિવ બેંક લિ.માં વિલય કરવા બાબતે તા. ૧૫.૧૨.૨૦૧૩ ના રોજ બહાર

પાડવામાં આવેલ માર્ગદર્શિકાઓને જાહેર કરે અને વધુમાં કૃપા કરીને ઉક્ત વિલયને રદ કરે;

(બી) લોર્ડશીપ્સ મહેરબાની કરીને સારફેસી અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમો ૧૩(૨) અને ૧૩(૪) હેઠળ કાળુપુર કૂપ. બેંક દ્વારા જારી કરાયેલ વાંધાજનક નોટિસોને રદ કરે તેવું કરવામાં આવે;

(સી) અરજીએ સ્વીકાર માટેની સુનાવણી બાકી હોય તે દરમિયાન અને અરજિના અંતિમ નિષ્પત્તિ સુધી, લોર્ડશીપ્સને વિનંતી છે કે સારફેસી અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૧૩(૪) હેઠળના પડકારિત નોટિસના સંબંધમાં આગળની કાર્યવાહી સ્થગિત રાખવા અંગે વધુ આદેશ કરવા કૃપા કરે;

(ડી) આ અરજીના પ્રવેશ-સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી હોય ત્યાં સુધી, લોર્ડશીપ્સ કૃપા કરીને સામાવાળા બેંકને કાયદા અનુસાર અરજદારાઓની એક વખત સમાધાન બાબતની અરજીનો નિર્ણય કરવા આદેશ આપે;

૧૫. વર્ષ ૨૦૨૩ ની આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ ક્રમાંક ૧૪૮૩ દાખલ કરવામાં થયેલા ૨૨ દિવસના વિલંબને નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૪૨૨ ઓફ ૨૦૧૯ માં માફ કરવાની વિનંતી કરવામાં આવી છે. અરજીમાં કરવામાં આવેલા નિવેદનોને ધ્યાનમાં લેતાં, અપીલ દાખલ કરવામાં થયેલો વિલંબ આથી માફ કરવામાં આવે છે. તેથી, વિલંબ માફીની અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

(૧૦) વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૨૫૨૦૪ અને ૨૬૨૩૦/૨૦૨૨ :

૧૬. ઉક્ત રિટ અરજીઓ એક જ અરજદાર, નામે બાબુલાલ ખોખરા, દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જે સામાવાળા નં.૪ બેંકમાં મુખ્ય કાર્યકારી અધિકારી તરીકે સેવા બજાવતા હતા, જેમની વ્યાખ્યા એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૩(ઈ) હેઠળ કરવામાં આવી છે અને જેમની નિમણૂક ઉક્ત અધિનિયમની કલમ ૫૧ હેઠળ કરવામાં આવી હતી. અરજદાર તેમાં સામાવાળા નં.૪ બેંકના જનરલ મેનેજર તરીકે પણ ફરજ બજાવતા હતા. રિટ અરજીઓમાં માગવામાં આવેલ રાહત એ છે કે એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમો ૪ અને ૮૪ ને અતિઅધિકારક્ષેત્ર ગણાવી જાહેર કરવામાં આવે તેમજ મધ્યસ્થી કાર્યવાહી ને પડકારવામાં આવે.

૧૭. અમે, આ તબક્કે, નોંધ કરી શકીએ કે વર્ષ ૨૦૧૪માં ભારતના બંધારણથી પર હોવાનું જણાવી સિક્યુરિટાઈઝેશન એન્ડ રિકન્સ્ટ્રક્શન ઓફ ફાઈનાન્શિયલ એસેટ્સ એન્ડ એન્ફોર્સમેન્ટ ઓફ સિક્યોરિટી ઇન્ટરેસ્ટ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ (ટૂંકમાં ‘સારફેસી અધિનિયમ, ૨૦૦૨’) ની કલમ ૨(૧)(સી)(૪) તથા રિકવરી ઓફ ડેટ્સ ડ્યુ ટુ બેન્ક્સ એન્ડ ફાઈનાન્શિયલ ઇન્સ્ટિટ્યુશન્સ અધિનિયમ, ૧૯૯૩ ની કલમ ૨(ડી)(૬) ની બંધારણીય માન્યતાને

પડકારતાં, સારફેસી અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળ પ્રારંભ કરાયેલ નોટિસો/કાર્યવાહીઓ રદ કરાવવા માટે માંગવામાં આવેલ રાહતો અંગે, વર્તમાન સંલગ્ન અરજીઓના જૂથની લંબિતાવસ્થા દરમિયાન ઉક્ત મુદ્દો હવે નિશ્ચિત થઈ ગયો છે. અરજદારો તરફથી વિદ્વાન વકીલોએ રજૂ કર્યું હતું કે તેઓ પોતાની દલીલો સ્થાનિક સહકારી બેંકના મલ્ટી-સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ બેંક સાથેના વિલીનીકરણ અને મલ્ટી-સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ ની માન્યતા સુધી મર્યાદિત રાખે છે.

૧૮. તેમ છતાં, દલીલો દરમિયાન અમારી સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલા વ્યાપક કાનૂની પ્રશ્નોનો વિચાર કરતાં, અમે નોંધ કરી શકીએ કે ઉપર નોંધાયેલ રિટ અરજીઓના સમૂહને અરજદારોના વકીલોએ મુખ્યત્વે તેમાં અરજદારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા કાનૂની પ્રશ્નોના આધારે ત્રણ સમૂહોમાં વહેંચ્યો છે. તે આ મુજબ છે :-

(૧) જૂથ એ : સ્થાનિક સહકારી બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથે વિલય થવા અંગેનો પ્રશ્ન (એસ.સી.એ. નં.૩૬૮૬, ૩૬૮૭ અને ૪૦૧૮/૨૦૧૪ના, એસ.સી.એ. નં.૧૨૪૨૩/૨૦૧૫નું, એસ.સી.એ. નં.૧૩૩૫૪/૨૦૧૮નું, ૫૬૯૩, ૫૭૪૫, ૧૨૭૫૬, ૧૨૩૭૧ અને ૧૫૧૨૬/૨૦૨૦ના)

(૨) જૂથ બી : સ્થાનિક સહકારી બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથે વિલીનીકરણ તેમજ બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ ની માન્યતા (એસ.સી.એ. નં.૪૬૪૬, ૪૬૪૭, ૪૬૪૮, ૪૬૪૯, ૪૬૫૦, ૪૬૫૩, ૪૬૫૪ અને ૪૬૫૫ ના ૨૦૧૭, એસ.સી.એ. નં.૧૪૭૧૮ અને ૧૪૬૫૪ ના ૨૦૨૦, એસ.સી.એ. નં.૭૩૯૩, ૮૦૫૨, ૭૪૩૪, ૭૩૯૪, ૭૩૯૯, ૭૪૦૪, ૯૬૮૨, ૭૩૯૭ અને ૧૮૯૧૭ ના ૨૦૨૧)

(૩) જૂથ સી : બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ ની માન્યતાને જ પડકાર (એસ.સી.એ. નં. ૧૨૭૦૨, ૧૨૭૦૩, ૧૨૭૦૪, ૧૨૭૦૫, ૧૨૭૦૬, ૧૨૭૦૭ અને ૧૨૭૦૮/૨૦૧૫ ના, એસ.સી.એ. નં. ૧૭૬૧૨/૨૦૧૭ નો)

વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૨૫૪૪, ૧૦૩૧૨, ૧૨૯૬૩, ૧૨૭૩૯, ૧૨૫૩૬, ૧૨૭૧૬, ૧૬૮૩૨, ૧૫૭૮૩, ૧૫૭૯૧/૨૦૨૧ની :

૧૯. રિટ અરજીઓનો આ સમૂહ ઉપરોક્ત સમૂહમાં ચુકાદો અનામત રાખવામાં આવ્યા બાદ ૧૯.૧૦.૨૦૨૩ના રોજ ચાદીમાં મુકવામાં આવ્યો હતો. આ બાબતોની વિસ્તૃત રીતે સુનાવણી કરવામાં આવી હતી અને આ સમૂહમાં હાજર રહેનારા પક્ષકારોના વકીલોએ એવી રજૂઆત કરી છે કે અગાઉ સાંભળવામાં આવેલા રિટ અરજીઓના સમૂહમાં જે દલીલો કરવામાં આવી હતી તે ઉપરાંત તેઓ પોતાની રજૂઆતો કરી રહ્યા હતા.

૨૦. અમે અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ચતીન એન. ઓઝા, જેમને વિદ્વાન વકીલ શ્રી આદિત્ય એ. ગુપ્તા સહાય કરી રહ્યા હતા, અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી આનંદ બી. ગોગિયા, સામાવાળા બેંક તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી જે.આર. શાહ, તથા સામાવાળા લવાદ માટેના વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રેમલ એસ. રાછના વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી જૈમિન પંડ્યાની વિગતવાર દલીલો સાંભળી છે.

૨૧. પ્રારંભે, અમે આ બાબત નોંધીએ છીએ કે આ મામલે શ્રી ચતીન એન. ઓઝા, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા, શ્રી આદિત્ય એ. ગુપ્તા, વિદ્વાન વકીલની સહાયથી દલીલો રજૂ કરવામાં આવી હતી. અરજદારો તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી આનંદ ગોગિયા એ શ્રી ચતીન ઓઝા, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલની દલીલો સ્વીકારી હતી. આ સમૂહમાં આવેલા અરજદારો મલ્ટી-સ્ટેટ કોઓપરેટિવ બેંક, રાજકોટ

નાગરિક સહકારી બેંક લિમિટેડના ઋણગ્રાહકો છે. આ રિટ અરજીઓ વર્ષ ૨૦૨૧માં દાખલ કરવામાં આવી છે. વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૦૩૧૨ ઓફ ૨૦૨૧ આરંભે નવી દિલ્હી સ્થિત કૃષિ મંત્રાલયની તા. ૨૪.૦૨.૨૦૦૩ની સૂચના તથા એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની કલમ ૮૪ હેઠળ તા. ૩૧.૦૧.૨૦૧૩ના લવાદની નિમણૂકના આદેશને પડકારતાં દાખલ કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ રજૂ કરાયેલા ખરડા સુધારા દ્વારા, એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની કલમો ૪ અને ૮૪ને ભારતના સંવિધાન વિરુદ્ધ અતિઅધિકારી જાહેર કરવાની રાહત માંગવામાં આવી હતી.

૨૨. અરજદારો તરફેથી હાજર વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ચતીન ઓઝાની મુખ્ય દલીલો, મધ્યસ્થતા અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ હેઠળ મધ્યસ્થની સ્વતંત્રતાના સિદ્ધાંત સંબંધિત હતી. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સામાન્ય રીતે, જે વ્યક્તિને વિવાદના પરિણામ અથવા નિર્ણયમાં હિત હોય, તેને એકમાત્ર મધ્યસ્થની નિમણૂક કરવાની સત્તા હોવી જોઈએ નહીં. એવું માનવું જોઈએ કે મધ્યસ્થતા અને સમાધાન (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૨૩ દ્વારા લાવવામાં આવેલી સુધારાની આ મર્મસ્થિતિ છે અને સર્વોચ્ચ અદાલતે પર્કિન્સ ઇસ્ટમેન આર્કિટેક્ટ્સ ડીપીસી વિ. એચએસસીસી (ઇન્ડિયા) લિ. , એઆઈઆર ૨૦૨૦ એસસી ૫૯ ના કેસમાં તેને માન્યતા આપી છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૪ હેઠળ કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રારની નિમણૂક કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા કરવામાં

આવે છે. જોકે, કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૨) હેઠળ કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રારને, કેન્દ્રીય સરકાર અથવા રાજ્ય સરકારના અન્ય કોઈ અધિકારી દ્વારા ઉપયોગમાં લેવામાં આવનાર સત્તા સોંપવાની જે વધુ સત્તા આપવામાં આવી છે, તે અનિયંત્રિત છે. તેથી, કલમ ૪ હેઠળ કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર દ્વારા સત્તાનો ઉપપ્રત્યાયોજન કાયદાના વિરુદ્ધ છે, કારણ કે કાયદો એવું પ્રદાન કરે છે કે સત્તાનો ઉપપ્રત્યાયોજન માત્ર મર્યાદિત હેતુઓ માટે જ થઈ શકે. એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૪ ની ઉપકલમ (૨) દ્વારા પ્રદાન કરાયેલ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કૃષિ મંત્રાલય, કૃષિ અને સહકાર વિભાગ દ્વારા તા. ૨૪.૦૨.૨૦૦૩ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલી અધિસૂચનાને આ આધાર પર પડકારવામાં આવી છે કે એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને રાજ્ય રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ દ્વારા મધ્યસ્થોની નિમણૂક માટે સત્તા સોંપવામાં આવવું અનિયંત્રિત અને મનસ્વી છે. વર્તમાન કેસોમાં અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે નિવૃત્ત સંયુક્ત રજિસ્ટ્રારની નિમણૂક કરવામાં આવી હોવું પણ, તા. ૨૪.૦૨.૨૦૦૩ ની અધિસૂચના વિરુદ્ધ હોવાથી, મધ્યસ્થની નિમણૂક રદ કરવા માટેના કારણોમાંનું એક છે. એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત કેસોમાં એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે જે મધ્યસ્થની નિમણૂક કરવામાં આવી છે તે નિવૃત્ત સંયુક્ત રજિસ્ટ્રાર છે, જેઓ વર્ષ ૨૦૧૧ માં વ્યવિવૃત્ત થયા હતા. વધુમાં, એક જ વ્યક્તિને કાયમી મધ્યસ્થ તરીકે નિયુક્ત કરી શકાય નહીં, કારણ કે મધ્યસ્થતા અને સમાધાન

અધિનિયમ, ૧૯૯૬ મુજબ, મધ્યસ્થની નિમણૂક તો પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદ ઊભો થવાની ઘટના બને ત્યારે જ થઈ શકે. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે મધ્યસ્થતા અધિકરણની સ્વતંત્રતા સાથે કોઈ સમાધાન થઈ શકતું નથી. જે સિવિલ સર્વન્ટ રાજ્યનો અધિકારી રહ્યો હોય, તેને મધ્યસ્થ તરીકે કાર્ય કરવાની જવાબદારી સોંપવા માટે સ્વતંત્ર વ્યક્તિ તરીકે માનવામાં આવી શકતો નથી. મધ્યસ્થને વિવાદનો નિકાલ કરવા માટે કોઈ માર્ગદર્શિકા આપવામાં આવી નથી. તેથી, એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળની બંધારણીય માન્યતાને પડકાર, મધ્યસ્થતા અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ હેઠળ મધ્યસ્થની નિમણૂકના વિવિધ પાસાઓના આધારે ઉઠાવવામાં આવ્યો છે, જેમ કે મધ્યસ્થની નિમણૂક કરવા માટે પક્ષકારોની પસંદગી, મધ્યસ્થની સ્વતંત્રતા અને મધ્યસ્થની નિમણૂક માટેના પ્રક્રિયાત્મક પાસાઓ. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ચતીન ઓઝા દ્વારા નીચેના નિર્ણયો પર આધાર મૂકવામાં આવ્યો હતો :-

૧. મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા – ૨૦૧૦
૧૧ એસ.સી.સી. ૧.
૨. મદ્રાસ બાર એસોસિએશન વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા – ૨૦૧૫
૮ એસ.સી.સી. ૫૮૩.

૩. મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા – ૨૦૧૪
૧૦ એસ.સી.સી. ૧.
૪. શમનાદ બશીર વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (ડબલ્યુ.પી. નં.
૧૨૫૬ ઓફ ૨૦૧૧ વિરુદ્ધની એસ.એલ.પી.માં ઉપરોક્ત ચુકાદો
એસ.એલ.પી. નં. ૧૮૧૪૨ ઓફ ૨૦૧૫ માં ફગાવી દેવામાં
આવ્યો હતો).
૫. ગુજરાત કો-ઓપરેટિવ બાર એસોસિયેશન વિ. ગુજરાત રાજ્ય,
વિવિધ નાગરિક અરજી (પુનર્વિચાર માટે) ક્રમાંક ૨૯૦૮ ઓફ
૨૦૧૧, આ અદાલતની ખંડપીઠ.
૬. એસ.આર.ઈ.આઈ. ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ફાઇનાન્સ લિમિટેડ વિ. ટફ
ટ્રિલિંગ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ – ૨૦૧૮ ૧૧ એસ.સી.સી. ૪૭૦.
૭. ગુલાપક્ષી નાગેશ્વર રાવ વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય – એ.આઈ.આર.
૧૯૫૯ એસ.સી. ૧૩૭૬.
૮. પીકે ઘોષ વિ. જે.જી. રાજપૂત – ૧૯૯૫ (૬) એસસીસી ૭૪૪.
૯. પર્કિન્સ ઈસ્ટમેન આર્કિટેક્ટ્સ ડીપીસી વિ. એચએસસીસી
(ઇન્ડિયા) લિ. – એ.આઈ.આર. ૨૦૨૦ એસસી ૫૯.

વિચારણા માટેના મુદ્દાઓ :

૨૩. આ તબક્કે, વિવિધ સમૂહોની રિટ અરજીઓમાં હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ અમે નીચે મુજબ નિર્ધારિત કરી શકીએ છીએ :-

(૧) ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ નોંધાયેલ મંડળી ઉધના સિટિઝન્સ કોઓપરેટિવ બેંકનું, બહુરાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળ નોંધાયેલ મંડળી કાલુપુર કોમર્શિયલ કોઓપરેટિવ બેંક સાથેનું વિલીનીકરણ, સંબંધિત ક્ષેત્રને લાગુ પડતી કાયદેસરની જોગવાઈઓના દોષથી પીડિત કહેવાય શકે કે કેમ?

(૨) શું ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૭(૧)(અઅ) ની જોગવાઈઓ, જે ગુજરાત અધિનિયમ ક્રમાંક ૧૯ દ્વારા ૨૦૧૩ માં ૧૯.૦૯.૨૦૧૩ થી અમલમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી, ભારતના બંધારણવિરોધી હોવાનું કહીને, રિટ અરજીઓના ગ્રુપ ‘એ’ માં અરજદારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ પડકાર ટકાઉ છે, ખાસ કરીને ત્યારે જ્યારે ગ્રુપ-એ ના ભાગ-૧ અને ભાગ-૨ ની રિટ અરજીઓના સમૂહમાં જોડાયેલા અરજદારો (ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ)

ભૂતપૂર્વ ઉધના બેંકના બાકીદાર છે? અને/અથવા, વર્ષ ૨૦૧૮ માં રિટ અરજીઓમાં સુધારા દ્વારા ઉમેરવામાં આવેલી ઉક્ત રાહતો અરજદારો/બાકીદારો/ગિરવે મૂકનારાઓ સામે શરૂ કરાયેલ વસુલાતની કાર્યવાહી ની કડક અસરોથી બચી જવા માટે માત્ર એક આડકતરી આડશ છે?

(૩) શું ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૯૬ હેઠળ ભૂતપૂર્વ સ્થાનિક સહકારી બેંક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ લવાદ દાવો, વિલીનીકરણ બાદ બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંકને પ્રતિસ્થાપિત કરવાની પરવાનગી આપીને આગળ ચલાવી/ચાલુ રાખી શકાય?

(૪) શું રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા શહેરી સહકારી બેંકોના વિલીનીકરણ/ એકીકરણ અંગે તા. ૦૨.૦૨.૨૦૦૫ની માર્ગદર્શિકાઓ મુજબ, તા. ૨૪.૧૨.૨૦૧૧ના રોજ વેપાર વિકાસ કોઓપરેટિવ બેંકનું અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કોઓપરેટિવ બેંક સાથે થયેલ એકીકરણ, બંધારણીય જોગવાઈઓ તથા રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા અધિનિયમ, ૧૯૩૪; ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧

અને બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની
વૈધાનિક જોગવાઈઓના દોષથી ગ્રસ્ત છે?

(૫) અરજદારો દ્વારા દલીલ કરાયેલા અસ્પષ્ટતા અને અનિશ્ચિતતા
વગેરેના આધાર પર, મલ્ટી-સ્ટેટ સહકારી સોસાયટીઓ
અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ ને સંવિધાનિક
જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ અમાન્ય જાહેર કરવાની છે કે કેમ?

(૬) શું મલ્ટી-સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨
ની કલમ ૮૪ હેઠળ વિવાદનો નિર્ણય કરવા માટે મધ્યસ્થની
નિમણૂક કોઈ પણ રીતે ગેરકાયદેસરતાના કોઈ દોષથી, જેમ
કે પ્રક્રિયામાં ખામી, કુદરતી ન્યાય અને ન્યાયસંગત વર્તનના
સિદ્ધાંતોનો ભંગ, મધ્યસ્થની નિમણૂક કરવા અંગે પક્ષકારોની
પસંદગી વગેરે થી, તેમજ અરજદારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ
મુજબ મધ્યસ્થની સ્વતંત્રતાના અભાવથી, પ્રભાવિત થાય છે
કે કેમ?

(૭) શું, હાલ માટે અમલમાં રહેલા કોઈપણ અધિનિયમ હેઠળની
દરેક મધ્યસ્થતા પર મધ્યસ્થતા અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ના

ભાગ-૧ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓની લાગુ પડતાને અંગે મધ્યસ્થતા અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૨(૪) ની માન્યતા સામેનો પડકાર, પક્ષકારોની સંમતિ અને પક્ષકારોની સ્વાયત્તતાના સિદ્ધાંતનું ઉદ્ધંધન કરતાં બલાત્કારિત વૈધાનિક મધ્યસ્થતામાં પરિણમે છે અને શું તેને સ્પષ્ટપણે મનસ્વી ગણવી જોઈએ?

(૮) શું બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૪ મુજબ કેન્દ્રીય નોંધણી અધિકારી દ્વારા પ્રયોગમાં મૂકી શકાય તેવી સત્તાના પ્રત્યાયોજનથી અંકુશવિહોણી, અનિયંત્રિત સત્તાનું પ્રત્યાયોજન મંજૂર થાય છે અને શું તે અતિશય પ્રત્યાયોજન સમાન છે?

(૯) શું મલ્ટી-સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળની લવાઈ કાર્યવાહી સાથે જોડાયેલા, ગીર્વે રાખેલી મિલકત ઉપર ભારણ હોવા છતાં તેની ખરીદી કરનાર તૃતીય પક્ષને, અરજદારો અને સામાવાળા બેંક વચ્ચે કરારસંબંધની પ્રિવિટી નથી તે આધાર પર, તે લવાઈ કાર્યવાહી પડકારવાની મંજૂરી આપી શકાય?

(એ) મુદ્દા ક્રમાંક ૧, ૨ અને ૩ (ઉધના બેંકનું કાલુપુર બેંક સાથે વિલય, જીએસસીએસ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૭(૧)(અઅ) ની વૈધતા અને લવાદ દાવાની ચાલુ રાખણી) :

૨૪. આ ત્રણેય મુદ્દાઓ પરસ્પર સંબંધિત હોવાને કારણે તેમને એક સાથે વિચારવાના છે.

સંક્ષિપ્તમાં તથ્યો :-

૨૫. સમૂહ ‘એ’ ના ભાગ ૧ માં આવતી અને ઉધના સહકારી બેંકનું કાલુપુર સહકારી બેંક (મલ્ટી-સ્ટેટ સહકારી બેંક) સાથેના વિલીનીકરણને પડકારતી રિટ અરજીઓમાં ઉદ્ભવેલા હાથપગા વિવાદનો વિચાર કરવા માટે, અમને પ્રકરણની કેટલીક તથ્યાત્મક ઘટનાઓ નોંધવી જરૂરી છે.

૨૬. વર્તમાન મામલે, વિલીનીકરણની કાર્યવાહી ચાલી રહી હતી ત્યારે, ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકનું કલુપુર કોઓપરેટિવ બેંક સાથે, જે એક બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક છે, પ્રસ્તાવિત વિલીનીકરણ પડકારતી જાહેર હિતની અરજી, અર્થાત્ રિટ અરજી ક્રમાંક ૭૭/૨૦૧૨, આ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

ઉક્ત રિટ અરજી આ અદાલતે એ નોંધ સાથે નામંજૂર કરી હતી કે તે જાળવવા યોગ્ય નહોતી, કારણ કે તેમાં જાહેર હિતનો કોઈ તત્ત્વ સંકળાયેલો નહોતો અને વધુમાં અરજદારને લોકસ નહોતો. આ દરમિયાન, કલુપુર કોઓપરેટિવ બેંકે ૦૫.૦૩.૨૦૧૨ના રોજ યોજાયેલી અસાધારણ બેઠકમાં વિલીનીકરણ બાબતે ઠરાવ પસાર કર્યો હતો. ૧૩.૦૬.૨૦૧૩ના રોજ, આર.બી.આઈ.એ વિલીનીકરણ માટે મંજૂરીનો અનુમોદન વિસ્તૃત કર્યો હતો. ૧૧.૦૭.૨૦૧૩ના રોજ, ભારત સંઘે પ્રસ્તાવિત વિલીનીકરણ માટે એન.ઓ.સી. આપી હતી. ૧૯.૦૯.૨૦૧૩ના રોજ, તમામ મંજૂરીઓ મળ્યા પછી, ગુજરાત રાજ્યએ ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧માં સુધારો કરીને રાજ્ય સહકારી સંસ્થાના બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થામાં વિલીનીકરણનો માર્ગ મોકળો કર્યો હતો. ૦૩.૧૨.૨૦૧૩ના રોજ, રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ, ગુજરાતે ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકનું કલુપુર કોઓપરેટિવ બેંક સાથે, એટલે કે સ્થાનિક સહકારી બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથે વિલીનીકરણ કરવાની મંજૂરી આપતો આદેશ કર્યો હતો. ૧૨.૧૨.૨૦૧૩ના રોજ, ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકનું નોંધણીકરણ રદ કરવામાં આવ્યું હતું અને ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકનું કલુપુર કોઓપરેટિવ બેંકમાં વિલીનીકરણ ૧૫.૧૨.૨૦૧૩થી અમલમાં આવ્યું હતું.

પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની દલીલો:—

૨૭. જૂથ એ માં આવતી રિટ અરજીઓમાં સ્થાનિક સહકારી બેંકના બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથેના વિલીનીકરણના પ્રશ્ન અંગેની પ્રારંભિક દલીલો, વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૩૬૮૬ ઓફ ૨૦૧૪ માં શ્રી મસૂમ કે. શાહ, વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવી છે (ભાગ ૧ : ઉધના સહકારી બેંકનું કાલુપુર સહકારી બેંક સાથે વિલીનીકરણ). શ્રી મસૂમ કે. શાહ, વિદ્વાન વકીલે જોરશોરથી દલીલ કરી છે કે વિલીનીકરણની તારીખે, અર્થાત્ ૦૩.૧૨.૨૦૧૩ ના રોજ, એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ માં સ્થાનિક રાજ્ય સહકારી બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથે વિલીનીકરણ કરવા માટે કોઈ જોગવાઈ ન હતી. એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૧૭ બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીના એકીકરણ અથવા સંપત્તિ અને દેવાઓના હસ્તાંતરણ, બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીના બે અથવા વધુ બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અથવા સહકારી મંડળીઓમાં વિભાજન જેવી પરિસ્થિતિઓ અંગે છે, પરંતુ તેમાં વિલીનીકરણ માટે કોઈ જોગવાઈ નથી. ઉક્ત અધિનિયમમાં કલમ ૧૭(૧૦) ને વર્ષ ૨૦૨૩ ના સુધારક અધિનિયમ દ્વારા પ્રથમ વખત ૦૩.૦૮.૨૦૦૩ ના રોજ સામેલ કરવામાં આવે તે પહેલાં બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ માં કોઈ અનુરૂપ જોગવાઈના અભાવે, વર્ષ ૨૦૦૨ માં ઉધના બેંકનું કાલુપુર બેંક સાથે વિલીનીકરણ કરવા માટે શરૂ કરાયેલ કાર્યવાહી ગેરકાયદેસર ક્વાયત હતી, જેનો પરિચય ૦૩.૧૨.૧૯૭૩ ના વિલીનીકરણ આદેશમાં થયો. ઉધના બેંકનું કાલુપુર બેંક સાથેનું વિલીનીકરણ ગેરકાયદેસર છે, કારણ કે કાર્યવાહી કોઈ કાનૂની અધિકૃતતા વિના શરૂ કરવામાં આવી હતી.

૨૮. ૨૦.૧૨.૨૦૧૨ના રોજ આર.બી.આઈ. દ્વારા નો ઑબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ મંજૂર કરવામાં આવે ત્યાં સુધીની વિલીનીકરણની સમગ્ર પ્રક્રિયા, કાનૂની યોજનાના અભાવે, ગેરકાયદેસર કાર્યવાહી બની જાય છે. ત્યારબાદ આર.બી.આઈ. દ્વારા એન.ઓ.સી.નો સમયવધારો અને ૧૧.૦૭.૨૦૧૩ના રોજ ભારત સંઘ દ્વારા કોઈ વાંધો નથી એવી મંજૂરી આપવામાં આવી હોવા છતાં, તે કાર્યવાહીનું નિયમિતીકરણ નહીં કરે, કારણ કે કલમ ૧૭(૧)(અઅ) માત્ર સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ મહિનામાં જ જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧માં થયેલ સુધારા દ્વારા અમલમાં આવી હતી. આ સુધારો ભાવિપ્રવર્તી સ્વરૂપનો હોવાથી, કલમ ૧૭(૧)(અઅ)નો સમાવેશ થવા પહેલાં શરૂ કરાયેલી કાર્યવાહીમાં તેનો અમલ કરી શકાય નહીં. આ દલીલ માટે આ અદાલતના ઈસ્સાન ઓવરસીઝ લિ. તથા અન્ય વિ. અભ્યુદય કોઓપરેટિવ બેંક લિ. તથા અન્ય, ૨૦૧૩ (૪) જી.એલ.આર. ૩૬૧૩માં અહેવાલિત, (શ્રી મસૂમ કે. શાહ, વિદ્વાન વકીલ, દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા ચુકાદાઓના સંકલન ક્રમાંક ૨ના પાનાં ‘૨૦૨ થી ૨૧૪’ સાથે જોડાયેલ) નિર્ણય પર આધાર મુકવામાં આવ્યો છે, જેથી રજૂ કરી શકાય કે ૨૬.૦૮.૨૦૧૨ના રોજ આ અદાલતની વિભાગીય પીઠે ઠરાવ્યું હતું કે સ્થાનિક સહકારી બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથે વિલીનીકરણ કાયદેસર રીતે અનુમત્ય નથી.

૨૯. ઉક્ત નિર્ણયના ફક્ત ‘૧૧’ માં કરાયેલા અવલોકનોનો ઉલ્લેખ કરીને જોરદાર દલીલ કરવામાં આવે છે કે આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે ઉક્ત કેસમાં સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું છે કે જીએસસીએસ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ એવી કોઈ વિશિષ્ટ જોગવાઈ નથી, જે રાજ્ય સહકારી બેંકને બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથે વિલીન થવાની મંજૂરી આપે અથવા તે માટે સત્તા પ્રદાન કરે અને વધુમાં એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ પછીથી અમલમાં આવ્યો હોવાથી, તેવી જોગવાઈ જીએસસીએસ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ માં સમાવેશ કરવાની કોઈ તક જ નહોતી. એવો આગ્રહ કરવામાં આવે છે કે તેમાં એમ પણ ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૧૭ બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંકને રાજ્ય સહકારી બેંકનો કબજો લેવા માટે સત્તા આપતી નથી.

૩૦. આ અદાલતની દ્વિ-ન્યાયાધીશ ખંડપીઠનો જગદીશભાઈ ઈશ્વરભાઈ રોચાણી વિ. કોસ્મોસ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિ. અને અન્ય, લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૩૮૩ ઓફ ૨૦૧૦, તા. ૨૬.૦૯.૨૦૧૨નો અન્ય એક નિર્ણયનો એ દલીલ માટે આધાર લેવાયો છે કે રાજ્ય સહકારી બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથેના વિલીનીકરણની માન્યતા અંગેનો પ્રશ્ન ઉક્ત કેસમાં ન્યાયનિર્ણિત કરવામાં આવ્યો હતો અને તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તા. ૦૨.૦૨.૨૦૦૫ના પરિપત્રના વાંચન પરથી પણ આ સ્પષ્ટપણે જાણી શકાય છે કે રાજ્ય અધિનિયમ હેઠળની સહકારી સંસ્થાનું કેન્દ્રીય અધિનિયમ હેઠળની સહકારી

સંસ્થા સાથે વિલીનીકરણ કરવા માટે રાજ્ય અધિનિયમમાં અથવા કેન્દ્રીય અધિનિયમમાં કોઈ વિશિષ્ટ જોગવાઈઓ નથી.

૩૧. નરેશ શંકર શ્રીવાસ્તવ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય — ૨૦૦૯ (૧૬)
એસીસીસી ૧૫૭ ના સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાનો આ દલીલ રજૂ કરવા માટે આશ્રય લેવાયો છે કે તેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે એવો નિર્ધાર કર્યો છે કે બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થા સ્થાનિક રાજ્ય કાયદાઓ હેઠળ કાર્ય કરી શકતી નથી. તેથી, કાલુપુર સહકારી બેંકને જીએસીસીએસ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ વિલયનો આદેશ પસાર કરાવવા માટે રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ અરજી કરવાની કોઈ સત્તા નહોતી.

૩૨. અચ્યુત્યાનંદ સિંહ વિ. બિહાર રાજ્ય, ૧૯૭૨ (૩) એસ.સી.સી. ૧૭૨ માં અહેવાલિત કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠનો આધાર લઈને એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે સ્થાનિક સહકારી મંડળીનું બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીમાં વિલીનીકરણ સંબંધિત વિવાદનો તેમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો. સહાયક રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ દ્વારા સ્થાનિક મંડળીને તેમાં ઉલ્લેખિત અન્ય ત્રણ મંડળીઓ સાથે ફરજિયાત વિલીનીકરણ કરવાનો, જેથી નવી બહુહેતુક સહકારી મંડળીની રચના થાય, એવો આપેલો આદેશ તેમાં કાયદેસર ન હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યો હતો.

૩૩. ઉપર નોંધાયેલા ચુકાદાઓ તથા વિલયના પ્રશ્ન અંગે સંકલન ક્રમાંક-૨ માં સમાવાયેલ અન્ય નિર્ણયોના આધારે, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા જોરશોરથી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સમગ્ર વિલય પ્રક્રિયા જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ માં કલમ ૧૭(૧)(અઅ) સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ ના માસમાં ઉમેરવામાં આવે તે પહેલાં જ હાથ ધરવામાં આવી હતી. કાલુપુર કો-ઓપરેટિવ બેંકના બોર્ડનો (એક બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક) ઠરાવ ૩૧.૦૧.૨૦૧૨નો છે. ઉધના બેંકના બોર્ડે ૨૫.૦૨.૨૦૧૨ના રોજ ઠરાવ પસાર કર્યો હતો. કાલુપુર બેંક દ્વારા ૨૪.૦૨.૨૦૧૨ના રોજ જાહેર નોટિસ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી અને વિલય માટે રાજ્ય રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ ૦૯.૦૩.૨૦૧૨ના રોજ કાલુપુર બેંક દ્વારા અરજી કરવામાં આવી હતી. ઉધના બેંક દ્વારા ૨૮.૦૩.૨૦૧૨ના રોજ જાહેરાત પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી. તે દરમિયાન, આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે ઈસ્સાન ઓવરસીઝ લિ. (ઉપરોક્ત) મામલામાં તા. ૨૬.૦૯.૨૦૧૨ના તેના ચુકાદા અને આદેશમાં એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ અથવા એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ પૈકી કોઈપણમાં વિલય માટે કોઈ જોગવાઈ નથી. રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાએ સંબંધિત સમયબિંદુએ અમલમાં રહેલા વૈધાનિક વ્યવસ્થાનો નોંધ લીધા વિના ૨૦.૧૨.૨૦૧૨ના રોજ એન.ઓ.સી. મંજૂર કર્યું હતું. તેથી, દલીલ એવી છે કે ૧૩.૦૬.૨૦૧૩ના રોજ આર.બી.આઈ. દ્વારા આપવામાં આવેલ અનુવર્તી નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટનો વિસ્તાર અને ૧૧.૦૭.૨૦૧૩ના રોજનું યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયાનું એન.ઓ.સી. સામાવાળાઓના મામલાને સુધારી શકશે નહીં. તમામ

ઘટનાઓ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૩ પહેલાં, એટલે કે જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ માં કલમ ૧૭(૧)(અઅ) ઉમેરવામાં આવે તે પહેલાં બની ગયેલી હોવાથી, આ સુધારાઓ માત્ર ભવિષ્યલક્ષી સ્વરૂપે જ લાગુ પડી શકે અને કાર્યવાહી ગેરકાયદેસર તથા અધિકારક્ષેત્ર વિના હોવાથી, વિલયનો આદેશ ટકી શકતો નથી.

૩૪. આગળ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કન્ઝ્યુમર પ્રોટેક્શન એન્ડ એનાલિટિક કમિટી વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્યના મામલામાં, જે જાહેર હિત અરજી (પી.આઈ.એલ.) રિટ અરજી: (પી.આઈ.એલ.) નં. ૭૭ ઓફ ૨૦૧૨ હતી, તેમાં આ અદાલતે, તે જાળવણીના અધિકારના આધારે નામંજૂર કરતી વખતે પણ, એવું અવલોકન કર્યું હતું કે ભારતીય રિઝર્વ બેંક તથા અન્ય સત્તાધિકારીઓએ જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ નોંધાયેલ સ્થાનિક સહકારી બેંકને એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળ નોંધાયેલ બહુ-રાજ્ય બેંક સાથેના પ્રસ્તાવના આદેશની કાર્યક્ષમતા, કાયદેસરતા અને માન્યતા અંગે વિચારણા કરવી આવશ્યક છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વિભાગીય ખંડપીઠના ઉપરોક્ત અવલોકનો અહીંના સામાવાળાઓ પર બાધ્યકારક છે. આગળ વધુ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે એકીકરણ માટેના આર.બી.આઈ.ના માર્ગદર્શનોમાં તથા ભારત સંઘ દ્વારા અપાયેલા અનાપત્તિ

પ્રમાણપત્રમાં પણ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે સ્થાનિક સહકારી બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંકમાં વિલીનીકરણ કરવા માટે કોઈ જોગવાઈ નહોતી.

૩૫. પ્રત્યુત્તરમાં, રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા (આરબીઆઈ) તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી અમર એન. ભટ્ટે રજૂ કર્યું કે આરબીઆઈ દ્વારા તેની તા. ૦૨.૦૨.૨૦૦૫ની માર્ગદર્શિકા અનુસાર આપવામાં આવેલો અનાપત્તિ પ્રમાણપત્ર નીતિગત નિર્ણયનો વિષય છે, જેમાં આ અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપ કરવો યોગ્ય નથી. બેંકિંગ રેગ્યુલેશન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ ની કલમ ૫(સી) (એ) હેઠળ, ‘બેંકિંગ નીતિ’નો અર્થ એવી કોઈપણ નીતિ થાય છે, જે આરબીઆઈ દ્વારા સમયાંતરે બેંકિંગ પ્રણાલીના હિતમાં અથવા નાણાકીય સ્થિરતાના હિતમાં અથવા સદૃઢ આર્થિક વૃદ્ધિના હિતમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવે. જમાકર્તાઓના હિત, બેંકની જમાઓના પરિમાણ અને અન્ય સંસાધનો, તેમજ આ જમાઓ અને સંસાધનોના ન્યાયસંગત વહેંચણા અને કાર્યક્ષમ ઉપયોગની આવશ્યકતા ધ્યાનમાં રાખીને, આરબીઆઈ દ્વારા બેંકિંગ નીતિ ઘડવામાં આવી છે. તા. ૦૨.૦૨.૨૦૦૫ની આરબીઆઈની માર્ગદર્શિકાઓમાં, જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૧૫(એ) હેઠળ સહકારી બેંકોના વિલીનીકરણને મંજૂરી આપતી વખતે આરબીઆઈએ ધ્યાનમાં રાખવાના આર્થિક પરિબલોની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. આરબીઆઈની નિયમનકારી ભૂમિકાને સર્વોચ્ચ અદાલતે તાજેતરના નિર્ણય અક્ષય એન. પટેલ વિ. રિઝર્વ

બેંક ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, અહેવાલિત ૨૦૨૨ (૩) એસ.સી.સી. ૬૯૪ માં માન્યતા આપી છે. ઉક્ત કેસમાં, તા. ૨૩.૦૧.૨૦૨૦ની મર્યુનિંગ ટ્રેડ ટ્રાન્ઝેક્શન સંબંધિત આરબીઆઈની માર્ગદર્શિકાઓનું પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું અને સમપ્રમાણતાના કસોટી પર તેને માન્ય ઠેરવવામાં આવી હતી. ઉક્ત નિર્ણયના અનુચ્છેદ ક્રમાંક ‘૧૧ થી ૧૯, ૨૧, ૨૫, ૨૭ અને ૩૧’ નો ઉલ્લેખ કરીને એવો દાવો કરવામાં આવ્યો કે પીઠે વૈધતા, યોગ્યતા, પગલાની આવશ્યકતા અને તે પગલું વ્યક્તિના અધિકાર સાથે પૂરતું સંતુલન સ્થાપિત કરે છે કે કેમ તે અંગે ઘડેલા ચાર પ્રશ્નો વિચારવામાં આવ્યા છે. એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે વિવાદિત નીતિ એ એક વૈધ હેતુને આગળ વધારવા માટે ઘડાયેલું પગલું છે, જે વ્યવસાય ચલાવવાની સ્વતંત્રતાના બંધારણીય અધિકારને વટાવી જાય તે માટે પૂરતું મહત્વ ધરાવે છે.

૩૬. વધુમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે નબળી અથવા નુકસાન કરતી બેંકનું મજબૂત બેંક સાથે વિલીનીકરણ આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે આરોગ્યપ્રદ વિકલ્પ તરીકે માનવામાં આવે છે, કારણ કે તે બેંકો, તેમના થાપણકારો, શેરધારકો અને અન્ય હિતધારકોના હિતમાં અવ્યવધાનરહિત નિષ્ક્રમણ છે. આર.બી.આઈ.ની માર્ગદર્શિકાઓ થાપણકારો અને સહકારી બેંકિંગ ક્ષેત્રના હિતમાં છે અને તે અંગે અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલ પડકાર કતર્થ ટકાઉ નથી. વધુમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અસ્તિત્વમાં રહેલા બેંકિંગ કાયદાઓના માળખાને

ધ્યાનમાં રાખતાં, બેંકિંગ રેગ્યુલેશન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ ની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન સ્થિર રીતે નહીં પરંતુ ગતિશીલ રીતે, સતત અમલમાં રહેલા અધિનિયમો તરીકે, “હંમેશાં બોલતા” અધિનિયમો તરીકે કરવું આવશ્યક છે, જેથી જો શબ્દો તેમાં સમાવવામાં સક્ષમ હોય તો નવા તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને આવરી લઈ શકાય અને સ્વીકારી શકાય. આ મુદ્દાને પ્રતિપાદિત કરવા માટે ધરણી સુગર્સ એન્ડ કેમિકલ્સ લિ. વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, અહેવાલિત ૨૦૧૯ (૫) એસ.સી.સી. ૪૮૨ માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે.

૩૭. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ માં આવા વિલીન સામે કોઈ પ્રતિબંધ નથી. જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧, એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ અને બેંકિંગ વિનિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ નું સુસંગત વાચન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે રાજ્ય સહકારી બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથે વિલીન અનુમત્ય હતું. વધુમાં, સપ્ટેમ્બર, ૨૦૨૦ માં કરાયેલા સુધારા મુજબ બેંકિંગ વિનિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ ની કલમ ૪૪એ સાથે કલમ ૩૫એ ના વાચન હેઠળ આર.બી.આઈ. દ્વારા તા. ૨૩.૦૩.૨૦૨૧ ના માસ્ટર નિર્દેશો જારી થતાં, તા. ૦૨.૦૨.૨૦૦૫ ની માર્ગદર્શિકાઓ હવે રદ કરવામાં આવી રહી છે.

૩૮. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે “સાલુસ પોપુલી એસ્ટ સુપ્રેમા લેક્સ” એ એક સ્થિર થયેલું કાનૂનનું સિદ્ધાંત છે, જેનો અર્થ એ થાય છે કે જાહેર કલ્યાણ પ્રત્યેનો વિચાર સર્વોચ્ચ કાનૂન છે. હાલના કેસના તથ્યોમાં, પૂર્વવર્તી રાજ્ય સહકારી બેંક, અર્થાત્ ઉધના બેંકના થાપણદારો, શેરહોલ્ડરો અને અન્ય હિતધારકોના વિશાળ હિતને ધ્યાનમાં લેતાં, રિટ અરજીઓ નામંજૂર થવા પાત્ર છે. આ બાબત માટે સર્વોચ્ચ અદાલતના **સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર એન્ડ અદર્સ વિ. પ્રભુ, જે ૧૯૯૪ (૨) એસ.સી.સી. ૪૮૧** માં અહેવાલિત છે, તે નિર્ણય પર આધાર મૂકવામાં આવે છે, જેથી તેમાં કરાયેલ અવલોકનોનો ઉલ્લેખ કરી શકાય કે રિટ અદાલતની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે આંતરિક રીતે રહેલા સિદ્ધાંતોમાંથી એક ન્યાયના હિતાર્થે હોવો જોઈએ. તે માટેની એક કસોટી એ છે કે જો આદેશને રદ કરવાથી સમાજને વધુ નુકસાન પહોંચતું હોય, તો અદાલત આવી સત્તાનો ઉપયોગ કરવાથી પોતાને નિવારી શકે.

૩૯. એવો આગ્રહ કરવામાં આવે છે કે નબળી બેંકના લિક્વિડેશનથી સહકારી બેંકિંગ ક્ષેત્ર પર અનુસંધાનિક અસર પડે છે અને બેંકનું સમાપન થવાની સ્થિતિમાં જમા કરનારાઓને પોતાના નાણાં મેળવવા માટે કતારમાં ઊભા રહેવું પડત. રાજ્ય સહકારી બેંક નુકસાન કરતી બેંક હતી અને આર્થિક રીતે નબળી હતી, જ્યારે બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક આર્થિક રીતે મજબૂત બેંક છે. સંપત્તિઓ અને બાધ્યતાઓનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંકને હસ્તાંતરણ થવાથી રાજ્ય

સહકારી બેંકના જમા કરનારાઓ સંપૂર્ણપણે સુરક્ષિત છે. તેથી, રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાએ વ્યાપક જનહિતમાં રાજ્ય સહકારી બેંકની સંપત્તિઓ અને બાધ્યતાઓનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક સાથે હસ્તાંતરણ કરવા અંગે તેની નો ઓબ્જેક્શન મંજૂર કરી હતી. આરબીઆઈ દ્વારા આપવામાં આવેલી મંજૂરી બેંકિંગ રેગ્યુલેશન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ ના ઉદ્દેશો અને હેતુને આગળ વધારવા માટે હતી.

૪૦. કાલુપુર કોમર્શિયલ બેંક (એમએસસીએસ બેંક) તરફથી શ્રી કુણાલ નાણાવટી અને શ્રી કૌસ્તુભ શ્રીવાસ્તવ, વિધાવાન વકીલોએ એવી દલીલ કરી હતી કે અરજદારોએ ઉધના બેંકના થાપણદારો/શેરહોલ્ડરો અને હિતધારકોના કાયદેસર દાવાઓને નિષ્ફળ બનાવવા માટે, આક્ષેપિત ગેરકાયદેસરતા/અમાન્યતા અંગે મોડા તબક્કે તુરંચ વાંધાઓ ઊભા કરીને આ રિટ અરજીઓ દાખલ કરી છે. અરજદારોનો પ્રયાસ ઉધના બેંક, જેનું કાલુપુર બેંક સાથે વિલય કરવામાં આવ્યું હતું, તેના કાયદેસર દાવાઓને નિષ્ફળ બનાવવાનો છે. વિલયને પડકારવાની સમગ્ર કાર્યવાહી અરજદારો વિરુદ્ધ બાકી રહેલ દાવાઓને નિષ્ફળ બનાવવા માટે દુર્ભાવનાપૂર્વક રચાયેલ છે. આ પડકાર વ્યાપક બેંકિંગ ક્ષેત્રના હિતના વિરુદ્ધ છે અને વધુમાં, અરજદારોનો દાવો સ્વીકારવામાં આવે તો જાહેર નાણાંનું નુકસાન થશે.

૪૧. સામાવાળા ક્રમાંક ૫, એટલે કે રાજ્ય સામાવાળાઓ તરફથી વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે, સહકારી મંડળીઓના રજિસ્ટ્રારના કાર્યાલય તરફથી થયેલી કોઈ કાર્યવાહી અથવા બેદરકારીના કારણે અરજદારોના કોઈપણ મૂળભૂત અથવા કાનૂની અધિકારોનું ઉદ્ધન થયું હોવાનું કહી શકાય નહીં. ગાંધીનગરસ્થિત સહકારી કમિશનર અને સહકારી મંડળીઓના રજિસ્ટ્રાર દ્વારા તા. ૦૩.૧૨.૨૦૧૩ના રોજ કરવામાં આવેલ આદેશને આપવામાં આવેલ પડકાર ટકી શકતો નથી, કારણ કે ઉક્ત આદેશ જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની સુધારેલી જોગવાઈઓને અનુરૂપ છે, જે વિલીનીકરણને મંજૂરી આપે છે.

૪૨. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા અને નોંધપોથીનું અવલોકન કર્યું.

(૧) ઉધના સિટિઝન્સ કોઓપરેટિવ બેન્ક લિ.નું કાલુપુર કોમર્શિયલ કોઓપરેટિવ બેન્ક સાથે વિલીનીકરણ :

૪૩. વિલીનીકરણના પ્રશ્ન અંગે, ૦૩.૧૨.૨૦૧૩ના રોજ ઉધના બેંકનું કાલુપુર સહકારી બેંક સાથે થયેલ વિલીનીકરણની તારીખે અમલમાં રહેલી જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧, એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ અને ૦૨.૦૨.૨૦૦૫ તારીખના આર.બી.આઈ. પરિપત્રની સંબંધિત જોગવાઈઓ અહીં રજૂ કરવી યોગ્ય રહેશે.

૪૪. ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ (જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧) માં કલમ ૨(૭) હેઠળ ‘સહકારી બેંક’ ની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ કરવામાં આવી છે :—

“સહકારી બેંક”નો અર્થ આ અધિનિયમ હેઠળ નોંધાયેલ અને બેંકિંગ કંપનીઝ અધિનિયમ, ૧૯૪૯ ની કલમ ૫ ની ઉપકલમ (૧) ના ખંડ (બી) માં વ્યાખ્યાયિત બેંકિંગનો વ્યવસાય કરતી સંસ્થા થાય છે.

૪૫. કલમ ૨(૧૭) માં વ્યાખ્યાયિત ‘રજિસ્ટ્રાર’ નીચે મુજબ છે :—

“રજિસ્ટ્રાર”નો અર્થ આ અધિનિયમ હેઠળ સહકારી મંડળીઓના રજિસ્ટ્રાર તરીકે નિમાયેલ વ્યક્તિ થાય છે; અને આ અધિનિયમ હેઠળ રજિસ્ટ્રારની સત્તાઓ જે હદ સુધી અન્ય કોઈ વ્યક્તિને સોંપવામાં આવેલી હોય, તે હદ સુધી એવી વ્યક્તિનો પણ તેમાં સમાવેશ થાય છે અને તેમાં વધારાના અથવા સંયુક્ત રજિસ્ટ્રારનો પણ સમાવેશ થાય છે.

૪૬. કલમ ૨(૧૯) માં વ્યાખ્યાયિત ‘સોસાયટી’ નો અર્થ એવો થાય છે કે :—

“સોસાયટી” નો અર્થ આ અધિનિયમ હેઠળ નોંધાયેલ, અથવા નોંધાયેલ હોવાનું માનવામાં આવેલી, સહકારી મંડળી થાય છે;

૪૭. જીએસસીએસ અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૯ મુજબ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા કોઈ મંડળીનું નોંધણીકરણ અને નોંધણીનું પ્રમાણપત્ર આપવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. કલમ ૧૭ મુજબ મંડળીઓના વિલીનીકરણ, હસ્તાંતરણ, વિભાજન અથવા રૂપાંતર માટે નીચે મુજબ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે :—

“૧૭. (૧) નિયમોની જોગવાઈઓ અને રજિસ્ટ્રારની પૂર્વ મંજૂરીને આધિન રહીને, કોઈ સોસાયટી તે હેતુસર બોલાવવામાં આવેલી વિશેષ સામાન્ય સભામાં હાજર અને મતદાન કરનાર સભ્યોના બે—તૃતીયાંશ બહુમતીથી પસાર કરાયેલા ઠરાવ દ્વારા, નીચે મુજબ નિર્ણય કરી શકે—

(એ) અન્ય એક સોસાયટી સાથે એકીકૃત થવું;

(બી) પોતાની સંપત્તિઓ અને દાયિત્વો, સંપૂર્ણ અથવા અંશતઃ, કોઈ અન્ય સોસાયટીને હસ્તાંતરિત કરવા; (સી) પોતાને બે અથવા વધુ સોસાયટીઓમાં વિભાજિત કરવા;

(ડી) પોતાના જાતને સમાજના અન્ય વર્ગમાં રૂપાંતરિત કરવું; અથવા

(ઈ) તેના ઉદ્દેશમાં ફેરફાર કરવો.

(૨) જ્યાં ઉપકલમ (૧) માં ઉદ્દેખિત એકીકરણ, હસ્તાંતરણ, વિભાજન અથવા રૂપાંતરણમાં સંસ્થાની જવાબદારીઓનું અન્ય કોઈ

સંસ્થાને હસ્તાંતરણ સામેલ હોય, ત્યાં સુધી રજિસ્ટ્રાર સંસ્થાના ઠરાવને મંજૂરી આપશે નહીં, જો સુધી તેને આ બાબતે સંતોષ ન થાય કે—

(૧) તેવી ઠરાવ પસાર કર્યા પછી, સંસ્થાએ તેના તમામ સભ્યો, દેવાના હકદારો અને એવા અન્ય વ્યક્તિઓને, જેમના હિતો પર તેની અસર થવાની સંભાવના હોય (આગળ આ કલમમાં જેઓને “અન્ય રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ” તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવ્યા છે), તેની લેખિત નોટિસ આપી છે, અને એવી નોટિસ પ્રાપ્ત થયેલી તારીખથી એક મહિનાની અંદર વાપરવાનો વિકલ્પ આપ્યો છે કે તેઓ નવી સંસ્થાઓ પૈકી કોઈ એકના સભ્ય બને, અથવા વિલય પામેલી અથવા રૂપાંતરિત સંસ્થામાં તેમનું સભ્યપદ ચાલુ રાખે, અથવા તેના શેરોમાં કરેલ તેમનું રોકાણ, તેમની થાપણો અને ધિરાણ પાછાં ખેંચી લે અને તેમની અન્ય બાકી રકમો, જો કોઈ હોય, તેની ચુકવણીની માંગ કરે.

(૨) સર્વ સભ્યો અને લેણદારો તથા અન્ય હિતસંબંધિત વ્યક્તિઓએ તે નિર્ણયને સંમતિ આપી છે, અથવા નિર્ધારિત અવધિની અંદર વિકલ્પનો ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળ રહેવાના કારણે તેમણે તે માટે સંમતિ આપી હોવાનું માનવામાં આવે છે, તેઓના તમામ દાવાઓનું પૂર્ણપણે નિરાકરણ કરવામાં આવ્યું છે.

(૩) સભ્યો અને ઋણદાતાઓ તેમજ અન્ય હિતસંબંધી વ્યક્તિઓના બધા દાવાઓ, જેઓ નિર્દિષ્ટ અવધિમાં વિકલ્પનો ઉપયોગ કરે છે, તેમનો સંપૂર્ણપણે નિવેડો કરવામાં આવ્યો છે.

(૩) મિલ્કત હસ્તાંતરણ અધિનિયમ, ૧૮૮૨, અથવા ભારતીય નોંધણી અધિનિયમ, ૧૯૦૮, માં સમાવાયેલ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, વિભાગીકરણ અથવા રૂપાંતરણની ઘટનામાં, નવી સંસ્થાઓનું નોંધણીકરણ અથવા, જે રીતે મામલો હોય તે મુજબ, રૂપાંતરિત સંસ્થાનું નોંધણીકરણ, અને એકીકરણની ઘટનામાં, એકીકરણ સમયે એકીકરણ સાથે સંબંધિત સંસ્થાઓનો ઠરાવ, દરેક કિસ્સામાં, જે રીતે મામલો હોય તે મુજબ, મૂળ સંસ્થા અથવા એકીકૃત થતી સંસ્થાઓની સંપત્તિ અને જવાબદારીઓ નવી સંસ્થાઓમાં અથવા રૂપાંતરિત અથવા એકીકૃત સંસ્થામાં ન્યાસિત કરવા માટે પૂરતું હસ્તાંતરણ દસ્તાવેજ ગણાશે.

(૪) આ કલમ હેઠળ કરાયેલ વિલીનીકરણ, હસ્તાંતરણ, વિભાગીકરણ અથવા રૂપાંતરણથી તે રીતે વિલીન કરાયેલ સંસ્થાઓના, અથવા તે રીતે વિભાજિત અથવા રૂપાંતરિત કરાયેલ સંસ્થાના, અથવા હસ્તાંતરીત ગ્રહિતાના કોઈ હક્ક અથવા બાધ્યતા પર કોઈ અસર પડશે નહીં, તેમજ તે રીતે વિલીન કરાયેલ, અથવા વિભાજિત અથવા રૂપાંતરિત કરાયેલ સંસ્થાઓ દ્વારા અથવા તેમના વિરુદ્ધ ચાલુ રાખી શકાયેલી અથવા શરૂ કરી શકાયેલી કોઈ કાનૂની કાર્યવાહી ખામીયુક્ત ગણાશે નહીં; અને અનુરૂપ રીતે, પરિસ્થિતિ મુજબ, આવી કાનૂની કાર્યવાહી વિલીન થયેલી સંસ્થા, રૂપાંતરિત

સંસ્થા, નવી સંસ્થાઓ અથવા હસ્તાંતરીત ગ્રહિતા દ્વારા અથવા
તેમના વિરુદ્ધ ચાલુ રાખી શકાશે અથવા શરૂ કરી શકાશે.”

૪૮. કલમ ૧૭એ દ્વારા જાહેર હિતમાં સંસ્થાઓના વિલીનીકરણ અને પુનર્ગઠન માટે આદેશ કરવા રજિસ્ટ્રારને સત્તા પ્રદાન કરવામાં આવે છે. અધ્યાય ૧૦-એમાં સમાવિષ્ટ કલમ ૧૧૫એ વીમિત સહકારી બેંકના વિસર્જન, પુનરચના, સમિતિના સ્થાને અન્ય વહીવટની નિમણૂક વગેરે બાબતો માટેના આદેશ અંગે જોગવાઈ કરે છે અને એ પણ જોગવાઈ કરે છે કે બેંકના વિસર્જન માટેનો આદેશ અથવા સમાધાન કે વ્યવસ્થા અથવા વિલીનીકરણ અથવા પુનરચના (જેમાં વિભાગ અથવા પુનર્ગઠનનો સમાવેશ થાય છે) અંગેની યોજનાને મંજૂરી આપતો આદેશ માત્ર રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાની (આરબીઆઈ) પૂર્વલિખિત મંજૂરીથી જ કરવામાં આવી શકે. કલમ ૧૧૫એની ઉપકલમ (૨-એ) અધિનિયમમાં અથવા તે હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમોમાં રહેલી કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, આરબીઆઈ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિયામક નિર્દેશોના અમલીકરણ માટે જોગવાઈ કરે છે, જેમાં રાજ્ય સહકારી બેંક અને કેન્દ્રીય સહકારી બેંકની સમિતિને બદલી નાખવી અને તેનું વિસર્જન કરવું પણ સામેલ છે. કલમ ૧૧૫એની ઉપકલમ (૩)માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે જો જાહેર હિતમાં અથવા થાપણદારોના હિતોને હાનિકારક રીતે બેંકના કારોબાર ચલાવવામાં ન આવે તે માટે અથવા બેંકનું યોગ્ય સંચાલન સુનિશ્ચિત કરવા માટે રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાની એવી માંગ થાય, તો સમિતિને બદલે, આરબીઆઈ દ્વારા નિર્દિષ્ટ

સમયગાળા માટે, એક સંચાલકની નિમણૂક કરી શકાય. ઉપકલમ (જ)માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે બેંકના વિસર્જન અથવા વિલીનીકરણ અથવા પુર્નરચના વગેરે માટેનો આદેશ અથવા બેંકની સમિતિને દબાવી દેવાનો આદેશ અને તેના સ્થાને સંચાલકની નિમણૂક કરવાનો આદેશ, આરબીઆઈની પૂર્વલિખિત મંજૂરીથી અથવા તેની માંગણી પર કરવામાં આવશે, અને એવો નિર્ણય અંતિમ ગણાશે.

૪૯. જીએસસીએસ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૭(૧)(અઅ), જે ગુજરાત અધિનિયમ ક્રમાંક ૧૯ ના ૨૦૧૩ દ્વારા ૧૯.૦૯.૨૦૧૩ થી અમલમાં લાવવામાં આવી, તે મુજબ આ હેતુ માટે બોલાવવામાં આવેલી વિશેષ સામાન્ય સભામાં હાજર અને મતદાન કરનાર સભ્યોના ૨/૩ બહુમતીથી પસાર કરાયેલા ઠરાવ દ્વારા, રજિસ્ટ્રારની પૂર્વ મંજૂરી સાથે, જીએસસીએસ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ નોંધાયેલ સહકારી મંડળીનું એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળ નોંધાયેલ અન્ય મંડળી સાથે વિલીનીકરણ કરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

૫૦. બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ (એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨) માં, કલમ ૩ હેઠળ “સહકારી બેંક”, “સહકારી સંસ્થા”, “બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થા” શબ્દોની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ કરવામાં આવી છે:—

(એફ) “સહકારી બેંક”નો અર્થ એવી બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટી થાય છે, જે બેંકિંગ વ્યવસાય કરે છે;

(એચ) “સહકારી સંસ્થા”નો અર્થ એવો સમાજ થાય છે, જે કોઈપણ રાજ્યમાં વર્તમાનમાં અમલમાં રહેલા સહકારી સંસ્થાઓ સંબંધિત કોઈપણ કાયદા હેઠળ નોંધાયેલ હોય અથવા નોંધાયેલ માનવામાં આવતો હોય;

(પી) “બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થા”નો અર્થ એવી સંસ્થા થાય છે, જે આ અધિનિયમ હેઠળ નોંધાયેલ હોય અથવા નોંધાયેલ માનવામાં આવતી હોય અને તેમાં રાષ્ટ્રીય સહકારી સંસ્થા તથા ફેડરલ સહકારીનો સમાવેશ થાય છે;

૫૧. કલમ ૪ મુજબ કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા નીચે મુજબ કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રારની નિમણૂક કરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવે છે :—

“૪. કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર – (૧) કેન્દ્રીય સરકાર સહકારી મંડળીઓના કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર તરીકે કોઈ વ્યક્તિની નિમણૂક કરી શકે છે અને કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રારને સહાય કરવા માટે તે યોગ્ય માને તેવી અન્ય વ્યક્તિઓની નિમણૂક પણ કરી શકે છે.

(૨) કેન્દ્રીય સરકાર, જાહેરનામા દ્વારા, આ અધિનિયમ હેઠળ કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર દ્વારા ઉપયોગમાં લઈ શકાય તેવી કોઈપણ સત્તા (મલ્ટી સ્ટેટ સહકારી મંડળીના નોંધણી કરવાની સત્તા સિવાય) અંગે, એવી મંડળી સંબંધે અને જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં

આવેલાં એવા વિષયો બાબતે, તેમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવેલી તેવી શરતોને આધીન રહી, કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા અધિકૃત કરવામાં આવેલ કેન્દ્રીય સરકારના અથવા રાજ્ય સરકારના કોઈપણ અન્ય અધિકારી દ્વારા પણ ઉપયોગમાં લઈ શકાય તેવી હોવાનું નિર્દેશ આપી શકશે:

પરંતું, રાજ્ય સરકારનો કોઈપણ અધિકારી રાષ્ટ્રીય સહકારી મંડળી સંબંધે આવી સત્તાનો ઉપયોગ કરવા સશક્ત બનાવવામાં આવશે નહીં.”

પર. કલમ ૫, ૬, ૭ અને ૮ બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાની નોંધણી અંગે વ્યવસ્થા કરે છે. એમ.એસી.એસી. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૧૭ બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓના વિલીનીકરણ અથવા સંપત્તિ અને દાયિત્વોના હસ્તાંતરણ, અથવા વિભાગ અંગે જોગવાઈ કરે છે. કલમ ૧૭ ની ઉપકલમ (૧) એ જોગવાઈ કરે છે કે બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થા પોતાના સંપત્તિ અને દાયિત્વો સંપૂર્ણરૂપે અથવા ભાગરૂપે અન્ય કોઈ બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થા અથવા સહકારી સંસ્થાને હસ્તાંતરિત કરી શકે; પોતાને બે અથવા વધુ બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓમાં વિભાજિત કરી શકે; અથવા પોતાને બે અથવા વધુ સહકારી સંસ્થાઓમાં વિભાજિત કરી શકે, જો તે હેતુસર યોજાયેલ સંસ્થાની સામાન્ય સભામાં હાજર અને મતદાન કરનાર સભ્યોના ઓછામાં ઓછા ૨/૩ બહુમતીથી ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હોય. કલમ ૧૮ નિશ્ચિત પરિસ્થિતિઓમાં, આર.બી.આઈ.ની પૂર્વલેખિત મંજૂરી સાથે, સહકારી બેંકના

વિલીનીકરણ અથવા પુનર્ગઠનની યોજના તૈયાર કરવાની સત્તા કેન્દ્રિય રજિસ્ટ્રારને પ્રદાન કરે છે. કલમ ૨૨, સહકારી સંસ્થાને પોતાના કાર્યક્ષેત્રનો વિસ્તરણ કરવા અને પોતાની જાતને બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થામાં રૂપાંતરિત કરવા માટે તેના ઉપનિયમોમાં સુધારો કરીને તેને બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થામાં પરિવર્તિત કરવાની સગવડ આપે છે, અને તેની નોંધણી કેન્દ્રિય રજિસ્ટ્રાર દ્વારા કરવાની રહે છે.

૫૩. બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટીનું નોંધણીકરણ થતા, જે નામે તેની નોંધણી થયેલી હોય તે નામે તે શાશ્વત ઉત્તરાધિકાર અને સામાન્ય મુદ્દા ધરાવતી એક નિગમિત સંસ્થા બને છે, અને તેને ચાલ તથા અચલ બંને પ્રકારની મિલ્કત મેળવવાની, ધારણ કરવાની અને તેના નિકાલ કરવાની, કરારમાં પ્રવેશ કરવાની, દાવાઓ અને કાનૂની કાર્યવાહી શરૂ કરવાની તથા તેનું પ્રતિરક્ષણ કરવાની સત્તા પ્રાપ્ત થાય છે, તેમજ તે પોતાના નામે દાવો કરી શકે છે અથવા તેના વિરુદ્ધ દાવો કરવામાં આવી શકે છે. બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટીનું મુખ્ય વ્યવસાયસ્થળ અને અન્ય વ્યવસાયસ્થળો વગેરેનો ઉલ્લેખ ઉપવિધિઓમાં કરવો જરૂરી છે, જે એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૧૦ ની જોગવાઈઓ અનુસાર બનાવવાની હોય છે. બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૧૭ માં, વર્ષ ૨૦૨૩ ના સુધારા અધિનિયમ ૧૧

દ્વારા, તા. ૦૩.૦૮.૨૦૨૩ થી અમલમાં આવે તે રીતે, નીચે મુજબ ઉપકલમ
(૧૦) દાખલ કરવા માટે સુધારો કરવામાં આવ્યો છે :—

(૧૦) કોઈપણ સહકારી મંડળી, એવી મંડળીની સામાન્ય સભામાં
હાજર રહેલા અને મતદાન કરનાર સભ્યોમાંથી ઓછામાં ઓછા
ત્રણમાંથી બેના બહુમતીથી પસાર કરાયેલ ઠરાવ દ્વારા, અસ્તિત્વમાં
રહેલી બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીમાં વિલીન થવાનો નિર્ણય કરી
શકે છે: શરતે કે એવો ઠરાવ, જે રાજ્યના સહકારી મંડળીઓ
અધિનિયમ હેઠળ આવી સહકારી મંડળી નોંધાયેલ છે અને જે
તત્કાલ અમલમાં છે, તે સંબંધિત રાજ્યના સહકારી મંડળીઓ
અધિનિયમની જોગવાઈઓને આધિન રહેશે.

૫૪. બેંકિંગ રેગ્યુલેશન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ એ બેંકિંગ સંબંધિત કાયદાઓનું
સંકલન અને સંશોધન કરવા માટેનો એક અધિનિયમ છે અને તે નીચેના પર
લાગુ પડશે નહીં :—

“૩. અમુક સહકારી સંસ્થાઓ પર અધિનિયમ લાગુ ન પડવાનો. —
કૃષિ અને ગ્રામિણ વિકાસ માટેની નેશનલ બેંક અધિનિયમ, ૧૯૮૧
(૧૯૮૧ નો ૬૧) માં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, આ
અધિનિયમ નીચેના પર લાગુ પડશે નહીં—

(એ) પ્રાથમિક કૃષિ ધિરાણ સહકારી મંડળી; અથવા

(બી) એવી સહકારી સોસાયટી, જેના પ્રાથમિક ઉદ્દેશ્ય અને મુખ્ય વ્યવસાય કૃષિ વિકાસ માટે દીર્ઘકાલીન નાણાંકીય સહાય પૂરી પાડવાનો હોય,

જો આવી સોસાયટી તેના નામના ભાગરૂપે અથવા તેના વ્યવસાય સંબંધે “બેંક”, “બેંકર” અથવા “બેંકિંગ” શબ્દોનો ઉપયોગ કરતી ન હોય અને ચેક્સના દ્રાવી તરીકે કાર્ય કરતી ન હોય.”

૫૫. બેંકિંગ નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ ની કલમ ૫(ચઅ) માં “બેંકિંગ નીતિ” ની વ્યાખ્યા એવી કરવામાં આવી છે કે તેનો અર્થ એવી કોઈપણ નીતિ થાય છે જે ભારતની રિઝર્વ બેંક દ્વારા સમયાંતરે બેંકિંગ પ્રણાલીની હિતમાં અથવા નાણાકીય સ્થિરતાની હિતમાં અથવા સુદૃઢ આર્થિક વૃદ્ધિના હિતમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે, અને જેમાં જમાકર્તાઓના હિતો, જમા રકમનું પ્રમાણ તથા બેંકના અન્ય સંસાધનો તેમજ આ જમા રકમો અને સંસાધનોના સમાનુપાતિક વિતરણ અને કાર્યક્ષમ ઉપયોગની જરૂરિયાતને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવી હોય. બેંકિંગ નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ ની કલમ ૫૬ સાથે વાંચવાની કલમ ૩૫અ અને ૪૪અ હેઠળ, આર.બી.આઈ. ને સમયાંતરે, જેને તે યોગ્ય માને, તે મુજબ બેંકિંગ કંપનીઓ/કંપનીને સામાન્ય અથવા વિશિષ્ટ નિર્દેશો જારી કરવાની સત્તા છે, અને બેંકિંગ કંપનીઓ અથવા કંપની આવા નિર્દેશોનું પાલન કરવા માટે બંધાયેલ રહેશે; બેંકિંગ નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ ની જોગવાઈઓ અનુસાર શેરધારકોની આવશ્યક બહુમતીની મંજૂરી બાદ એક બેંકિંગ કંપનીનું બીજું બેંકિંગ કંપની સાથે વિલીનીકરણ કરવા અંગેની યોજના માટે આર.બી.આઈ. ની મંજૂરી

આવશ્યક છે. કલમ ૫૬ જણાવે છે કે બેંકિંગ નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ ની જોગવાઈઓ તેમાં પ્રદાન કરાયેલા ફેરફારોને આધીન રહીને, જે રીતે બેંકિંગ કંપનીઓ પર અથવા તેમની સંદર્ભે લાગુ પડે છે તે જ રીતે સહકારી સંસ્થાઓ પર અથવા તેમની સંદર્ભે લાગુ પડે છે. “સહકારી બેંક”, “સહકારી સંસ્થા”, “બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થા” જેવા શબ્દોની વ્યાખ્યા અધિનિયમની કલમ ૫૬ ની ખંડ (ચચીઆઈ), (ચચીઆઈઆ), (ચચીઆઈઈબ) માં કરવામાં આવી છે.

૫૬. ૨ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૦૫ના રોજ, રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાએ શહેરી સહકારી બેંકોના વિલય/એકત્રીકરણ અંગેની માર્ગદર્શિકાઓની એક નકલ તમામ પ્રાથમિક (શહેરી સહકારી બેંકો) ના કાર્યપાલક અધિકારીઓને મોકલી હતી. તેમાં એમ જણાવવામાં આવ્યું છે કે, સહકારી બેંકના વિલય અને એકત્રીકરણ સંબંધે યોજના ઘડવા માટે આરબીઆઈને સત્તાપ્રદાન કરતી કોઈ વિશિષ્ટ જોગવાઈ બેંકિંગ રેગ્યુલેશન અધિનિયમ, ૧૯૪૯માં નથી, પરંતુ સંબંધિત રાજ્ય સરકારો દ્વારા બનાવવામાં આવેલા સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમમાં, એકત્રીકરણ અથવા પુનઃરચનાની યોજનાને મંજૂરી આપવા માટે આરબીઆઈ પાસેથી પૂર્વલિખિત મંજૂરી મેળવવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી હોવાથી, સંકલનને સુગમ બનાવવા, મજબૂત સંસ્થાઓના ઉદયને પ્રોત્સાહિત કરવા અને સહકારી બેંકિંગ ક્ષેત્રમાં નબળી/અવ્યવહારુ સંસ્થાઓને અવ્યવસ્થા વિના બહાર નીકળવાનો માર્ગ ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે, આરબીઆઈએ આ ક્ષેત્રમાં

વિલય/એકત્રીકરણને પ્રોત્સાહિત કરવા માર્ગદર્શિકાઓ ઘડવાનો નિર્ણય કર્યો છે. વધુમાં, ઉક્ત માર્ગદર્શિકાના ફક્ત ‘૩’ માં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે, રાજ્ય અધિનિયમ હેઠળ નોંધાયેલ બેંકને હસ્તગત કરવા માટે મલ્ટી-સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળ નોંધાયેલ બેંકો પાસેથી મળતા પ્રસ્તાવો પર વિચાર કરતી વખતે, આરબીઆઈ તેની તપાસને માત્ર નાણાકીય પાસાઓ, જમાકર્તાઓના હિત તેમજ નાણાકીય પ્રણાલીની સ્થિરતા સુધી મર્યાદિત રાખે છે. પરંતુ, ઉક્ત પ્રસ્તાવના ગુણદોષોનું પરીક્ષણ સંબંધિત અધિનિયમોના પ્રશાસકો દ્વારા લાગુ પડતા કાયદાઓના પાલનના પ્રશ્નના આધારે કરવાનું રહે છે. આરબીઆઈને પ્રાપ્ત થતી યોજનાની તપાસ નાણાકીય પાસાઓ, જમાકર્તાઓના હિતો તેમજ નાણાકીય પ્રણાલીની સ્થિરતાના સંદર્ભમાં કરવામાં આવશે.

૫૭. વૈધાનિક યોજનાને ધ્યાનમાં લેતાં, અમને જણાય છે કે ૧૯.૦૯.૨૦૧૩ ના રોજ અમલમાં આવેલી કલમ ૧૭(૧)(અઅ), જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ નોંધાયેલ સહકારી સંસ્થાનું મલ્ટી-સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળ નોંધાયેલ બીજી સંસ્થા સાથે વિલય થવાનું સુગમ બનાવે છે. કલમ ૧૭(૨) માં નિર્ધારિત વિલયના પરિણામથી દર્શાવે છે કે વિલયમાં વર્તમાન સંસ્થાની જવાબદારીઓ બીજી સંસ્થાને હસ્તાંતરિત થવી સામેલ છે. શરત એવી છે કે રજીસ્ટ્રાર, તે નીચે મુજબ સંતોષ પામે નહિ ત્યાં સુધી, સંસ્થાના ઠરાવને મંજૂરી આપશે નહીં :-

(૧) એવો ઠરાવ પસાર કર્યા બાદ લેખિત નોટિસ તેના તમામ સભ્યો, લેણદારો અને અસર પામવાની સંભાવના ધરાવતા અન્ય વ્યક્તિઓને આપવામાં આવી હતી, જેમાં તેમને આવી નોટિસ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી એક મહિનાની અંદર તેમનો વિકલ્પ વાપરવાનો અધિકાર આપવામાં આવ્યો હતો કે તેઓ નવી સંસ્થાઓમાંથી કોઈ એકના સભ્ય બને, અથવા સંમિલિત સંસ્થામાં પોતાનું સભ્યપદ ચાલુ રાખે, અથવા તેના શેરોમાં કરેલા પોતાના રોકાણો, પોતાની થાપણો અને ઋણો પરત ખેંચી લે અને બાકી હોય તો પોતાની અન્ય બાકી રકમોની ચુકવણીની માંગ કરે.

(૨) તમામ સભ્યો અને લેણદારો તથા અન્ય હિતધારક વ્યક્તિઓએ નિર્ણયને મંજૂરી આપી છે, અથવા ઉપરોક્ત ખંડ (૧) માં નિર્દિષ્ટ અવધિની અંદર વિકલ્પનો ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હોવાને કારણે તેઓએ તેને મંજૂરી આપી હોવાનું માનવામાં આવશે.

(૩) નિર્દિષ્ટ અવધિની અંદર વિકલ્પનો ઉપયોગ કરનાર સભ્યો, લેણદારો તથા અન્ય હિતધારક વ્યક્તિઓના તમામ દાવાઓનું પૂર્ણરૂપે નિરાકરણ કરવામાં આવ્યું છે.

૫૮. કલમ ૧૭ ની ઉપકલમ (૩) માં આગળ એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે, મિલ્કત હસ્તાંતરણ અધિનિયમ, ૧૮૮૨ અથવા ભારતીય નોંધણી અધિનિયમ, ૧૯૦૮ માં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, વિલીનીકરણની સ્થિતિમાં, વિલીનીકરણ સંબંધિત સંબંધી મંડળીઓનો ઠરાવ, દરેક કિસ્સામાં, મૂળ મંડળી અથવા વિલીનીકરણ પામતી મંડળીઓની સંપત્તિઓ અને બાધ્યતાઓ નવી મંડળી અથવા વિલીનીકૃત મંડળીમાં, જે કિસ્સો હોય તે મુજબ, નિહિત કરવા માટે પૂરતું હસ્તાંતરણપત્ર ગણાશે.

૫૯. કલમ ૧૭ ની ઉપકલમ (૪) એ બચાવ જોગવાઈ છે, જે એવી જોગવાઈ કરે છે કે કલમ ૧૭ હેઠળ કરવામાં આવેલ સંમિલન તેવા કોઈપણ કાયદેસરની કાર્યવાહી ને ખામીયુક્ત બનાવશે નહીં, જેનું સંચાલન તે સંસ્થાઓ દ્વારા અથવા તેમની વિરુદ્ધ ચાલુ રાખવામાં આવ્યું હોત અથવા શરૂ કરવામાં આવ્યું હોત, જેઓનું સંમિલન કરવામાં આવ્યું છે, અને આવી કાયદેસરની કાર્યવાહી, પ્રસંગાનુસાર, સંમિલિત સંસ્થા દ્વારા અથવા તેની વિરુદ્ધ, અથવા હસ્તાંતરગ્રાહી દ્વારા અથવા તેની વિરુદ્ધ ચાલુ રહેશે અથવા શરૂ કરવામાં આવશે. તેમાં એવું પણ જણાવવામાં આવે છે કે કલમ ૧૭ હેઠળ કરવામાં આવેલ સંમિલન, હસ્તાંતરણ, વિભાજન અથવા રૂપાંતરથી આમ સંમિલિત થયેલી સંસ્થાઓના, અથવા આમ વિભાજિત અથવા રૂપાંતરિત થયેલી સંસ્થાના, અથવા હસ્તાંતરગ્રાહીના કોઈપણ હક અથવા બાધ્યતા પર કોઈ અસર પડશે નહીં.

૬૦. જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ માં કલમ ૧૭(૧)(અઅ) નો સમાવેશ થયા બાદ ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકના કાર્યક્ષેત્રમાં ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકનું કાલુપુર કોઓપરેટિવ બેંક સાથે વિલીનીકરણ કરવામાં આવેલ હોવાથી, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠના ઇસ્સાન ઓવરસીઝ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયના આધાર પર ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલોને આધારે તેમાં કોઈ ખામી ગણી શકાય નહીં, કારણ કે ઉક્ત નિર્ણય જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ માં ગુજરાત અધિનિયમ ક્રમાંક ૧૯ ના ૨૦૧૩ દ્વારા ૧૯.૦૯.૨૦૧૩ ના રોજ કરવામાં આવેલા સુધારા પૂર્વે આપવામાં આવ્યો હતો. ઉપર નોંધાયેલા ઇસ્સાન ઓવરસીઝ લિ. (ઉપરોક્ત), જગદીશભાઈ ઈશ્વરભાઈ રોચાણી (ઉપરોક્ત), નરેશ શંકર શ્રીવાસ્તવ (ઉપરોક્ત), અચ્યુત્યાનંદ સિંહ (ઉપરોક્ત), કચ્છયુમર પ્રોટેક્શન એન્ડ એનાલિટિક કમિટી (ઉપરોક્ત) બાબતે આ અદાલતના નિર્ણયો પર અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા મૂકાયેલ આધાર તેમને કોઈ લાભકારક નથી.

૬૧. આ અદાલતની ટ્રિસ્ટદસીય પીઠ દ્વારા ઇસ્સાન ઓવરસીલ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) મામલે આપેલા નિર્ણયના અવલોકનથી વધુમાં એ પણ દર્શાય છે કે તેમાં ગુજરાત રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ અને બહુ રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળની કાનૂની જોગવાઈઓ સંબંધિત

ઘડાયેલા મુદ્દાઓનો જવાબ પક્ષકારોના વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી સ્વીકૃતિના આધારે એક જ પરિચ્છેદમાં આપવામાં આવ્યો હતો. ઉપર નોંધાયેલા મુજબ ગુજરાત રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ માં લાવવામાં આવેલા સુધારાને ધ્યાનમાં લેતાં, ઉક્ત અવલોકનો કોઈ મદદરૂપ થશે નહીં.

૬૨. વધુમાં, આર.બી.આઈ. તરફથી હાજર વકીલની રજૂઆતો પરથી નોંધવું યોગ્ય છે કે ઉધના કો-ઓપરેટિવ બેંકના તમામ જમા કરનારાઓ, શેરહોલ્ડરો અને અન્ય હિતધારકોના હિતને ધ્યાનમાં રાખીને, તા. ૦૨.૦૨.૨૦૦૫ ના પરિપત્રને અનુસરીને આર.બી.આઈ. દ્વારા કોઈ વાંધો નથી તેવું પ્રમાણપત્ર મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું. નાણાકીય વ્યવહારક્ષમતા તથા જમા કરનારાઓના હિતના પાસાઓ અંગે આર.બી.આઈ.ના નિર્ણયમાં કોઈ ખામી દર્શાવવામાં આવી શકી નહોતી.

૬૩. અરજદારો તરફથી વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલો કે ઉધના સહકારી બેંકનું કાળુપુર સહકારી બેંક સાથેનું વિલીનીકરણ, જે એક સ્થાનિક સહકારી મંડળીમાંથી બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીમાં પરિવર્તન સંબંધિત તમામ કાર્યવાહી કલમ ૧૭(૧)(અઅ)ના સમાવેશ દ્વારા થયેલ સુધારા પહેલાં હાથ ધરવામાં આવી હતી, તે ટકાઉ નથી; કારણ કે વિવિધ સત્તાધિકારીઓના સ્તરે થયેલી નિર્ણયપ્રક્રિયા, જે તે સમયે સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા અંતિમ નિર્ણય સુધી

પહોંચી હતી અને જ્યારે કાયદેસરની સત્તા એવી સત્તાધિકારી પાસે નિહિત હતી, તેમાં કોઈ દોષ દર્શાવી શકાય તેમ નથી. વધુમાં, એક મંડળીનું બીજું મંડળીમાં વિલીનીકરણ રજિસ્ટ્રારની પૂર્વ મંજૂરી સાથે કરવાની પ્રક્રિયા ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૭માં નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે અને તેમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ એવી નિર્ણયપ્રક્રિયામાં કોઈ ખામી દર્શાવવામાં આવી શકી નથી.

૬૪. સર્વોપરી, અત્રેનાં અરજદારો ભૂતપૂર્વ બેંક, એટલે કે ઉધના બેંકના ઋણગ્રાહકો છે. વિલયની માન્યતાને પડકારતી રિટ અરજીઓની સ્થાપના બેંકના બાકી લેણાંની ચુકવણી ટાળવા માટે અરજદારોએ ઘડેલી એક યોજના હોવાનું જણાય છે.

(૨) ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૭(૧)
(એએ) ની માન્યતા :

૬૫. જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૭(૧)(એએ) ની સંવિધાનિક માન્યતા અંગે, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલની દલીલ એવી છે કે આવા સુધારા લાવવા માટે સંઘ ચાદી અને રાજ્ય ચાદીમાં સંબંધિત પ્રવેશો નીચે મુજબ છે :—

“યાદી-૧ સંઘ યાદી :

૪૪. એકથી વધુ રાજ્ય સુધી મર્યાદિત ન હોય એવા હેતુઓ ધરાવતી નિગમોની, તેઓ વેપાર કરતી હોય કે ન હોય, સ્થાપના, નિયમન અને સમાપન, પરંતુ તેમાં વિશ્વવિદ્યાલયોને સમાવેશ થતો નથી.

યાદી-૨ રાજ્ય યાદી :

૩૨. યાદી ૧ માં નિર્દિષ્ટ કરાયેલાંથી ભિન્ન નિગમોની સ્થાપના, નિયમન અને વિલોપન, તેમજ વિશ્વવિદ્યાલયો, અનિગમિત વેપારી, સાહિત્યિક, વૈજ્ઞાનિક, ધાર્મિક અને અન્ય મંડળીઓ તથા સંઘો; સહકારી સંસ્થાઓ.”

૬૬. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સર્વોચ્ચ અદાલતના (૧) એપેક્સ કોઓપરેટિવ બેંક ઓફ અર્બન બેંક ઓફ મહારાષ્ટ્ર એન્ડ ગોવા લિ. વિ. મહારાષ્ટ્ર સ્ટેટ કોઓપરેટિવ બેંક લિ. એન્ડ અધર્સ - ૨૦૦૩ (૧૧) એસસીસી ૬૬ અને (૨) થલાપમ સર્વિસ કોઓપરેટિવ બેંક લિ. વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરેલા - ૨૦૧૩ (૧૬) એસસીસી ૮૨ ના નિર્ણયો મુજબ બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટી સંઘ યાદીની પ્રવેશ ક્રમાંક ૪૪ હેઠળ આવે છે. વિવાદિત કલમ ૧૭(૧)(એએ) સ્થાનિક સહકારી સોસાયટી/બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટી/બેંક સાથે વિલીનીકરણ કરવાની મંજૂરી આપે છે અને તેથી, વિલીનીકરણ થઈ ગયા બાદ પ્રક્રિયાના અંતે જે અસ્તિત્વમાં રહે છે તે બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટી/બેંક જ છે. તેનો પરિણામ એ છે કે કલમ ૧૭(૧)(એએ) બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટીની રચના તરફ દોરી જાય છે અને તેથી આ કલમ, બહુ-રાજ્ય સહકારી

સોસાયટીને પોતાનો ઠરાવ રજૂ કરીને તથા રાજ્ય રજિસ્ટ્રાર પાસેથી આદેશ પ્રાપ્ત કરીને તેની મંજૂરી લેવા દેતાં, બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટીનું નિયમન કરે છે. તત્ત્વ અને સારના દૃષ્ટિકોણથી, કલમ ૧૭(૧)(એએ) બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટી સાથે સંબંધિત છે. રાજ્ય યાદીની પ્રવેશ ક્રમાંક ૨૨ રાજ્યને યાદી-૧ માં નિર્દિષ્ટ કરાયેલા વિષયો સિવાયના વિષયો પર કાયદેસર વ્યવસ્થા કરવાની સત્તા આપે છે. તેનો અર્થ એ થાય છે કે રાજ્ય વિધાનમંડળને બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટીની સ્થાપના, નિયમન અને સમાપ્તિ અંગે કાયદેસર વ્યવસ્થા કરવાની પરવાનગી નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૨૨ હેઠળ, એક સહકારી સોસાયટી પોતાના ઉપવિધિઓમાં સુધારો કરીને પોતાને બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટીમાં રૂપાંતરિત કરવા માટે પોતાની અધિકારક્ષેત્રનો વિસ્તાર કરી શકે છે. વધુમાં, કલમ ૧૦૩ રાજ્યોના પુનર્ગઠન સમયે બહુ-રાજ્ય સહકારી સોસાયટીની રચનાને સુગમ બનાવે છે. ઉપરોક્ત બે જોગવાઈઓ સિવાય, એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ માં રાજ્ય અધિનિયમ હેઠળ નોંધાયેલી સ્થાનિક સોસાયટીને સંસદીય વિધાન દ્વારા રચાયેલ બહુ-રાજ્ય સોસાયટીમાં રૂપાંતરિત કરવાની જોગવાઈ કરતી બીજી કોઈ જોગવાઈ નથી.

૬૭. અરજદારઓ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલો શ્રી મસૂમ કે. શાહ અને શ્રી વિશ્વાસ કે. શાહ દ્વારા જોરશોરથી દલીલ કરવામાં આવી કે સંસદીય વિધાન,

એટલે કે એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૬(૧) ને અનુચ્છેદ ૨૪૬(૩) સાથે વાંચતા તેની સ્પષ્ટ ભાષાને ધ્યાનમાં લેતાં, જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ પર અગ્રતા ધરાવે છે અને તે પરિસ્થિતિમાં, વર્તમાન કેસમાં વિલય અનુમત્ય નહોતો તથા ગેરકાયદેસર વિલયને સગવડ આપવા માટે જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ માં કલમ ૧૭(૧)(અઅ) નો સમાવેશ કરવો એ રાજ્ય સરકાર દ્વારા રંગરૂપધારી વિધાનનો દાખલો છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી કે આ બાબત સ્થિર સિદ્ધાંત છે કે જ્યારે વિધાનમંડળ કોઈ વિશિષ્ટ કાર્ય કોઈ વિશિષ્ટ રીતથી કરવાનું નિર્ધારિત કરે છે, ત્યારે તે કાર્ય માત્ર એ જ રીતથી થઈ શકે અને અન્ય કોઈ રીતથી નહીં. તેથી રાજ્ય સરકારને જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ માં કલમ ૧૭(૧)(અઅ) નો સમાવેશ કરવા માટે સુધારો કરવાની કોઈ સત્તા નહોતી. અંતે, જોરશોરથી એવી દલીલ કરવામાં આવી કે એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ નું અર્થઘટન આ અદાલતની બે ખંડપીઠોએ ઉપરોક્ત પરિચ્છેદોમાં ઉલ્લેખિત નિર્ણયોમાં કર્યું છે, જેમાં એવું ધરાવવામાં આવ્યું છે કે રાજ્ય સહકારી મંડળીનો બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળી સાથે વિલય, તે અધિનિયમ હેઠળ અનુમત્ય નથી. જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ માં કલમ ૧૭(૧)(અઅ) નો સમાવેશ કરવો એ જગદીશભાઈ ઈશ્વરભાઈ રોચાણી (ઉપરોક્ત) અને ઈસાન ઓવરસીઝ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના ઉપરોક્ત નિર્ણયોના સીધા વિરોધ સિવાય કંઈ નથી.

૬૮. પ્રત્યુત્તરમાં, રાજ્યના સામાવાળાઓ તરફથી વરિષ્ઠ એડવોકેટ જનરલ શ્રી કમલ ત્રિવેદીએ રજૂ કર્યું કે, આ અદાલતના ઉપરોક્ત બે નિર્ણયોનું તેમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતનું સાવધાનીપૂર્વક અવલોકન કરતાં, એવો કોઈ સિદ્ધાંત નિર્ધારિત થતો નથી કે “જ્યાં સુધી રાજ્ય કાયદા અને કેન્દ્રીય કાયદા બન્નેમાં રાજ્ય સહકારી બેંકનું બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંકમાં વિલીનીકરણ કરવા અંગેની જોગવાઈઓ એકસાથે અસ્તિત્વમાં ન હોય, ત્યાં સુધી આવું વિલીનીકરણ ગેરકાયદેસર ગણાશે”. કલમ ૧૭(૧)(અઅ) ઉમેરવામાં આવીને રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓને બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ સાથે વિલય કરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, તેથી રાજ્ય વિધાનમંડળે કેન્દ્રીય અધિનિયમ દ્વારા આવરાયેલ પ્રતિબંધિત ક્ષેત્રમાં અતિક્રમણ કર્યું છે, એવી દલીલ યોગ્ય નથી. કલમ ૧૭(૧)(અઅ) સ્પષ્ટ રીતે માત્ર રાજ્ય અધિનિયમ હેઠળ નોંધાયેલ રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓને જ સ્પર્શે છે અને તેની કોઈપણ જોગવાઈ બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાની રચના, નિયમન તથા વિસર્જન સાથે સંબંધિત નથી, જે અન્યથા સંઘ વિષય છે. જોગવાઈઓમાં માત્ર “બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળ નોંધાયેલ અન્ય સંસ્થા” એવો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હોય તે માત્રથી, કલમ ૧૭(૧)(અઅ) ને કેવળ કેન્દ્રીય અધિનિયમ માટે અનન્ય રીતે નિર્ધારિત પ્રતિબંધિત ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરતી અથવા અતિક્રમણ કરતી ગણાવી શકાય નહીં. યાદી-૨ (રાજ્ય યાદી) ની પ્રવેશ ક્રમાંક ૩૨માં ઉપયોગમાં લેવાયેલ ‘નિયમન’ શબ્દ વ્યાપક અર્થક્ષેત્ર ધરાવતો શબ્દ છે, જે પોતાના વ્યાપમાં સહકારી સંસ્થાના નિયમન સંબંધિત તમામ પાસાઓને, જેમાં તેમની

બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ સાથેના વિલય સંબંધિત પાસાનો પણ સમાવેશ થાય છે, આવરી લે છે.

૬૯. રાજ્ય સહકારી મંડળીનું બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળી સાથેના વિલીનીકરણ સિવાયની ઘટનાઓ સુધી જ ‘વિનિયમન’ શબ્દને મર્યાદિત રાખીને તેનો સંકુચિત અર્થઘટન કરી શકાય નહિ, એવો દાવો કરવા માટે ઇન્દુ ભૂષણ બોઝ વિ. રમા સુંદરિ દેવી – ૧૯૬૯ (૨) એસ.સી.સી. ૨૮૯ માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર મુકવામાં આવ્યો છે. ‘પિથ એન્ડ સબસ્ટન્સ’ ના સિદ્ધાંતનો અમલ કરતાં, રાજ્ય અધિનિયમ ગુજરાત રાજ્યમાં સહકારી મંડળીઓ સંબંધિત કાયદાને સંકલિત કરવા અને સુધારવા માટેનો એક અધિનિયમ છે અને તે કેન્દ્રિય રજિસ્ટ્રાર પાસે નોંધાયેલ બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ સંબંધિત બાબતોનું કોઈ રીતે વિનિયમન કરતો નથી. તેમ છતાં, રાજ્ય સહકારી મંડળીના કારોબારનું વિનિયમન કરતી વખતે, જો કોઈ આકસ્મિક અતિક્રમણ થતું હોય, તો તે કાયદાનિર્માણને અમાન્ય બનાવતું નથી. વધુમાં, રાજ્ય સહકારી મંડળીનું બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીમાં વિલય કરવા અંગેની અનુમતિના સંદર્ભમાં કેન્દ્રીય અધિનિયમમાં કોઈ અવરોધ કે પ્રતિબંધ નથી, એવી વધુ રજૂઆત કરવામાં આવે છે. ભલે અગાઉ કોઈ સ્પષ્ટ જોગવાઈ નહોતી, પરંતુ બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૩(એચ), (પી), કલમ ૯, કલમ ૧૦(ઝેડ)(ડી) તેમજ બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક, એટલે કે કલુપુર કોમર્શિયલ

કો-ઓપરેટિવ બેંકના ઉપનિયમ ક્રમાંક ૫(બી)(૨૦) ના પ્રકાશમાં એવો વિલય શક્ય રહ્યો હોત (વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૩૬૮૬ ઓફ ૨૦૧૪ ના પૃષ્ઠ ‘૨૩૪-૨૩૬’ પર). વધુમાં, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૫૪ અનુસાર ‘અસંગતતા’ ની સંકલ્પના માત્ર તેવા કિસ્સામાં જ લાગુ પડી શકે છે જ્યાં રાજ્ય વિધાન કોઈ વિશિષ્ટ વિષય સાથે સંબંધિત હોય અને તે ચાદી-૧ માં આવતો હોય. અરજદારો રાજ્ય અધિનિયમ અને કેન્દ્રીય અધિનિયમ વચ્ચે કોઈપણ પ્રકારની ‘અસંગતતા’ અથવા ‘વિરોધાભાસી અસમંજસતા’ હોવાનું દર્શાવી શક્યા નથી. કાનૂનમાં આ સુસ્થાપિત છે કે અધિકારક્ષેત્રના અભાવની દલીલના આધારે કોઈ કાયદાની માન્યતા તપાસતી વખતે બંધારણીય પ્રવેશિકાનું શક્ય તેટલું વ્યાપક અર્થઘટન કરવાનું રહે છે.

૭૦. સર્વોચ્ચ અદાલતના પી.જી.એફ. લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા – ૨૦૧૫ (૧૩) એસ.સી.સી. ૫૦ ના નિર્ણયનો એવો મુદ્દો રજૂ કરવા માટે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે અહીંના અરજદારો દ્વારા રાજ્ય અધિનિયમની કલમ ૧૭(૧)(અઅ) ની બંધારણીય માન્યતાને પડકારવો એ તેમની સામે બાકી રકમોની વસૂલાતની કાર્યવાહીનો લાગુ પડતો પ્રભાવ અને કડકાઈ નિષ્ફળ બનાવવાના હેતુથી કરવામાં આવ્યો છે. પ્રિવી કાઉન્સિલના પ્રફુલ્લ કુમાર મુખર્જી અને અન્ય વિ. બેંક ઓફ કોમર્સ લિ. – એ.આઈ.આર. (૩૪) ૧૯૪૭ પી.સી. ૬૦ તથા સર્વોચ્ચ અદાલતના એ.એસ. કૃષ્ણા અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ

– એ.આઈ.આર. ૧૯૫૭ એસ.સી. ૨૯૭ ના નિર્ણયનો એવો મુદ્દો રજૂ કરવા માટે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે ભારતના બંધારણની ૭મી અનુસૂચિની જુદી જુદી યાદીઓમાં આવતાં વિષયો અંગેનું વિધાન છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે કાયદાનું સારતત્વ અને હકીકતી સ્વરૂપ તથા લક્ષણ નિર્ધારિત કરવાનું રહે છે. એકવાર તે નિર્ધારિત થઈ જાય, ત્યારબાદ વિષયો વચ્ચે હજી પણ અતિરેક છે કે નહીં તે નક્કી કરી શકાય. જો આવા પરીક્ષણ પરથી એવું જણાય કે વિધાન મૂળભૂત રીતે તે વિધાનમંડળને સોંપાયેલા કોઈ એક વિષય પર છે, ભલે તે પ્રસંગોપાત એવા વિષયો પર અંશતઃ પ્રવેશ કરતું હોય જે તેની સત્તા બહારના હોય, તો તેને વિરુદ્ધતા પામેલું ગણવું સંપૂર્ણપણે ભૂલભર્યો અભિગમ ગણાય.

૭૧. ઉલ્લેખિત રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લેતાં, અને નોંધ કરતાં કે ભારતના સંવિધાનની ૭મી અનુસૂચિની યાદી ૨ (રાજ્ય યાદી) માં પ્રવેશ ક્રમાંક ૩૨ હેઠળ ‘યાદી-૧ માં નિર્દિષ્ટ થયેલ સંસ્થાઓ સિવાય, સહકારી સંસ્થાઓની સ્થાપના, નિયમન અને સમાપ્તિ’ માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, તેમજ ગુજરાત સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા ઘડાયેલ એવો કાયદો છે, જે ગુજરાત રાજ્યમાં સહકારી સંસ્થાઓ સંબંધિત કાયદાઓનું એકીકરણ અને સુધારણા કરવા માટે અમલમાં મુકવામાં આવ્યો છે’, તેથી કોઈપણ શંકાને સ્થાન ન રહે તે રીતે કહી શકાય કે જીએસસીએસ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ નોંધાયેલ સહકારી સંસ્થાઓના નિયમન સંબંધિત બાબતો, જેમ કે એમએસસીએસ

અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળની બીજી સંસ્થા સાથે તેનું વિલીનીકરણ, તે માત્ર રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા જ નિયંત્રિત થઈ શકે. જીએસસીએસ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ માં કલમ ૧૭(૧)(અઅ) નો સમાવેશ કરીને રાજ્ય સહકારી સંસ્થાનું બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થા સાથે વિલીનીકરણ કરવાની મંજૂરી આપતી જોગવાઈ, યાદી-૨ (રાજ્ય યાદી) ના પ્રવેશ ક્રમાંક ૩૨ના પ્રકાશમાં રાજ્ય વિધાનમંડળની સત્તાની સીમામાં સંપૂર્ણપણે આવે છે. આ વિષય સાથે સંબંધિત યાદી-૧ (સંઘ યાદી) ના પ્રવેશ ક્રમાંક ૪૪નો સંદર્ભ આપવો ભ્રાંતિવશ રજૂ કરાયેલ દલીલ છે. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, ગુજરાત સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૭ હેઠળ એક સહકારી સંસ્થાનું બીજી સંસ્થા સાથે વિલીનીકરણ કરવાની જોગવાઈ હતી અને કલમ ૧૭(૧)(અઅ) ઉમેરાયા પછી, રાજ્ય સહકારી સંસ્થાનું એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળની બીજી સંસ્થા સાથે, તેમાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરીને, વિલીનીકરણ થઈ શકે છે. મૂળ તત્વ અને વાસ્તવિક સારના સિદ્ધાંતનો અમલ કરતાં, જીએસસીએસ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ નું સાચું સ્વરૂપ અને લક્ષણ, જે રાજ્ય રજિસ્ટ્રાર પાસે નોંધાયેલ સંસ્થાના કારોબારનું નિયમન કરવાનું છે, તેને ધ્યાનમાં લેતાં રાજ્ય સહકારી સંસ્થાના કારોબારના નિયમન સંબંધિત વિલીનીકરણની જોગવાઈ રાજ્ય યાદીની યાદી-૨ ના પ્રવેશ ક્રમાંક ૩૨ હેઠળ આવશે. વિષયવસ્તુમાં કોઈ આવર્તન નથી, કારણ કે બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ રાજ્ય સહકારી સંસ્થાના વિલયનું નિયમન કરતું નથી અને વધુમાં, તે જ બાબતને પ્રતિબંધિત કરતી કોઈ વિરોધાભાસી જોગવાઈ એમએસસીએસ

અધિનિયમ, ૨૦૦૨ માં હોઈ જ શકે નહીં. જ્યારે કોઈ આવર્તન અથવા અસંગતતા નથી, ત્યારે સંસદીય કાયદાને પ્રાધાન્ય હોવા અંગેની દલીલ ભ્રાંતિવશ અને અસંગત હોવાનું જણાય છે.

૭૨. ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં, અમે પી.જી.એફ. લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે એ બાબતે અનુસરવાની સાવચેતીરૂપ નોંધ ઉમેરેલી છે કે જ્યારે પણ કાયદાની કોઈ જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતાનો પ્રશ્ન અદાલત સમક્ષ રિટ અરજી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવે. તેમાં પરિચ્છેદ ‘૩૬’ માં આપવામાં આવેલ માર્ગદર્શકો નીચે મુજબ નોંધવા યોગ્ય છે :—

૩૬. XXX XXX XXX અમને એવું લાગે છે કે જ્યારે પણ સોગંદનામા અરજી દ્વારા અદાલત સમક્ષ કાયદાની કોઈ જોગવાઈની વૈધતા અંગેનો પડકાર ઉઠાવવામાં આવે ત્યારે અનુસરવાની કેટલીક સાવચેતી દર્શાવવી અને નોંધવી યોગ્ય છે. તે સંદર્ભે કેટલીક માર્ગદર્શિકાઓ નક્કી કરવી ઉપયુક્ત રહેશે, કારણ કે અમારે નોંધ્યું છે કે ઘણી વખત કાયદાની કોઈ જોગવાઈની સંવિધાનિક માન્યતા અંગેનો પડકાર તેની લાગુ પડતાશ અને તેની કડક અસરને નિષ્ફળ બનાવવાના હેતુથી, તેમજ તે કાનૂની જોગવાઈઓની લાગુ પડતાશમાંથી છટકવાનો માર્ગ તરીકે ઉઠાવવામાં આવે છે અને તે દ્વારા સંબંધિત સત્તાધિકારીઓ તથા સંસ્થાઓ, જેઓ અદાલતી પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ કરીને આવા પડકારો ઊભા કરનાર વ્યક્તિઓ

પર નજર રાખવાના હોય છે, તેમના માટે અવરોધ ઉભો કરવામાં આવે છે. આવા તુરંત પડકારો હંમેશા વાદપ્રક્રિયાનું લંબાણ કરે છે, જેના કારણે આવા અનૈતિક તત્વો, જેઓ હંમેશા અન્ય લોકોના નાણાં પર જીવતા હોય છે, તેઓ પોતાના દ્વારા કરાયેલ આવી વાદપ્રક્રિયાની બાકીગીરીનો લાભ લઈને એક તરફ નાણાકીય બાબતમાં ગેરકાયદેસર લાભ મેળવે છે અને નિર્દોષ પીડિતોને ગુસ્સાન પહોંચાડે છે, અને અંતે અન્ય લોકોને છેતરીને પ્રાપ્ત કરાયેલા આવા અયોગ્ય નાણાંથી ગેરકાયદેસર સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે. વાસ્તવમાં, સોગંદનામા અદાલતોના અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો આશરો લઈને કરવામાં આવતા આવા અનેક પડકારોના પ્રયાસો મોટા ભાગે આવા પડકારોના અસ્વીકારમાં જ પરિણમે છે. તેમ છતાં, તે જ સમયે, બાકી રહેલી કાર્યવાહીમાં આવેલા લાંબા સમયાંતરના લાભનો ઉપાડ કરતાં, આવા અનૈતિક વાદો અંતે જોગવાઈઓની વૈધતા અંગેના પોતાના વલણનો અસ્વીકાર સહન કર્યા બાદ પણ, હંમેશા એવી દલીલ કરીને પોતાની જવાબદારીઓમાંથી છટકવાનો પ્રયત્ન કરે છે કે સમયાંતરે એવી પરિસ્થિતિ સર્જાઈ ગઈ છે જેમાં મોટા પ્રમાણમાં નાણાં આપવાનું લાલચ અપાયેલા વ્યક્તિઓ પોતાના નાણાં પરત મેળવવા માટે હવે ઉપલબ્ધ નથી અથવા આવા અનૈતિક અરજદારો પોતે જ પોતાના ગ્રાહકો અથવા રોકાણકારો પાસેથી વસૂલ કરેલ નાણાં પરત આપવા સક્ષમ નથી. તેથી, ‘આવરણ ઉચકવાની’ સિદ્ધાંત લાગુ કરીને, એવો પ્રાથમિક તબક્કે પરિણામ કરવું અનિવાર્ય અને યોગ્ય બને છે કે કરવામાં આવેલા આવા પડકારો ખરેખર સદ્ભાવના આધારિત છે કે નહીં અને શું તેઓ સોગંદનામા અદાલતો દ્વારા વિચારણા પામવા યોગ્ય છે કે નહીં, તેમજ આવી વાદપ્રક્રિયા ચલાવવા પાછળ કોઈ છૂપો હેતુ રહેલો છે કે નહીં. આ દૃષ્ટિએ, જ્યારે પણ અદાલત સમક્ષ કાયદાની કોઈ

જોગવાઈને પડકારવામાં આવે ત્યારે ધ્યાનમાં રાખવાના કેટલાક માપદંડો અમે નિર્ધારિત કરીએ છીએ.

૭૩. ઉપરોક્ત બાબતનું અવલોકન કરતાં, કાયદેસરની જોગવાઈની વૈધતા સામેની વાદપ્રક્રિયા આગળ ધપાવવામાં કોઈ ગુમ હેતુ રહેલો છે કે નહીં તે જાણવા માટે ‘પદો ઉઠાવવાના’ સિદ્ધાંતનો અમલ કરીને, આ અદાલત અનિવાર્ય એવા નિષ્કર્ષે પહોંચે છે કે હાલના કેસમાં, અરજીકર્તાઓએ રિટ અદાલતના અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો આશ્રય લઈને કાયદેસરની જોગવાઈઓની લાગુ પડતાશ અને તેની કડક અસરને નિષ્ફળ બનાવવાનો પ્રયત્ન કયો છે, જેથી તે જોગવાઈઓના અમલમાંથી બચી શકાય, જે જોગવાઈઓ અરજીકર્તાઓ પાસેથી બાકીદારી/ચૂકવવામાં બાકી રહેલી રકમની વસૂલી કરવાની મંજૂરી આપે છે. આ પડકાર સદ્ભાવપૂર્વકનો નથી, પરંતુ કાયદાની કડક જોગવાઈઓ અને તેની અમલવારીની વ્યવસ્થામાંથી છટકી જવાનો એક પ્રયત્ન છે.

૭૪. કોઈપણ સ્થિતિમાં, અરજદારો દેવું લેનારાઓ હોવાને કારણે, ૧૯૬૧ ના અધિનિયમની કલમ ૧૭(૧) અનુસાર, તે હેતુસર યોજાયેલી વિશેષ સામાન્ય સભામાં હાજર રહી મતદાન કરનાર સભ્યોની બહુમતી દ્વારા પૂર્વવર્તી રાજ્ય સહકારી સંસ્થા, એટલે કે ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકને બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થા, એટલે કે કાળુપુર કોઓપરેટિવ બેંક સાથે વિલય કરવા માટે લેવાયેલા કોઈપણ પગલાંને પડકારવાની તેમને પરવાનગી આપી શકાતી નથી.

(૩) જી.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૯૬ હેઠળના લવાદ

દાવાની વિલીનીકરણ પછીની ચાલુ રાખવણી :-

૭૫. ઉક્ત મુદ્દા અંગે એટલું કહેવું પૂરતું છે કે, વિલીનીકરણ થવાથી, સંસ્થાઓના ઠરાવ અનુસાર, મૂળ સંસ્થા (ઉધના બેંક) ની મિલ્કતો અને દેવાપાવો વિલીનીકૃત સંસ્થા (કાલુપુર બેંક) માં નિહિત થાય છે અને આ રીતે વિલીનીકૃત થયેલી સંસ્થાના તમામ અધિકારો અને બાધ્યતાઓ અપ્રભાવિત રહેશે. કલમ ૧૭ ની ઉપકલમો (૩) અને (૪) ને ધ્યાનમાં લેતા, પૂર્વવર્તી સંસ્થા (ઉધના બેંક) દ્વારા આરંભવામાં આવેલી કાનૂની કાર્યવાહી અપ્રભાવિત રહેશે.

૭૬. ઉપરોક્ત બાબતોના પ્રકાશમાં, મુદ્દા ક્રમાંક ૧, ૨ અને ૩ અરજદારોના વિરોધમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવે છે.

૭૭. ગ્રુપ-એ, ભાગ-૧ માં ઉધના સહકારી બેંકના કાલુપુર સહકારી બેંક સાથેના વિલીનીકરણના પ્રશ્ન અંગેની રિટ અરજીઓ, એટલે કે, ત્રણ અરજદારો દ્વારા અન્ય અરજદારો સાથે સંયુક્ત રીતે દાખલ કરવામાં આવેલી વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૩૬૮૬, ૩૬૮૭, ૪૦૧૮ વર્ષ ૨૦૧૪ની અને ૧૨૪૨૩ વર્ષ

૨૦૧૫ની, જેમાં તેઓ ઉધના સહકારી બેંકના ઋણગ્રાહકો અને બાકીદારો છે, તેથી, ફગાવી દેવા પાત્ર છે.

૭૮. બે રિટ અરજીઓ, એટલે કે, વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૫૬૯૩/૨૦૨૦ અને ૫૭૪૫/૨૦૨૦, સામાન્ય અરજદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, એટલે કે, રમીલા દિનેશ ત્રિવેદી અને દિનેશ ત્રિવેદી સાથે એમ/એસ. રાજ સિલ્ક મિલ્સ તથા અન્યોએ. દિનેશ ત્રિવેદી ઉધના સહકારી બેંકના ઉપ મહાપ્રબંધક હતા અને રમીલા દિનેશ ત્રિવેદી, શ્રી દિનેશ ત્રિવેદીની પત્ની છે અને રિટ અરજીઓમાં કરવામાં આવેલા નિવેદન મુજબ, તે ભાગીદારી પેઢીની ભાગીદાર છે, જેના નામે ઉધના સહકારી બેંક દ્વારા ધિરાણ મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું. શ્રી દિનેશ ત્રિવેદી, જે તેમાંથી અરજદાર છે, અને જે ઉધના સહકારી બેંકના ઉપ મહાપ્રબંધક છે, તેમના વિરુદ્ધ છેતરપિંડી અને ઉચાપતના આક્ષેપો છે, જેના માટે એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળ કાર્યવાહી પ્રારંભ કરવામાં આવી છે. ભૂતપૂર્વ બેંકના તે અધિકારીને, જેના વિરુદ્ધ પોતાના હોદ્દાનો દુરુપયોગ કર્યાના આક્ષેપો છે, ઉપર દર્શાવેલ કારણોસર ઉધના સહકારી બેંકનું કાલુપુર સહકારી બેંક સાથેના વિલીનીકરણને પડકારવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં. ઉપરોક્ત બે અરજીઓ પણ ફગાવી દેવા યોગ્ય છે.

૭૯. વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૩૩૫૪ ઓફ ૨૦૧૮ મૃતક રતનલાલ વિઠ્ઠલભાઈ ચૌધરીના કાનૂની પ્રતિનિધિના વારસદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જે ઉક્ત ઋણના જામીનદાર/ગિરવે મૂકનાર હતા, જેમાં ચૂક થઈ હતી અને જે અંગે ઉપરોક્ત દર્શાવેલ કારણસર પૂર્વવર્તી ઉધના સહકારી બેંક દ્વારા કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. ઉક્ત રિટ અરજી પણ નામંજૂર થવા પાત્ર છે.

જૂથ એ: વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૨૭૫૬, ૧૨૩૭૧ અને ૧૫૧૨૬/૨૦૨૦ :- વેપાર વિકાસ સહકારી બેંક લિમિટેડનું અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ સહકારી બેંક લિમિટેડ સાથે વિલીનીકરણ :

૮૦. બે રિટ અરજીઓમાં, અર્થાત્, વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૧૨૭૫૬ ઓફ ૨૦૨૦ અને ૧૨૩૭૧ ઓફ ૨૦૨૦ના અરજદારો એકસરખા છે. તેઓ પાન પાઇપ્સ રેસ્પ્લેન્ડન્ટ્સ લિમિટેડને અપાયેલ ઋણના જામીનદાર અને ગીરોહક છે, જેમાં અરજદાર નં.૧, અર્થાત્, શ્રી પ્રદીપભાઈ સુંદરલાલ પરીખ ૧૯૮૬ થી ૨૦૦૨ સુધી નિર્દેશક હતા. રિટ અરજીમાં કરાયેલ પ્રાર્થના એ છે કે અર્બન કોઓપરેટિવ બેંકોના વિલય/એકત્રીકરણ માટેની રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાની (“આરબીઆઈ” સંક્ષેપમાં) તા.૦૨.૦૨.૨૦૦૫ની માર્ગદર્શિકાઓને ભારતના બંધારણ તથા રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા અધિનિયમ, ૧૯૩૪, કંપનીઝ અધિનિયમ, ૧૯૫૬, ગુજરાત રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧

અને બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની વૈધાનિક જોગવાઈઓથી પર ગણાવી જાહેર કરવામાં આવે. વધુમાં, તા.૨૪.૧૨.૨૦૧૧ના વેપાર વિકાસ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના અમદાવાદ મર્કેન્ટાઈલ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ સાથેના વિલયને પણ પડકારવામાં આવ્યો છે. વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૧૫૧૨૬ ઓફ ૨૦૨૦ બે વ્યક્તિઓ, અર્થાત્, હરીશભાઈ સુંદરલાલ પરીખ અને સપનાબેન હરીશભાઈ પરીખ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જે તે જ સંસ્થા, અર્થાત્, મેસર્સ પાન પાઈપ્સ રેસ્પ્લેન્ડન્ટ્સ લિમિટેડને અપાયેલ ઋણના જામીનદાર છે. અરજદાર નં.૧-હરીશભાઈ સુંદરલાલ પરીખ ઉપરોક્ત રિટ અરજીઓમાં દર્શાવાયેલ પરેશ સુંદરલાલ પરીખના ભાઈ છે. રિટ અરજીઓમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે તેમનો તેમના ભાઈ સાથે તણાવપૂર્ણ સંબંધ છે અને લવાદ દાવામાં તેમને સામાવાળા નં.૨ તરીકે પક્ષકાર બનાવવામાં આવ્યા છે. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, તે જ રાહત માટે દાખલ કરાયેલ ઉક્ત રિટ અરજી જામીનદાર/ગીરીહક દ્વારા છે. રાજ્ય સહકારી બેંક એવા વેપાર વિકાસ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડનો બહુ-રાજ્ય સહકારી બેંક એવા અમદાવાદ મર્કેન્ટાઈલ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ સાથેનો વિલય, ઉપર નોંધ્યા મુજબ, એ જ આધાર પર પડકારવામાં આવ્યો છે કે જીએસસીએસ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ અને એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨માં વિલય માટે કોઈ વૈધાનિક જોગવાઈ નહોતી. ઉપરાંત, કલમ ૧૭(૧)(અઅ)ની સુધારેલી જોગવાઈઓ વેપાર વિકાસ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના અમદાવાદ મર્કેન્ટાઈલ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ સાથેના વિલય પર લાગુ પડતી નથી, કારણ કે આ વિલય વર્ષ

૨૦૧૧માં થયો હતો. વેપાર વિકાસ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડનો અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ સાથેનો વિલય સહકારી મંડળીઓના રજિસ્ટ્રાર દ્વારા તા.૨૪.૦૨.૨૦૧૧ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશ હેઠળ થયો હતો.

૮૧. પ્રારંભે, નોંધવું યોગ્ય છે કે ઉપર નોંધાયેલી અરજીઓ પૈકી કોઈપણ આ અરજીમાં વિલીનીકરણને પડકારવામાં આવ્યું ન હતું અને આ રિટ અરજીઓ વર્ષ ૨૦૨૦માં, એટલે કે નવ વર્ષની અવધિ પછી, દાખલ કરવામાં આવી હતી, જ્યારે સિક્યુરિટાઇઝેશન એન્ડ રીકન્સ્ટ્રક્શન ઓફ ફાઇનાન્શિયલ એસેટ્સ એન્ડ એનફોર્સમેન્ટ ઓફ સિક્યુરિટી ઇન્ટરેસ્ટ એક્ટ, ૨૦૦૨ (“સારફેસી અધિનિયમ” સંક્ષેપમાં) હેઠળની કાર્યવાહી અરજદારો વિરુદ્ધ, જેઓ ધિરાણના ગેરંટીદારો છે, આરંભવામાં આવી હતી. રિટ અરજીમાંનો પડકાર મૂળભૂત રીતે સારફેસી અધિનિયમની કલમ ૧૩(૨) અને ૧૩(૪) હેઠળની નોટિસ સામે હતો, જે અનુક્રમે જૂન, ૨૦૨૦ અને સપ્ટેમ્બર, ૨૦૨૦ મહિનામાં જારી કરવામાં આવી હતી. ધિરાણ ખાતાને એન.પી.એ. જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું, જેના પરિણામે રૂ. ૮૪,૯૧,૮૧૯.૧૯/- ની વસૂલી માટે બોર્ડ ઓફ નોમિનીઝ, વડોદરા સમક્ષ લવાઈ દાવો, એટલે કે સમરી લવાઈ કેસ ક્રમાંક ૨૩૮ ઓફ ૨૦૦૧ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. અહમદાબાદ મર્કેન્ટાઇલ કો-ઓપરેટિવ લિમિટેડ, જે એક મલ્ટી-સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ બેંક છે, તેને વિલીનીકરણના પરિણામે

૨૪.૦૬.૨૦૧૧ના રોજ લવાદ દાવામાં પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવી હતી. સારફેસી અધિનિયમની કલમ ૧૩(૨) હેઠળની પ્રથમ માંગ નોટિસ અરજદારને ૨૫.૦૭.૨૦૧૨ના રોજ જારી કરવામાં આવી હતી.

૮૨. અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલ રિટ અરજી, એટલે કે, સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૧૪૨૪ ઓફ ૨૦૧૨ માં, આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે ૨૦૧૩ (૩) જી.એલ.આર. ૨૩૩૭ માં રિટ અરજી મંજૂર કરી હતી અને એવો નિષ્કર્ષ નોંધાવ્યો હતો કે અરજદારો વિરુદ્ધ સારફેસી અધિનિયમ હેઠળની કાર્યવાહી ચાલુ રહી શકતી નથી. આ અદાલતે ૨૨.૦૪.૨૦૧૩ના રોજ આપેલો ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો છે અને સહકારી બેંકો દ્વારા દાખલ કરાયેલી સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનો સર્વોચ્ચ અદાલતે ૦૫.૦૫.૨૦૨૦ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા મંજૂર કરી છે અને એવું ઠરાવ્યું છે કે સહકારી બેંકો તેમની બાકી રકમોની વસૂલાત માટે સારફેસી અધિનિયમ હેઠળનાં પગલાં લઈ શકે છે. **જગદીશભાઈ ઈશ્વરભાઈ રોચાણી વિ. વિશ્વરાવ પાટીલ મુરગૂડ સહકારી બેંક લિ. અને અન્ય, (૨૦૨૦) ૮ એસ.સી.સી. ૨૧૫** ના કેસમાં સંદર્ભ આપવામાં આવે છે.

૮૩. ઉપરોક્ત નિર્ણય પછી, અમદાવાદ મર્કન્ટાઇલ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ દ્વારા ૧૩(૨) હેઠળની તા. ૨૫.૦૭.૨૦૧૨ની અગાઉની નોટિસ પરત ખેંચી

અને રૂ. ૨૫ કરોડથી વધુ બાકી લેણાંની વસૂલાત માટે ધારા ૧૩(૨) હેઠળ નવી નોટિસ બહાર પાડી. સ્પષ્ટ થાય છે કે અત્રેના અરજદારોએ સાર્ફેસી અધિનિયમ હેઠળની કાર્યવાહી શરૂ થયા પછી જ વર્તમાન રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી. ઉપર નોંધાયેલ ત્રણેય રિટ અરજીઓ વર્ષ ૨૦૨૦માં અલગ અલગ રીતે દાખલ કરતી વખતે, અમદાવાદ મર્કન્ટાઇલ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ સાથે વેપાર વિકાસ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના વિલીનીકરણને પડકારવા માટેની નવી રાહત, સાર્ફેસી અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની ધારાઓ ૧૩(૨) અને ૧૩(૪) હેઠળની નોટિસ સાથે માંગી હતી. વર્ષ ૨૦૧૧માં પૂર્ણ થયેલ વિલીનીકરણને નવ વર્ષ પછી અને તે પછા અત્રેના અરજદારોએ લાવવામાં આવેલ વિવાદના બીજા ચક્રમાં પડકારવામાં આવ્યું હોવાનો તથ્ય પોતે જ રિટ અરજીઓ ફગાવી દેવા માટે પૂરતું છે. સમાન કારણકાર્યમાંથી ઉદ્ભવતા જુદા જુદા રાહતો માટે જુદા જુદા આધાર પર વારંવાર કાર્યવાહી કરવામાં આવે તે નિંદનીય છે.

૮૪. વિલીનીકરણના નવ વર્ષ બાદ અને એન.પી.એ. ખાતાની જાહેરાતના ૨૨ વર્ષ બાદ વિલીનીકરણને પડકારવા બાબતે, આ રિટ અરજીએ સ્વીકારવા માટે અમને કોઈ યોગ્ય આધાર જણાતો નથી. વધુમાં, નોંધનીય છે કે અરજદારો વિરુદ્ધ વર્ષ ૨૦૦૧માં દાખલ કરાયેલ લવાદ દાવામાં બોર્ડ ઓફ નોમિનીઝ દ્વારા ૨૨.૦૬.૨૦૦૫ના રોજ ડિક્રી પસાર કરવામાં આવી હતી. અહિંના અરજદારોએ ગુજરાત સહકારી ટ્રિબ્યુનલ, અમદાવાદ સમક્ષ અપીલ નં. ૫૩ ઓફ ૨૦૧૫

દાખલ કરી હતી. સામાવાળા નં. ૧ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી આર.એસ. સંજાણવાલા દ્વારા આ બાબત દર્શાવવામાં આવી છે કે, વિલીનીકરણના આદેશની ગેરકાયદેસરતા ના આધાર પર લવાદ દાવાની ચાલુ રાખવામાં આવેલી કાર્યવાહી અંગે, કોઈપણ સમયે, બોર્ડ ઓફ નોમિનીઝ સમક્ષ કે અપીલમાં, કોઈ આક્ષેપ ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો. અરજદારો દ્વારા દાખલ કરાયેલ ઉપરોક્ત અપીલ ૦૯.૦૨.૨૦૦૮ના રોજ મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને મામલો બોર્ડ ઓફ નોમિનીઝને પરત મોકલવામાં આવ્યો હતો અને હાલમાં તે નવો સમરી લવાદ કેસ નં. ૪૫૫ ઓફ ૨૦૧૮ તરીકે બાકી છે.

૮૫. નોંધવા યોગ્ય છે કે વિલીનીકરણના મામલે, વેપાર વિકાસ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ દ્વારા વિલીનીકરણ બાબતે તા. ૨૬.૦૭.૨૦૧૦નો ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તે જ પ્રકારનો તા. ૩૦.૦૮.૨૦૧૦નો ઠરાવ અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડની અસાધારણ સામાન્ય સભામાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારબાદ રજિસ્ટ્રાર, કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ, ગુજરાતે તા. ૨૫.૦૮.૨૦૧૦ના પત્ર દ્વારા આર.બી.આઈ.ને વિલીનીકરણ માટે તેની ના-હોતી રજૂ કરવા વિનંતી કરી હતી. આર.બી.આઈ. દ્વારા તા. ૨૭.૧૨.૨૦૧૦ના રોજ ના-હોતી મંજૂર કરવામાં આવી હતી. ભારત સરકારના કૃષિ અને સહકાર વિભાગ દ્વારા પણ તા. ૦૯.૦૨.૨૦૧૨ના રોજ ના-હોતી મંજૂર કરવામાં આવી હતી. વેપાર વિકાસ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ તથા

અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ બંને દ્વારા વાંધાઓ આમંત્રિત કરવા માટે દૈનિક અખબારમાં તા. ૧૩.૦૧.૨૦૧૧ની જાહેર સૂચના પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી. તમામ દસ્તાવેજો તા. ૦૬.૦૨.૨૦૧૧ના રોજ રજિસ્ટ્રાર, કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા અને અનુપાલનની ચકાસણી પછી રજિસ્ટ્રાર, કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ, ગુજરાતે તા. ૨૩.૦૨.૨૦૧૧ના અલગ આદેશ દ્વારા તા. ૦૧.૦૩.૨૦૧૧થી અમલમાં આવે તે રીતે વિલીનીકરણને મંજૂરી આપી હતી; રજિસ્ટ્રાર, કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝે વેપાર વિકાસ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડનું નોંધણીકરણ રદ કર્યું હતું અને આર.બી.આઈ. દ્વારા તા. ૦૧.૦૩.૨૦૧૧ના રોજ અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડને ભૂતપૂર્વ વેપાર વિકાસ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડની શાખામાંથી કાર્ય કરવા માટે શાખા લાઇસન્સ મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું. આથી, વિલીનીકરણ તા. ૦૧.૦૩.૨૦૧૧થી અમલમાં આવ્યું છે. નોંધ પર લાવવામાં આવ્યું છે કે અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડે ૩૫ એન.પી.એ. ખાતાઓમાંથી વ્યાજ સહિત કુલ રૂ. ૧૫૧.૮૨ લાખ બાકી રકમ વસૂલ કરી હતી. તા. ૨૪.૦૩.૨૦૨૧ની સ્થિતિએ, અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ, જે ભૂતપૂર્વ વેપાર વિકાસ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ છે, તે રૂ. ૨૯૯.૭૪ લાખ જમા રકમ ધરાવતા ૧૪૮૦ બચત ખાતાં, રૂ. ૮૫.૮૨ લાખ જમા રકમ ધરાવતા ૨૩૯ ચાલુ ખાતાં, રૂ. ૯૮૫.૧૪ લાખ જમા રકમ ધરાવતા ૪૫૯ મુદતી જમા ખાતાં, તેમજ રૂ.

૫૯૬.૮૭ લાખની કુલ રકમ ધરાવતા ધિરાણ અને આગોતરા માટેના ૧૧૫ ખાતાં સંચાલિત કરે છે.

૮૬. સામાવાળા ક્રમાંક ૧, અર્થાત્ અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ તરફથી દાખલ કરવામાં આવેલા સોગંદનામામાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ૨૬.૦૩.૨૦૨૧ની સ્થિતિએ માત્ર ૧૮ એન.પી.એ. ખાતાઓ રૂપિયા ૯૨.૪૬ લાખની બાકી રકમ સાથે બાકી રહ્યા હતા, જેમાંથી અંદાજે રૂપિયા ૭૪.૨૦ લાખ માત્ર અરજદારોની જ જવાબદારીની હદ છે. અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડે વેપાર વિકાસ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના તમામ જમાકર્તાઓને અવધિ પૂર્ણ થતાં ચુકવણી કરી દીધી હતી અને વેપાર વિકાસ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના સભ્યોને પણ વિલીનીકરણના સમયે ચુકવણી કરવામાં આવી હતી. ઉપર નોંધાયેલા તથ્યો અને આંકડાઓ દર્શાવે છે કે વિલીનીકરણથી જમાકર્તાઓને શક્ય નુકસાન થતું અટકાવવામાં આવ્યું હતું. વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત આંકડાઓએ માત્ર જમાકર્તાઓને શક્ય નુકસાનથી બચાવ્યા જ નથી, પરંતુ વાસ્તવમાં તમામ હિતધારકોને વિલીનીકરણથી લાભ થયો છે. વેપાર વિકાસ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડની તમામ વસૂલાતયોગ્ય રકમો અને જવાબદારીઓ અમદાવાદ મર્કેન્ટાઇલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડને સોંપાઈ ગઈ હતી.

૮૭. ઉપરોક્ત તથ્યોનો ઉલ્લેખ કરતાં, અમે નોંધીએ છીએ કે વેપાર વિકાસ કોઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના વિલીનીકરણ અંગે કોઈપણ હિતધારક દ્વારા કોઈ પડકાર કરવામાં આવ્યો નથી. વધુમાં, વિલીનીકરણથી ઋણગ્રાહી અથવા જમીનદારના (અહીંના અરજદારોના) કોઈ કાનૂની અધિકાર પર અસર થઈ હોવાનું કહી શકાય તેમ નથી, અને ઋણગ્રાહીને વિલીનીકરણના આદેશને પડકારવાનો કોઈ અધિકાર નથી. તેથી, સ્પષ્ટ થાય છે કે રિટ અરજદારોને વિલીનીકરણના આદેશને પડકારવાનો કોઈ અધિકારસ્થાન નથી અને વધુમાં, તેમની તરફથી થયેલ અતિશય વિલંબ અને બેદરકારીને કારણે, જ્યારે નવ વર્ષના ગાળામાં બેંકે પોતાની સ્થિતિમાં ફેરફાર કર્યો છે, ત્યારે જમીનદાર એવા અરજદારોના હાથે વિલીનીકરણની કાયદેસરતાને પડકાર જાળવી શકાય તેમ નથી. કોઈ રિટ જારી કરી શકાય નહીં, કારણ કે તે બેંક તથા તેના સભ્યો અને અન્ય હિતધારકોને ગંભીર અન્યાય પહોંચાડશે.

૮૮. પ્રશ્ન ક્રમાંક ૪, તેથી, ઉપર નોંધાયેલ રિટ અરજીઓના અરજદારો વિરુદ્ધ નક્કી કરવામાં આવે છે.

મુદ્દા ક્રમાંક ૫, ૬, ૭, ૮ – એમ.એસી.એસી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૪ અને ૮૪ ની જોગવાઈઓની સંવિધાનિક માન્યતા સામે પડકાર, મધ્યસ્થતા અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૨(૪) સામે પડકાર અને એમ.એસી.એસી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળ મધ્યસ્થની નિમણૂક કરવાની પ્રક્રિયા અંગેનો પડકાર :

૮૯. જૂથ-બીમાં રાખવામાં આવેલી રિટ અરજીઓમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દા ક્રમાંક ૫, ૬, ૭ અને ૮, પૂર્વવર્તી ઉધના બેંકના નિર્દેશકો અને અધિકારીઓના કહે ઉઠાવવામાં આવેલો પડકાર છે. કેટલીક રિટ અરજીઓ ઉધાર લેનારાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, અને તે જ વ્યક્તિઓ રિટ અરજીઓમાં અરજદારો છે, અર્થાત્ વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૩૬૮૬, ૩૬૮૭ અને ૪૦૧૮/૨૦૧૪.

૯૦. રિટ અરજીઓ (૧) અર્થાત્ વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૪૬૪૬, ૪૬૪૭, ૪૬૪૮, ૪૬૪૯, ૪૬૫૩, ૪૬૫૪, ૪૬૫૫ (સંખ્યામાં ૦૭)/૨૦૨૦, આઠ અરજદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જે તમામ રિટ અરજીઓમાં સામાન્ય છે અને તેમાં કરવામાં આવેલી પ્રાર્થનાઓ પણ એકસરખી છે, ફક્ત તેમની વિરુદ્ધ દાખલ કરાયેલા આર્બિટ્રેશન કેસના ક્રમાંકોમાં ફરક છે. તેઓ ઉધના સહકારી બેન્કના ભૂતપૂર્વ નિયામકો છે, જેમની વિરુદ્ધ એમ.એસી.એસી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળની કાર્યવાહી પ્રારંભ કરવામાં આવી હતી. અરજદારોને વર્ષ ૨૦૦૯ અને ૨૦૧૦ દરમિયાન ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમની કલમ ૮૬ હેઠળ ભૂતપૂર્વ ઉધના કોઓપરેટિવ બેન્ક દ્વારા કારણદર્શક નોટિસો જારી કરવામાં આવી હતી, જેમાં તપાસ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. એફ.આઈ.આર.ઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં

આરોપપત્રો રજૂ કરવામાં આવ્યા છે અને નીચલી અદાલતમાં વિચારણા લંબિત છે.

૯૧. રિટ અરજીઓ (૨) અર્થાત્ ૨૦૨૦ ની વિશેષ સિવિલ અરજી ક્રમાંક ૧૪૭૧૮ અને ૧૪૬૫૪ માં, અરજદારો ભૂતપૂર્વ ઉધના કોઓપરેટિવ બેંકના ઉધારલેનારાઓ તથા જામીનદારો છે અને તેઓ મધ્યસ્થ સમક્ષ પ્રલંબિત એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળની કાર્યવાહી પડકારી રહ્યા છે.

૯૨. વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૭૩૯૩, ૭૩૯૪, ૭૩૯૭, ૭૩૯૯, ૭૪૦૪, ૭૪૩૪, ૮૦૫૨ અને ૯૬૮૨/૨૦૨૧ ની, એવા બે અરજદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જે તમામ રિટ અરજીઓમાં સામાન્ય છે. અરજદારોમાંથી એક, દિનેશ ત્રિવેદી, ઉધના સહકારી બેંકના ઉપ મહાપ્રબંધક હતા; ઉક્ત પૂર્વવર્તી સહકારી બેંકના સંદર્ભમાં એમના વિરુદ્ધ એમ.એસી.એસી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળ આર્બિટ્રેશન કેસ, નાણાકીય ગેરવહેચો, અનિયમિતતાઓ વગેરેના આક્ષેપોના આધારે શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. અરજદાર નં. ૨ તે પેઢીના ભાગીદાર છે, જેણે કથિત રીતે ઉધના સહકારી બેંક પાસેથી છેતરપિંડીપૂર્વક એડવાન્સ લીધા હતા અને તેનો ગેરવહેચો કર્યો હતો.

બન્ને અરજદારો પતિ-પત્ની છે. તેમના વિરુદ્ધ છેતરપિંડી અને ગેરવહેચાના આક્ષેપોના આધારે એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવી છે.

૯૩. વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૮૯૧૭ / ૨૦૨૧ અવસાન પામેલ રત્નમાલાબેનના વારસદારો અને કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જેઓ ભૂતપૂર્વ ઉધના સહકારી બેંક દ્વારા અપાયેલ ઋણના જામીનદાર/ગીરવીદાતા હતા. તેમના વિરુદ્ધના આક્ષેપો ભૂતપૂર્વ બેંકના હોદ્દેદારો સાથેની મિલીભગતથી છેતરપિંડી, ખોટા, બનાવટી અને જાળસાજી કરાયેલા દસ્તાવેજોના છે. ધારા ૮૪ હેઠળનો અંતિમ એવોર્ડ લવાદ દ્વારા આપવામાં આવ્યો છે અને આર્બિટ્રેશન અધિનિયમની ધારા ૩૪ હેઠળની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી છે. અરજદારોએ આર્બિટ્રેશન અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની ધારા ૩૪ હેઠળ અપીલ દાખલ કરી છે, જે આ અદાલત સમક્ષ બાકી છે.

૯૪. ઉપર નોંધાયેલ રિટ અરજીઓના સમૂહમાં અરજદારો તરફથી વિદ્વાન વકીલશ્રીએ ઉઠાવેલા પડકાર અંગે આવતા, નોંધવું યોગ્ય છે કે દલીલો શ્રી વિશ્વાસ શાહ, વિદ્વાન વકીલ તથા શ્રી ચતીન ઓઝા, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા મુખ્યત્વે મધ્યસ્થની નિમણૂક માટે કલમ ૮૪ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયા સંબંધે કરવામાં આવી હતી. એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ની

માન્યતાને, મધ્યસ્થતા અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની જોગવાઈઓની કલમ ૮૪ સાથે તુલના કરીને પડકારવામાં આવે છે. એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ ની ઉપકલમ (૪) હેઠળ સૂચના બહાર પાડી કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નિયુક્ત મધ્યસ્થને જે રીતે વિવાદ મોકલવામાં આવે છે, તે મધ્યસ્થતાની સંકલ્પનાને વિરુદ્ધ જાય છે. મધ્યસ્થ ન્યાયિક સત્તાનો ઉપયોગ કરે છે અને કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નિયુક્ત કાર્યકારી અધિકારી દ્વારા આવી સત્તાનો ઉપયોગ માન્ય રાખી શકાય તેમ નથી. જોકે, કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રારે તે સત્તા રાજ્ય રજિસ્ટ્રારને પ્રતિનિયુક્ત કરી હતી. પ્રતિનિયુક્તિ કરવાની કાનૂની સત્તાની વિશિષ્ટ પ્રતિનિયુક્તિ અનુમત્ય નથી. અરજદાર તરફના વિદ્વાન વકીલે તો એટલા સુધી રજૂઆત કરી છે કે મધ્યસ્થની નિમણૂક કરવા માટે કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રારને આપવામાં આવેલી સત્તાઓ એટલી અનિયમિત અને અંકુશવિહોળી છે કે કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર ચોપદારની પણ નિમણૂક કરી શકે, કારણ કે અધિનિયમમાં મધ્યસ્થની નિમણૂક માટે કોઈ વર્ગીકરણ આપેલું નથી; પરંતુ ન્યાયિક સભ્યો, વકીલ, ઉપ-રજિસ્ટ્રાર (કાનૂની જ્ઞાન વિના), બેંક અધિકારી, ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ અને હિસાબીઓ વગેરેની કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નિમણૂક થઈ શકે છે અને તેમના વચ્ચે વર્ગીકરણનો કોઈ સમાન તંતુ નથી. કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નિયુક્ત મધ્યસ્થ ન્યાયિક સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકતો નથી, કારણ કે તેની પાસે તેવી નિષ્ણાતતા નથી. મધ્યસ્થતા અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની જોગવાઈઓમાંથી તુલના કરીને એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે મધ્યસ્થતા અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ

૧૧(૬) હેઠળની સત્તાઓના ઉપયોગમાં નિવૃત્ત વડી અદાલત અને સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશોની મધ્યસ્થ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવે છે, જ્યારે સંસદે એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ હેઠળ બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળી સંબંધિત વિવાદોમાં મધ્યસ્થની નિમણૂક માટે કોઈ લાયકાત નક્કી કરી નથી. બંને વકીલોએ આપેલા સંયુક્ત સંકલનોમાં સમાવિષ્ટ સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે મધ્યસ્થની નિમણૂક કરવાની સત્તા પ્રતિનિયુક્ત કરી શકાતી નથી, કારણ કે તે કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રારમાં નિહિત છે. એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૪ અનિયમિત અને અંકુશવિહોળી સત્તાના પ્રતિનિયુક્તિને મંજૂરી આપે છે અને કોઈપણ અધિકારીને મધ્યસ્થની નિમણૂક કરવાની મંજૂરી આપી, મૂળભૂત રીતે વિધાનાત્મક કાર્યનો પરિત્યાગ કરે છે. સેવાની શરતો અને લાયકાતો મૂળભૂત રીતે વિધાનાત્મક કાર્યો છે અને તેમનો પરિત્યાગ કરી શકાય નહીં. કલમ ૪ માં વપરાયેલ “કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારનો “કોઈપણ અધિકારી”” એવો શબ્દપ્રયોગ કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રારને અપાયેલી પ્રતિનિયુક્તિની મનસ્વી સત્તાઓનું પ્રતિબિંબ છે. મધ્યસ્થની નિમણૂક સંબંધિત સત્તા સંબંધિત કાયદા મંત્રાલયને પ્રતિનિયુક્ત થવી આવશ્યક છે. મધ્યસ્થની સ્વતંત્રતા સર્વોપરી ચિંતાનો વિષય છે, જેના પ્રત્યે વિધાનમંડળે યોગ્ય કાળજી લીધી નથી. રિટ અરજીઓમાં દર્શાવેલા વિવિધ કારણોસર અરજદારો વિરુદ્ધ મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી ચલાવી શકાય તેવી નથી.

૯૫. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની આ રજૂઆતોની કસોટી કરતાં, અમારે નોંધવું જરૂરી છે કે બહુ-રાજ્ય સહકારી સંસ્થાઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ સંસદ દ્વારા સહકારી સંસ્થાઓ સંબંધિત કાયદાને એકત્રીત કરવા અને તેમાં સુધારો કરવા માટે બનાવવામાં આવ્યો છે; એવા હેતુઓ સાથે કે જે એક જ રાજ્ય સુધી મર્યાદિત નથી અને એકથી વધુ રાજ્યોમાં સભ્યોના હિતને સેવા આપે છે, જેથી સ્વસહાય અને પરસ્પર સહાય પર આધારિત લોકસંસ્થાઓ તરીકે સહકારીઓના લોકશાહી કાર્યને સુગમ બનાવવામાં આવે અને તેઓને તેમની આર્થિક તથા સામાજિક ઉન્નતિને પ્રોત્સાહન આપવા સક્ષમ બનાવવામાં આવે તેમજ કાર્યાત્મક સ્વાયત્તતા પ્રદાન કરવામાં આવે.

૯૬. આ પરિસ્થિતિમાં, એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૪ હેઠળ અધિનિયમ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા સહકારી મંડળીઓના કેન્દ્રીય રજીસ્ટ્રારની નિમણૂક કરવામાં આવે છે. એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળ નોંધાયેલ દરેક બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળી તે દ્વારા બનાવવામાં આવેલા એવા ઉપનિયમો દ્વારા સંચાલિત થાય છે, જે અધિનિયમની જોગવાઈઓ તથા તે હેઠળ બનાવાયેલા નિયમો સાથે સુસંગત હોય અને જેમાં એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૧૦(૨) માં નિર્ધારિત બાબતો માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય. ઉપનિયમોમાં સુધારા માટે, મંડળીની સામાન્ય સભામાં હાજર અને મતદાન કરનાર સભ્યોના

૨/૩ બહુમતની આવશ્યકતા રહે છે અને તે માટે કેન્દ્રીય સરકાર સમક્ષ કરવામાં આવેલી અરજી પર તેની નોંધણી આવશ્યક બને છે. નોંધાયેલ સહકારી મંડળી એક નિગમિત સંસ્થા છે, જેને શાશ્વત ઉત્તરાધિકાર અને સામાન્ય મુદ્દા પ્રાપ્ત છે તથા જંગમ અને સ્થાવર બંને પ્રકારની મિલ્કત હાંસલ કરવા, ધારણ કરવા અને તેનું હસ્તાંતરણ કરવાની સત્તા છે. આ લોકશાહી માળખામાં સહકારી મંડળીને અપાયેલ સ્વતંત્રતાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, કલમ ૨૫ એ નક્કી કરે છે કે બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીનો સભ્ય તરીકે કોને પ્રવેશ આપવામાં આવી શકે. બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીની સામાન્ય સંસ્થા એવી મંડળીના તમામ સભ્યોનો સમાવેશ કરે છે. બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીઓનું નિર્દેશક મંડળ કલમ ૪૧ માં નિર્દિષ્ટ કરાયેલા સભ્યોની સંખ્યાથી બનેલું હોય છે અને તેઓ મંડળીના સભ્યોની સામાન્ય સભામાં પસાર કરાયેલા ઠરાવ દ્વારા ચૂંટવામાં આવે છે. કલમ ૭૯ કેન્દ્રીય રજીસ્ટ્રારને બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીની રચના, કામગીરી અને નાણાકીય સ્થિતિ અંગે તપાસ કરવાની સત્તા આપે છે. બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીનો દરેક અધિકારી અથવા સભ્ય, કેન્દ્રીય રજીસ્ટ્રાર અથવા આવી તપાસ કરનાર વ્યક્તિ પૂછપરછ કરે તે મુજબ, મંડળીની કામગીરી સંબંધિત એવી માહિતી પ્રદાન કરવા બંધાયેલ છે. એમ.એસ.સી.એસ. અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ એ, બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળી દ્વારા તેના વેતનભોગી કર્મચારી વિરુદ્ધ લેવાયેલ શિસ્તમૂલક કાર્યવાહી અંગેના વિવાદ અથવા ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૨ ના ઉપખંડ (કે) માં વ્યાખ્યાયિત કોઈપણ

ઔદ્યોગિક વિવાદ સિવાયના એવા વિવાદને, જે કલમ હેઠળ નિર્ધારિત મુજબ ઊભો થાય, સંદર્ભિત કરવાની જોગવાઈ કરે છે.

૯૭. હકીકત એવી છે કે આપો વિવાદ મધ્યસ્થતા માટે સંદર્ભિત કરવો અને કેન્દ્રીય રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નિમવામાં આવનાર મધ્યસ્થ દ્વારા તેનો નિકાલ અથવા નિર્ણય કરવો આવશ્યક છે. એમ.એસી.એસી.એસ., ૨૦૦૨ ઉક્ત અધિનિયમ હેઠળ નોંધાયેલ બહુ-રાજ્ય સહકારી મંડળીઓના કારભારને લગતી વિશેષ જોગવાઈ છે. કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત મુજબ વિશેષ જોગવાઈ સામાન્ય જોગવાઈ પર પ્રાધાન્ય ધરાવે છે, તેથી આર્બિટ્રેશન એન્ડ કન્સિલિએશન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની સામાન્ય જોગવાઈઓ લાગુ પડશે નહીં. વધુમાં, કલમ ૨ ની ઉપકલમ (જ) માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે આર્બિટ્રેશન એન્ડ કન્સિલિએશન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ નો ભાગ ૧ અન્ય કોઈ અધિનિયમ હેઠળની મધ્યસ્થતા પર એટલી હદ સુધી લાગુ પડે છે જેટલી હદ સુધી આર્બિટ્રેશન એન્ડ કન્સિલિએશન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની જોગવાઈઓ તે અન્ય અધિનિયમોની જોગવાઈઓ સાથે અથવા તેના અધિનિયમ હેઠળ બનાવવામાં આવેલા કોઈ નિયમો સાથે અસંગત ન હોય.

૯૮. એમએસસીએસ, ૨૦૦૨ તેમજ આર્બિટ્રેશન એન્ડ કન્સિલિએશન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ બંને સંસદીય કાયદેસર અધિનિયમો છે અને વિધાનમંડળે

પોતાની વિવેકબુદ્ધિથી કલમ ૮૪(૪) હેઠળ મધ્યસ્થની નિમણૂક કરવાની રીત નિર્ધારિત કરી છે, અને તેથી મધ્યસ્થની નિમણૂક વગેરે સંબંધિત ભાગ-૧ માં સમાવિષ્ટ કલમ ૧૧ ની જોગવાઈઓને બાકાત રાખી છે. અરજદારો તરફથી વિદ્વાન વકીલોએ કરેલ રજૂઆતો એમએસસીએસ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ ની માન્યતાને પડકારવા માટે આબિટ્રેશન એન્ડ કન્સિલિએશન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની તુલના પર આધારિત છે, જે કાયદાની નજરે ટકી શકતી નથી. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતા, મુદ્દા ક્રમાંક ૫, ૬, ૭ અને ૮ અરજદારોના વિરુદ્ધ નક્કી કરવામાં આવે છે.

મુદ્દો ક્રમાંક ૯ – તૃતીય પક્ષો દ્વારા પડકાર : –

૯૯. અંતિમ મુદ્દો ક્રમાંક ૯ સંદર્ભે, સમૂહ-સીમાં આવતી રિટ અરજીઓમાં, વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૭૬૧૨, ૧૨૭૦૨, ૧૨૭૦૩, ૧૨૭૦૪, ૧૨૭૦૫, ૧૨૭૦૬ અને ૧૨૭૦૮, વર્ષ ૨૦૧૫ની, પડકાર તૃતીય પક્ષકારો દ્વારા કરવામાં આવ્યો છે, જેઓએ ઉધારલેનારાઓ/જામીનદારો પાસેથી ગીર્વે રાખેલી મિલકત ખરીદી છે. તેમને લવાઈ કાર્યવાહી માં પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવ્યા છે અને તેઓ એ આધારે પક્ષકાર તરીકે જોડવાના આદેશને પડકારી રહ્યા છે કે તેઓ સદભાવના ધરાવતા ખરીદદારો છે અને ઉધારલેનારાઓ તથા જામીનદારોના સ્થાને તેમને પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવી શકતા નથી. તેઓ દ્વારા કરવામાં આવેલો આ પડકાર કે રિટ અરજીઓમાં તેમનો જોડાણ

ગેરકાયદેસર છે, તે અન્ય કોઈ આધારથી સમર્થિત નથી. વધુમાં, વિલીનીકરણ અને વૈધાનિક લવાદને પણ એ આધારે પડકારવામાં આવ્યો છે કે અરજદારોને લવાદી કાર્યવાહી માં ભાગ લેવા માટે બળજબરી કરવામાં આવે છે, જ્યારે તેનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત પક્ષકારોની સંમતિ છે. આ નોંધ્યા પછી કે સમૂહ-સીના અરજદારો તૃતીય પક્ષકારો છે, જેઓને વર્ષ ૨૦૧૫-૧૭ દરમિયાન લવાદી કાર્યવાહી માં પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવ્યા હતા, અધિનિયમ'૨૦૦૨ની કલમ ૮૪ની માન્યતાને પડકારતી રિટ અરજીઓ ફગાવી દેવા યોગ્ય છે.

૧૦૦. અમારા સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલો પ્રશ્ન કે અરજદારને મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી માં પક્ષકાર તરીકે જોડાવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં, કારણ કે અરજદારો અને સામાવાળા બેંક વચ્ચે કરારસંબંધની પ્રિવિટી નથી, તે બાબતનું અમારી દ્વારા પરીક્ષણ કરવાનું નથી, કારણ કે ઉક્ત મુદ્દો અરજદારો દ્વારા વર્તમાન કાર્યવાહી માં ઉઠાવી શકાય છે.

૧૦૧. અંતે, નોંધવા યોગ્ય છે કે અહીંના અરજદારો સામે ઋણની વિશાળ બાકી રકમ બાકી છે, જેઓએ એક અથવા બીજા આધારે આ અદાલતમાંથી અંતરિમ આદેશો મેળવવામાં સફળતા મેળવી છે. રિટ અરજીઓના આ સમૂહમાંના ઘણા અરજદારો એક જ છે, જેઓએ સમાન કારણકાર્યમાંથી ઊભા થયેલા એ જ આધારે અરજીઓ દાખલ કરી છે. કાયદાના સામાન્ય પ્રશ્નો ઉઠાવતા અરજદારો દ્વારા

કરવામાં આવેલી અનેકવચન ન્યાયપ્રક્રિયા તેમના સામે બાકી રહેલા ઋણની વસૂલાતની કાર્યવાહી અટકાવવાનો તથા તેમના સત્તાવાર પદનો દુરુપયોગ કરવા બદલ કાર્યવાહી શરૂ થવાનું અવરોધવાનો પ્રયત્ન છે. અહીંની તમામ રિટ અરજીઓ કાયદાની કડકાઈથી બચવા માટેનો એક આછો આવરણ છે અને તે અદાલત/કાયદાની પ્રક્રિયાનો નિર્વિવાદ દુરુપયોગ બને છે.

૧૦૨. અરજદારઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલોએ આધાર રાખેલા કોઈપણ ચુકાદાઓ અમારી સમક્ષ આવેલા કેસોના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતા તેમને કોઈ રીતે સહાયરૂપ થતા નથી.

૧૦૩. ઉપરોક્ત ચર્ચાના આધારે, આ સમૂહની તમામ રિટ અરજીઓ નામંજૂર કરવામાં આવે છે. અંતરિમ રાહત, જો કોઈ આપવામાં આવી હોય, તો તે રદ થયેલી ગણાશે. પરિણામે, સંબંધિત સિવિલ અરજીઓનો પણ નિકાલ કરવામાં આવે છે. નિયમ સમાપ્ત કરવામાં આવે છે. ખર્ચ બાબતે કોઈ આદેશ નહિ.

૧૦૪. વિલંબ માફી માગતી નાગરિક અરજી નં. ૧૪૨૨ / ૨૦૧૮ મંજૂર કરવામાં આવી છે, પરંતુ વર્ષ ૨૦૧૩માં થયેલ વિલીનીકરણને છ વર્ષ પછી પડકારવામાં આવી શકતું નથી, અને તે પણ એવી સ્થિતિમાં કે અરજદાર વિરુદ્ધ સારફેસી અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળ કાર્યવાહી આરંભવામાં આવી હતી તથા અરજદારને

અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની કલમ ૧૭ હેઠળ વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ છે, એવું ઠરાવીને રિટ અરજી નામંજૂર કરનાર વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના આદેશને પડકારતી લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૪૮૩ / ૨૦૨૩ ગુણદોષવિહોળી જણાઈ આવતા, તેથી તે નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

વધુ આદેશ

૧૦૫. ચુકાદો ઉચ્ચાર્યા પછી, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ શ્રી વિશ્વાસ કે. શાહ દ્વારા ચુકાદાની અમલવારી સ્થગિત રાખવા તથા અહીંના અરજદારોને રક્ષણ આપવાની કરાયેલ વિનંતી નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

(સુનીતા અગ્રવાલ, સીજે)

(અનિરુદ્ધ પી. માયી, ન્યાયાધીશ)

The translation of this judgment has been provided by

M/s Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.